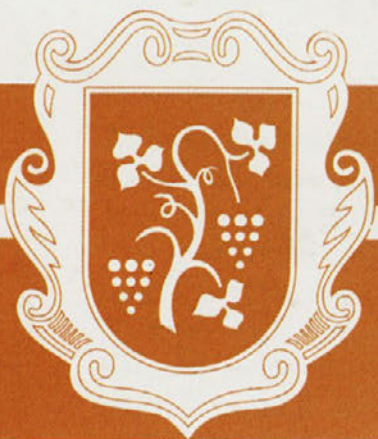

Vipavski glas

št. 66

letnik XVIII september 2003

ŽEJEN SEM, ŽEJEN - ČLOVEK!

Žejen sem, žejen - človek!

Žejen sem do smrti.

Kje praviš, naj poprosim,
ali pri trti?

Da, trta mi je Ona,
večna, mlada.

Da, studenec mi je Ona,
popotnikova nada - - -

In kadar prihaja mrak,
ki lije svinec na mojo dušo,
karad je nasičen zrak
dušečega strupa,
se ovijam trte z rokami belimi
in ji srkam kri
z ustnicami preživelimi - - -

Takrat pijem iz kozarcev ljubezni
ko pijanec sladko vino v nočni uri.

Drago Bajec

Naslovnica

Jagode se v soncu bleščijo...

Foto: Oton Naglost

VIPAVSKA TRGATEV 2003

Boris Ličen, predsednik KS Vipava je takole nagovoril obiskovalce te tradicionalne prireditve:

Spoštovani obiskovalci, drage obiskovalke, cenjeni gostje, dovolite, da vas pristrčno pozdravim v prelepem okolju našega trga.

Vsak trud obrodi sadove. Trud vipavskega kmeta je tako poplačan s trgatvijo. Letošnja res ni bila takšna, kot bi si želeli, vendar moramo vedeti, da narava igra svojo igro.

Na drugi strani pa je praznik trgatve praznik zadovoljnih Vipavcev, ki ga že tretje leto pripravlja Krajevna skupnost Vipava. Svoj trud vlagamo v to, da bi z zanimivimi prireditvami in dogodki pričarali praznik, na katerem bi se združili mnogi nastopajoči, predvsem pa kar najbolj številni obiskovalci.

Tudi nocoj se nam obeta zanimiv večer, zlasti pa bo zabavno jutri in v nedeljo. Vsem skupaj želim lep praznik trgatve, veliko zabave, prijetnega druženja in seveda, najboljšega iz Kleti Vipava.

Naše prireditve pa ne bi bilo brez pokroviteljev in naj se na tem mestu zahvalim generalnima pokroviteljema podjetju Agroind Vipava 1894 in Občini Vipava, pokroviteljem Zavarovalnici Triglav, Primorju, Novi KBM Področje Nova Gorica, Fructalu, Hranilno kreditni službi Vipava in vsem ostalim, ki so med drugim prispevali tudi dobitke za nedeljski srečelov.

Omeniti pa moram tudi naše vipavske gasilce, ki vsako leto znova poskrbijo za to, da vse poteka tako, kot je treba.

Zahvaljujem se tudi vsem krajanom Vipave, ki strpno spremljajo včasih morda tudi nekoliko moteče dogajanje.

Lepo trgatev vam želim in še lepši praznik.

TRGATEV PO TRGATVI

Ob uradnem odprtju letošnje Vipavske trgatve so se v petek zvečer v prostorih Stare šole s svojo likovno govorico predstavili Mihaela M. Tihelj, Taša Turk, Nike Škofič, Miloš Marc in Leon Furlan, na Trgu Pavla Rušta pa so ob uradnem odprtju prireditve nadaljevali z nastopom plesne

Tradicionalna povorka letos tudi malo drugače

skupine Nasmeh iz Komna, vokalne skupine Sumus iz Ajdovščine in z zanimivo predstavitevijo Krajevne skupnosti Slap.

Slapenci so presenetili s prikazom kratkega filma z naslovom Barve Slapa, delom domačina Roberta Ferjančiča, na stojnicah pa so dobrote ponudile članice Društva kmečkih žena s Slapa ter tamkajšnji vinarji. Najboljši slovenski gorski kolesarji so se v soboto pomerili v vzponu na

Nanos, na stadionu pa sta se

pomerili ekipi domačih nogometnih veteranov ter znanih Slovencev, v kateri so bili med drugimi tudi Darko Milanič, Branko Zupan, Brane Oblak, Adrian Fegic, Joško Ambrožič in Ervin Čurlič. Bolj kot rezultat – 5:3 za goste – je bila pomembna humanitarna poteza veteranske ekipe, ki je v sodelovanju z Območnim združenjem RK Ajdovščina zbrane prostovoljne prispevke namenila akciji *Ker nam ni vseeno*.

Eden od voz na povorki

eksotičnih ptic, letos pa žal ni bilo pričakovane razstave grozdja. Velika množica ljudi se je popoldan zbrala na trgu in si ogledala tradicionalno povorko ter prisluhnila Pihalni godbi Vrhpolje-Vipava, ki so jo spremljale mažoretke iz Nove Gorice. Sprevod je popestrila skupina iz Hruševce, ki je na zanimiv način obudila spomin na nekdanje kraške poroke. Drug ob drugem so se čez osrednji trg zapeljali še stari kmečki vozovi in najnovejši modeli traktorjev. Na enem izmed starih vozov se je pripeljala tudi aktualna vinska kraljica Simona Štravs, ki je vipavskim pridelovalcem zaželela »nešteto kozarcev, polnih iskrivega vina«. Kdo je najboljši pridelovalec, je že pred dnevi ocenila komisija KGZ Nova Gorica, z listino odličnosti pa so nagradili vina Agroinda, kmetije Furlan, vinarstva Andlovic, kmetije Fajdiga in Mežnarjeve kmetije. V nedeljo so podelili tudi pokale najboljšim balinarjem. Med osmimi ekipami je prvo mesto osvojila ekipa Nanos iz Podnanosa, med posamezniki pa se je

Ogled stojnic

Po nogometni tekmi s humanitarno noto še ena "gasilska"

najbolje odrezal Joško Petrič z Gradišča pri Vipavi. Za prijetno vzdušje v Vipavi so dolgo skrbeli ansambel Plima in Ptujskih 5, dogajanje pa se je zaključilo ob desetih z največjim ognjemetom do sedaj, ki so ga letos spuščali z vipavskega gradu.

*Alenka Tratnik
Primorske novice, 16.9.2003*

PETSTOLETNICA POSVETITVE CERKVE SV. KOZMA IN DAMIJANA

Podbrje pri Šembidu - Podnanosu: 25. junija 2003

»Po prijetni, malo napeti poti med Šentvidom in Podrago pride se v mali četrtniki ure od Šentvida do Cerkve sv. Kozma in Damijana«, tako začnjenja svojo pripoved šembijski vikar Ivan Tomažič pred kakimi 120 leti.(1)

Naselje, v katerem stoji cerkev, nosi lepo slovensko poimenovanje Podbrje. V preteklosti je bil kraj bolj znan pod imenom Roseneck (Roseneh), po domače Roženek ali tudi Rožnik po gradu, ki ga je iz temeljev na novo sezidal plemič Johann Anton de Rossetti sredi

Cerkev v Podbrjah pri Šembidu

17. stoletja in mu tudi dal svoje ime. Plemiški rod Rossetti izhaja po Valvazorju iz Ferrare, od koder se je v drugi polovici 14. stoletja preselil v Bergamo.(2) Ena veja te plemiške družine si je pridobila posesti na Notranjskem in Goriškem. Njen prvi znan član pri nas je prej omenjeni Janez Anton Rossetti, ki je umrl 24. 6. 1670.(3) Sredi 18. stoletja so Rossettijem sledili plemiči Garzarolli, njim pa leta 1784 rod Schiwitz von Schiwitzhoffen.(4) Sredi 19. stoletja se v roženeški graščini pojavi družina Dolenc, v kateri se je rodil znani kmetijski strokovnjak, šolnik in pisatelj Rihard Dolenc, prvi ravnatelj novoustanovljene dvoletne slovenske kmetijske šole za Kranjsko deželo

na Slapu pri Vipavi v letih 1873-1886.(5) Od družine Dolenc je posestvo leta 1938 prišlo v roke družine Semenič iz Podrage.(6) Po prihodu Italijanov leta 1918 je bila graščina nekaj časa kasarna karabinjerjev.(7)

V neposredni bližini graščine Roženek na eni strani in mogočno stavbo, imenovano Šivicov grad(8) na drugi strani, je bila na prehodu v 16. stoletje sezidana cerkev sv. Kozma in Damijana. Zrasla je na območju, o katerem Valvazor piše, da na njem raste najboljšo vipavsko vino, ki mu razni zgodovinarji pravijo po nemško *Kindermacher* (vino, ki skrbi za nov rod) in je tako dobro, da ga ljudje v tem kraju obdržijo komaj eno leto. Čeprav rodi zemlja ob Roženeku tako odlično vino, vlada pozimi vsepovsod strašen in močan veter, imenovan burja, ki je tako divji, da ne prestavlja z običajne poti le osedlanega konjiča, ampak včasih odkrije ostrejša in jih raznese po vsej okolici.(9) - Naše zanimanje velja cerkvi in o njej bo poslej govor.

Razmeroma velika in prostorna cerkev v današnji podobi leži na nadmorski višini 180 m v čudovitem naravnem okolju, obdana z lipovim gajem.

Najstarejši del cerkve predstavlja gotski prezbiterij z zvezdastim obokom, ki nosi letnico 1502 in je bržkone ostanek prvotne kapele iz druge polovice 15. stoletja.(10) Le malo mlajšega nastanka je stebriček za miloščino iz leta 1533, ki je bil v cerkvi še do druge svetovne vojne.(11) Bolj zgovorna je pergamentna listina, opremljena s patriarhovim okroglim pečatom, izdana prav pri cerkvi v Podbrjah po rokah mestnega notarja Nikolaja de Camussis-a leta 1503.(12)

Iz nje izvemo, da je dne 9. maja 1503 Hieronim de Franciscis, doktor teologije, naslovni škof Koronski(13), namestnik kardinala in oglejskega patriarha Dominika Grimanija, generalni sufragani in vizitator oglejske škofije, v enajstem letu vladanja papeža Aleksandra VI., posvetil cerkev sv. Kozma in Damijana v vipavski župniji sv. Štefana. Posvečena je bila skupaj z glavnim oltarjem v čast sv. Kozma in Damijana, sv. apostola Petra in sv. Uršule in opremljena s svetinjami mučenca Gereona ter papeža Marka. Vernikom se naroča, naj cerkveno stavbo obnavljajo, vzdržujejo in primerno opremljajo. V ta namen se jim naklanja odpustek 40 dni, in sicer na sam praznik sv. Kozma in Damijana in na številne druge praznične dneve med letom. Poučen je podatek, da je bila cerkev postavljena iz pobožne zaobljube vernikov. Vemo, da sta bila sv. Kozma in Damijan zdravnik in mučenca iz 4. stoletja in da so ju že davno izbrali za svoja posebna zavetnika zdravniki in lekarnarji, ljudstvo pa se jima je priporočalo v epidemijah kuge in sploh kužnih bolezni. Številni notranji boji in vojne z zunanjimi sovražniki, zlasti pa turški vpadi s pustošenji so tedaj pestili naše ljudstvo in botrovali pomanjkanju in kužnim boleznim. Omenjena svetnika sta bila pravišnja zavetnika.

Podatki v listini potrebujejo določena dopolnila.

Navedba, da je cerkev sv. Kozma in Damijana v vipavski župniji sv. Štefana, spominja na obsežno vipavsko prafaro, ki je segala od Lozic do Kamenj, od Črnega Vrha do Šmarij in Gaberij. V listini ni govora o takratnem cerkvenem stanju na Vipavskem in ne o krajevni duhovščini. Iz zgodovine je znano, da je začetke vipavske prafare postaviti v konec 10. stoletja oziroma v začetek 11. stoletja, čeprav se pisno prvič omenja šele leta 1247.

V 15. stoletju, leta 1468, jo je cesar Friderik III. pridružil kolegijatnemu kapitlju v Strassburgu na Koroškem. Tako so bili poslej redni vipavski župniki strassburški proštje, ki pa so pastirovanje prepustili slabo plačanim vikarjem, kar ni imelo blagodejnih posledic. Že 25. maja 1274 prvič omenjeni Šentvid pri Vipavi je bil torej podrejen vipavskim župnikom, imel pa je konec 15. stoletja svojega duhovnika, vikarja-kaplana.(14) Iz drugih virov

je znano, da se v času zidanja in posvetitve cerkve v Podbrjeh kot vipavski župnik-namestnik omenja Matej Habersack (Abrasch) (1501, 1505), v Šentvidu pa tedaj nastopata kot duhovna pomočnika Martin (omenjen 8.4.1497) in kasneje Mihael (omenjen 16.3.1505).(15)

Ko so Benečani leta 1420 napravili konec svetni kneževini oglejskih patriarhov z zasedbo Furlanije, so podvrgli svojemu vplivu tudi oglejske patriarhe. Od 13. stoletja dalje so namreč patriarhi stolovali v srcu Furlanije, v Vidmu. S prihodom Benečanov so torej patriarhi živeli na beneških tleh in bili beneški

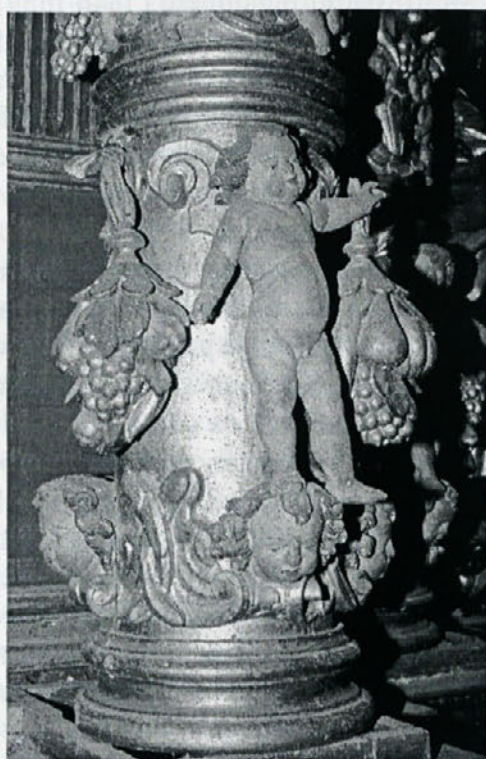
Notranjost cerkve z glavnim oltarjem.

podložniki, še več, od leta 1471 so se praviloma izbirali iz vrst beneških plemiških družin in to do konca patriarhata leta 1751. Iz političnih razlogov niso bili zaželeni na goriških oziroma avstrijskih tleh, kjer se je nahajal večji del patriarhata in so bili gospodarji Habsburžani. Politična napetost se je posebej stopnjevala po letu 1500, ko se je po izumrtju goriških grofov vnela vojna med Habsburžani in Beneško republiko za goriško dediščino. Benečani so leta 1508 zasedli med drugim tudi Vipavsko in se v sami Vipavi znesli nad nemočnim prebivalstvom. Po končani vojni je cesar Ferdinand I. leta 1528 Vipavsko dolino razdelil tako, da je bila poslej zgornja Vipavska do Hublja vključena v kranjsko vojvodino, spodnja Vipavska od Hublja navzdol pa v goriško grofijo. Ta razdelitev je ostala vse do leta 1918, to se pravi do razpada Avstro-Ogrske. Da bi bila mera polna, so svoj delež

negotovosti in strahu dodali še Turki, ki so zlasti od leta 1472 pogosto razsajali tudi po Vipavskem.(16)

Zamotane cerkvene in politične razmere so bile torej vse prej kot naklonjene gradnji cerkve sv. Kozma in Damijana, niso pa preprečile njene postavitve. Ni brez razloga v posvetilni listini zapisano: »Sijaj Očetove (to je Božje) slave... spremlja z dobrohotno naklonjenostjo pobožne zaobljube vernikov, ki zaupajo v njegovo preblago vzvišenost, zlasti takrat, ko njihovo vdano ponižnost podpirajo priprošnje in zasluge svetnikov.«

Ker je bilo patriarhom onemogočeno redno dušno pastirstvo na avstrijskih tleh, so tja

Detajl, lesenega, pozlačenega oltarja.

pošiljali razne izredne vizitatorje, da so vsaj zasilno ohranjali verski duh med ljudstvom. Ko so, denimo, Turki leta 1478 vse opustošili okoli Vipave, je patriarh Marko Barbo (1491-1491) poveril škofu Paskaziju iz Pićna v Istri, da je 13. novembra 1481 na novo posvetil tri od Turkov oskrunjene oltarje v šentviški cerkvi.(17) Zgodba se je ponovila leta 1503. Patriarh Dominik Grimani (1497-1517), prvi od kar petih patriarhov iz znane beneške plemiške družine(18), je pooblastil svojega generalnega sufragana in vizitatorja koronskega škofa Hieronima de Franciscis, da je posvetil cerkev v Podbrjah.(19)

Na koncu listine o posvetitvi cerkve je omenjen tedanji papež Aleksander VI. (1492-1503) iz rodbine Borgia, ki je umrl dobre tri mesece kasneje. Znano je, da šteje omenjeni papež med najnevrednejše osebe na papeškem prestolu. Ne glede na njegove nekatere pobude in dejanja v prid Cerkve, ostaja v veljavi prepričanje, da je bilo njegovo papeževanje prava nesreča za Cerkev.(20)

V drugi polovici 16. stoletja se je začel tudi na Vipavskem uveljavljati protestantizem, zlasti po obisku Primoža Trubarja v novembru 1563. Razmeroma močno jedro protestantov se je oblikovalo v Vipavi ob podpori grofov Lanthierjev, kakor je ugotovil leta 1570 apostolski vizitator možniški opat Jernej Porzia. Kot zanimivost kaže opozoriti na vizitatorjevo poročilo, da so takrat na Vipavskem bogoslužna opravila potekala po obredu oglejske Cerkve in da so pri krstu nastopali po trije botri: pri dečkih dva botra in ena botrica, pri deklicah dve botrici in en boter. Oglejski obrednik, v katerem je Marija imela posebno častno mesto, je bil tedaj v naših krajih še močno zakoreninjen; bil je pristrčnejši in bolj ljudski, zato duhovščini in ljudstvu bolj pri srcu tja do srede 17. stoletja. Po prizadevanju vipavskega župnika-namestnika Štefana iz Raba in na prošnjo šembijskih vernikov je strasburški prošt Ottingher 30. novembra 1573 s posebnim pismom(21) ustanovil v Šentvidu lastno kaplanijo, da bi zaradi slabih vremenskih razmer in oddaljenosti od matične prafare olajšal delitev zakramentov, zlasti krsta in svete popotnice ter opravljanje božje službe. Župnijske pravice so bile seveda še vedno pridržane vipavskim župnikom.(22)

Protestantje pa so še vedno delali preglavice vipavskim župnikom. Tako se je npr. župnik-vikar Matija Forstner leta 1597 pritoževal nad prevzetnostjo vipavskih luteranov, zlasti njihovega vodje, sodnika Vincencija Amigona. Predrzni luteran naj bi šel tako daleč, da je javno zasramoval procesijo, ki je iz Šentvida prišla v Vipavo in se norčeval iz križa. Spričo tega naj bi Šembijci iz protesta opustili verske obhode v Vipavo. Versko pokončnost Šembijcev je cesar Ferdinand II. nagradil tako, da je naslednje leto 26.12.1598 povzdignil Šentvid v trg in mu podelil tržne pravice, in

sicer »zaradi zvestobe katoliški veri in obljube, da hočejo vedno ostati zvesti sveti katoliški veri«. (23)

Proti sredini 17. stoletja je bila cerkev v Podbrjah predelana. Po letnici 1636 nad glavnim portalom naj bi se to zgodilo med letom 1636(24) in letom 1642, ki je zabeleženo na drugem sklepniku v prezbiteriju. (25) Predelava je morala biti tako temeljita, da je bila potrebna nova posvetitev. Ohranjena listina iz leta 1642 poroča, da je leta Gospodovega 1642, dne 27. septembra, v osmem letu papeževanja Urbana VIII. in v času vladanja cesarja Ferdinanda III., Mihael Khumberg, škof Kristopolitanski in ljubljanski prošt posvetil cerkev in glavni oltar v čast sv. Kozma in Damijana, na listni strani pa oltar v čast Kristusovega telesa, na evangelijski strani oltar v čast sv. Roku ter podelil običajnih 40 dni odpustkov vernim obiskovalcem svetišča na dan posvetitve in na njeno obletnico, ki naj se praznuje na god sv. Roka. (26) Češčenje sv. Roka naj bi dodatno okrepilo pomoč proti kugi. Cerkev je bila povečana v času, ko je v sosesčini grof Janez Anton Rossetti zgradil graščino Roseneck. Izročilo, po katerem naj bi cerkev bila »grajska«, morda spominja, da je imel roženeški gospod določen delež pri njeni povečavi. Vsekakor je morala biti rodbina Rossetti bogat donator cerkve v Podbrjah, kakor pričajo istoimenske ustanovne maše, ki so bile vezane na to cerkev. (26a)

Listina o ponovni posvetitvi cerkve v Podbrjah iz leta 1642 je bila izdana v trgu Šentvid. Zanimivo je, da se v listini kot škofijski ordinarij ne omenja tedanji oglejski patriarh Marko Gradenigo (1629-1656). Stvar je razumljiva, če se ve, da so bili takratni avstrijski vladarji v ostrem sporu z Benetkami zaradi težnje po ustanovitvi posebne škofije na cesarskih tleh oglejskega patriarhata. Patriarhom, ki so prebivali v Benetkah, je bil prepovedan vstop na avstrijska tla, prepovedano jim je tudi bilo kakorkoli posegati v cerkvene zadeve na avstrijskem ozemlju patriarhata. (27)

Ob takratnem papežu Urbanu VIII. (1623-1644), znanem tudi po obsodbi Galileja (28), se kot odločujoči dejavnik omenja tedanji avstrijski vladar in rimsko-nemški cesar Ferdinand III (1637-1657), kar kaže na velik

vpliv države v cerkvenih zadevah. Za posvetitev cerkve svetih Kozma in Damijana je bil izbran »svetnik svetega cesarskega visočanstva in poslanec slavne vojvodine Kranjske«, po rodu iz Grgarja pod Sveto Goro, nekdanji frančiškan, sicer naslovni škof Kristopolitanski (29), ljubljanski pomožni škof in prošt ljubljanskega kapitlja Mihael Kummer von Kumberg. (30) V listini ni podatkov o tedanjem vipavskem župniku, čeprav je iz drugih virov znano, da je to bil solkanski rojak Andrej Milost (1637-1650), dočim je bil morda kaplan v Šentvidu Matija Trošt. (31)

V naslednjem desetletju, natančneje 24.4.1654, je Vipavsko vizitiral goriški arhidiakon Štefan del Mestri baron Schönberg (1646-1659). V svojem poročilu omenja zanimivo ostalino, bržkone še iz protestantskih časov, to je, da so ljudem po obhajilu dajali piti vino iz keliha, morda v spomin na delitev obhajila pod obema podobama. Vizitator je ukazal, naj se razvada nemudoma odpravi. (32)

V 17. stoletju in v začetku 18. stoletja je cerkev sv. Kozma in Damijana dobivala sedanjo podobo. Stari ljudje so jo poznali pod nazivom »pri sv. Roku«, pač zato, ker se je obletnica posvetitve praznovala na god sv. Roka, 16.8. Prvo zunanjo upodobitev cerkvene stavbe je leta 1689 podal Valvazor v svoji »Slavi vojvodine Kranjske«. (33) Na njej prehaja fasada v zvončnico (ter) z dvema linama za zvonove, nad njima so kasneje dodali še tretjo lino. Pročelje z značilno zvončnico se tako vzpenja v nebo do višine 14 m. Na zunanji steni prezbiterija so leta 1644 vzdali relief Križanega in Matere božje s svetim Janezom, notranjost pa obogatili z zlatim glavnim oltarjem iz leta 1657, mojstrovino furlanskega rezbarja in pozlatarja Angela Sperandija ter blizu deset let starejšima stranskima oltarjema. (34)

Nekaj novic o stanju verskega in cerkvenega življenja v šentviški duhovniji in posebej pri soseski cerkve sv. Kozma in Damijana daje vizitacijsko poročilo goriškega arhidiakona Janeza Križaja (35). Vizitator je obiskal cerkev v Podbrjah 7. septembra 1698. Ugotovil je, da je stanje na vseh treh oltarjih v redu, da pa je treba popraviti svetila in okenske okvire ter postaviti kropilnik za blagoslovljeno vodo ob vhodu v cerkev. Čez tri dni je zaslišal

šentviškega kaplana Matija Trošta in ključarja cerkve v Podbrjah Mihaela Bratuža. Izpovedala sta, da je cerkveno premoženje nedotaknjeno, da se cerkveni dohodki uporabljajo v dobrobit cerkve in da se cerkveni računi vodijo vsako leto z vso natančnostjo. Sogovornika sta dodala, da bi bilo dobro, če bi se na dan obračunov na povabilo z zvonom zbrali vsi, ki imajo neporavnane račune s cerkvijo in ne samo nekateri. Kar zadeva duhovnike v duhovniji velja, da vestno opravljajo svoje dolžnosti, da so vedno na razpolago v slučaju potrebe in da ni slišati o škandalih na njihov račun.(36)

Dobrih 50 let kasneje, leta 1750, je vipavsko matično faro vizitiral prvi goriški nadškof Karel Mihael Attems. Jeseni, 20. oktobra 1750, se je goriški vladika mudil pri cerkvi v Podbrjah. Po njegovih ugotovitvah so bili vsi trije oltarji v cerkvi v dobrem stanju. Več so mu o cerkvenem imetju povedali cerkveni in bratovščinski ključarji. Tako sta mu cerkvena ključarja Jožef Žgur in njegov tovariš izpričala, da pridobiva cerkev v Podbrjah blizu 40 čebrov vina, da ima lastno zemljo in da je lansko leto pridelala za več kot sto dukatov žlahtne kapljice. K odhodom se prištevajo prispevki za ustanovne maše Rossetti, dalje dajatve v denarju ali v vinu vipavskemu župniku, njegovemu pomočniku obhodniku in krajevnemu kaplanu in še prispevki ob porokah in pogrebih, davčne obveznosti in humanitarna pomoč. Rečeno je, da bi bilo dobro zaslišati še kaplana, ker so podatki nezanesljivi. Ključar bratovščine Kristusovega telesa Matija Lozej je pojasnil, da ima bratovščina deset parcel zemlje in da pridelava blizu 15 čebrov vina ter poravnava obveznosti do duhovnikov za maše na praznik Kristusovega telesa in za druge maše. Prav tako se poravnava davki, stroški za sveče in druge takse. Podobno poročilo sta podala ključar bratovščine sv. Roka Gašper Lozej in njegov tovariš. Bratovščina ima zemljo, ki jo obdeluje cerkev. Fiksne prihodke predstavljajo: 9 čebrov vina, najemnine, prispevki za sveče, članarine udov bratovščine. Med odhodke se naštevajo dajatve duhovnikom, prispevki za maše, za sveče udom, za davek na premoženje. Končno je omenjeno, da pri procesijah ni oltarjev in da pri njih ne streljajo z možnarji.(37)

V metežu jožefinskih cerkvenih reform se je šentviška duhovnija pričela postopoma osamosvajati od matične prafare Vipava, kakor so velevala cesarjeve odredbe.

Tako je v letih 1785-1786 kaplanija Šentvid postala toliko samostojna, da je krajevni duhovnik imel vse župnikove pravice v neodvisnosti od dotedanjega vipavskega župnika. Ostale so le nekatere materialne obveznosti do nekdanjega župnika v obliki tretjine desetine vse do leta 1848; poslej je cerkev v Podbrjah plačevala kot »vinsko obvezo« po 7 florintov letno in 1 florint ob podpisu računov. Od 11. decembra 1820 se je šentviški kaplan redno podpisoval kot vikar in končno je 1. oktobra 1890 ob ustanovitvi župnije postal župnik.(38)

Francoska revolucija in Napoleonske vojne so nekoliko zavrle uresničitev jožefinskih reform glede ureditve škofijskih meja, po kateri naj bi se škofijske meje prilagodile deželnim mejam. Vipavska dekanija je tako šele leta 1830-1831 prešla izpod Gorice pod Ljubljano v skladu z deželnimi mejami med Kranjsko in Goriško.(39) Po prvi svetovni vojni se je vipavska dekanija leta 1933 vrnila v goriško nadškofijo. Končno se je po vseh povojnih dogajanjih od leta 1947 do 1977 znašla v obnovljeni in povečani koprski škofiji.

Zob časa je v drugi polovici 19. stoletja močno načel cerkveno stavbo v Podbrjah. Zanimarjena in zapuščena je samevala in prav malo je manjkalo, da se ni začela podirati. Od leta 1882 se v njej ni več maševalo, ker ni bilo varno. Slabe gospodarske razmere niso dajale upanja, da bi se stanje izboljšalo. Po dobrem desetletju, 1892, se je vendarle pristopilo k obnovi s pomočjo prostovoljnih prispevkov, nekaj denarja je celo dala stolna župnija v Ljubljani. Zasilno popravljena in blagoslovljena je svoja vrata odprla bogoslužju 16.8.1893 na dan sv. Roka.(40) Štiristoletnica prve posvetitve cerkve leta 1903 bi šla mimo neopazno, da je ni na poseben način počastil šembijski slavni rojak, novomašnik Stanko Premrl, ki je dan po novi maši, 19.7.1903, ponovil mašno daritev pri sv. Kozmu in Damijanu.(41)

Med prvo svetovno vojno so jo Avstrijci uporabljali kot vojaško bolnico za ranjence na soški fronti. Italijanska vojska je konec leta

1918 šla še korak dlje: spremenili so jo v konjušnico, jo grdo oskrunili, močno poškodovali in razbili, še čudno, da so ostali nepoškodovani oltarji. Po odhodu italijanske vojske je bila brez vrat in oken izpostavljena vremenskim neprilikam in priča tedanje bede. Novoimenovani župnik Janez Kovač se je leta 1921 lotil skrbne obnove in ob sodelovanju čutečih ljudi pripravil Šembijcem izjemno slovesnost. Na *šagro* sv. Kozma in Damijana 29.9.1923 je bila vsa cerkev v cvetju, pred cerkvijo sta se vzpenjala v nebo vitka mlaja; z obilnim *ofrom* so bili poravnani tekoči stroški. V naslednjih letih so jo postopoma opremljali: postavljen je bil nov kor s stopnicami, preskrbljeni svečniki, prti, omara, pridobljen kip sv. Roka, ki je bil prvotno last loziškega župnika Antona Jeriča; matična cerkev sv. Vida je leta 1934 odstopila svoji podružnici stare postaje križevega pota.

Poglavje zase predstavljajo zvonovi v Podbrjah. Po inventarju iz leta 1842 so cerkev opremili z dvema zvonovoma že leta 1563, to je 60 let po prvi posvetitvi cerkve. Leta 1716, ko so zvončnici (*teru*) dodali še vrhnjo lino, so vanjo obesili tretji, najmanjši zvon. Šembijskemu vikarju Ivanu Tomažiču se je v drugi polovici 19. stoletja zdelo, da bi bil »ta mali« zvon iz Podbrij primeren za navčka v farni cerkvi in ga je zato dal leta 1882 prenesti v šembijški zvonik.

Ker so Avstrijci v prvi svetovni vojni zasegli vse zvonove v farni cerkvi sv. Vida, so iz Podbrij prenesli v Šentvid še preostala dva zvonova, ki sta tako delala družbo mlajšemu bratu navčku: zvončnica (*ter*) v Podbrjah je zevala v prazno. Šembijcem pa sreča z zvonovi ni bila mila. Kmalu so zaradi prevelike vneme zvonarjev in pritrkovalcev zvonovi iz Podbrij eden za drugim počili, nazadnje je utihnil - kot se spodobi - navček, leta 1922. Poslej so si pomagali z *güšno* (ohišjem topovske granate), ko pa je tudi ta počila, so leta 1928 pri livarni de Poli v Vidmu dali viliti iz treh počenih zvonov nov zvon za farno cerkev, a se obenem zavezali, da bodo podružnici sv. Kozma in Damijana oskrbeli vsaj en mali zvon. Leta 1930 je farna cerkev prejela od vojne odškodnine še tri zvonove in se tako ponašala kar s štirimi

klicarji; so pa Šembijci držali obljubo in leta 1929 kupili na Lozicah dva mala zvonova za Podbrje. V viharjih letih druge svetovne vojne, leta 1942, se je ponovila zgodba iz prve svetovne vojne. Italijani so iz farnega zvonika v Šentvidu pobrali tri zvonove, pustili enega, odvzet je bil tudi nekdanji iz treh podbrskih zvonov viliti zvon iz leta 1928. Tudi cerkev sv. Kozma in Damijana je morala tedaj žrtvovati enega (večjega) od dveh zvonov, manjši pa je bil po »stari praksi« prenesen v farno cerkev, kjer pa je - po stari navadi, kajpada - kmalu počil.(42)

Ne glede na vse te prigode se je v podružnici sv. Kozma in Damijana, nad katero so po izročilu že od nekdaj imeli patronat (skrbniško pravico) šembijški *gasarji*, odvijalo redno bogoslužje. Maševalo se je na prošnji dan sv. Marka, enkrat ali dvakrat na prošnje dneve križevega tedna, na god sv. Roka (16.8.), na god sv. Kozma in Damijana (26.9.), na *šagro* naslednjo nedeljo ter na belo nedeljo.(43)

Iz povojnih let se je kronistu zdel vreden spomina zabaven dogodek: na belo nedeljo, 9.4.1961, je bila v Podbrjah maša z *ofrom*. Zbranost pri bogoslužju je motil čuk, ki se je vgnezdil na oltarju. »Po maši smo ga ustrelili«, je zapisal že priletni, resni gospod Janez Kovač: prav zanimivo bi ga bilo videti na preži med lovci-strelci.(44)

V letih po drugi svetovni vojni do današnjih dni je cerkev doživela temeljito prenovo po zaslugi prizadevnih župnikov, nenazadnje sedanjega neumornega dušnega pastirja msgr. Toneta Štrancarja in ob podpori Zavoda za naravno in kulturno dediščino (prej Zavoda za spomeniško varstvo) tako, da pomlajena blesti v obnovljeni lepoti.(45)

V spominskem članku o cerkvi sv. Kozma in Damijana v Ognjišču leta 1974 je rečeno, da so nedvomno k svetima zavetnikoma, zlasti v času kužnih bolezni, romale trume Vipavcev, danes pa da je cerkev malo pozabljena.(46) Se bodo spričo naraščajočih kužnih bolezni duha in srca v sodobnem svetu nekdanja množična romanja obnovila?

Franč Kralj

Viri:

1. Spominske bukve fare Šentvid nad Vipavo, str. 13, ŽA Šentvid-Podnanos.
2. J. W. Valvasor, *Die Ehre des Herzogtums Krain*, Rudolfswerth 1877-79, str. 472.
3. Peter Štih, Rossetti, PSBL 13, str. 222-223.
4. Miriam Goričan, Gradovi na Vipavskem (na nekdanjem Kranjskem), Podbrje pri Orehovici, seminarska naloga v šolskem letu 1993-1994 na Škofjski gimnaziji Vipava; Helena Seražin, Valvazorjev bakrorez graščine Roženek v Podhrju pri Podananosu, AHAS 3, Ljubljana 1998, str. 129. Več o tem Jurij Rosa: Graščina Rosenek (Rožnik)-Dolencov grad in Graščina Schiwitzhofen - Živcov grad v zborniku Št.Vid-Podnanos, Nova Gorica 1996, str. 215-216.
5. PSBL 4, str. 297-298
6. Zapiski župnika Janeza Kovača, Župnijski arhiv Šentvid-Podnanos, str. 12-13.
7. Spominske bukve..., str. 25.
8. Helena Seražin, n.d., str. 129.
9. J. W. Valvasor, n. d., str. 472.
10. Janez Höfler, Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem, Primorska, Nova Gorica 2001, stran 149; Inventarji in umetnostno-zgodovinski podatki v mapi »San Vito di Vipacco Šentvid pri Vipavi«, Nadškofjski arhiv Gorica; Emil Cevc, Podnanos-Umetnostni spomeniki, ES 9,19.
11. Mapa »San Vito di Vipacco - Šentvid pri Vipavi«, Inventarji, idr. 1922-1927.
12. Originalna listina se hrani v Župnijskem arhivu v Šentvidu-Podnanosu.
13. Mesto Coronë je prastara, a opuščena škofija v Grčiji (Annuario pontificio 1982, Citta del Vaticano 1982, stran 716).
14. Janez Höfler, Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem, Primorska, Nova Gorica 2001, str. 149; Franc Kralj, Prazupnija Vipava, Družina 49/2000, 3.12.00, str. 14-15.
15. Anton Koblar, Drobtinice iz furlanskih arhivov, IMK 1894, str. 21-22.
16. Branko Marušič, Vipavska dolina skozi čas, Vipavski izbor 1994, str. 167-168.
17. Originalna pergamentna listina se hrani v ŽA Šentvid-Podnanos.
18. Dominika Grimanija je za kardinala imenoval papež Aleksander VI. že leta 1493, leta 1497 je postal oglejski patriarh (Hierarchia catholica medi et recentioris aevi, vol. III., Padova 1960, str. 5).
19. Hieronim de Franciscis, prvotno redovnik-servit, je postal naslovni škof koronski in oglejski pomožni škof 18.2.1496 in je živel tja do leta 1507 (Hierarchia catholica..., vol. III., str. 179). Podatki o dogajanju v Podbrju so ohranjeni v posvetilni listini iz leta 1503. O tem času glej tudi Carl von Czoemig, Il territorio di Gorizia e Gradisca, Gorizia 1987, str. 520-521; Giuseppe Vale, Itinerario di Paolo Santenino, Citta del Vaticano 1943, str. 108; Rudolf Klinec, Zgodovina goriške nadškofije, GMD 1951, str. 31-32.
20. Metod Benedik, Papeži od Petra do Janeza Pavla II, MD Celje 1989, str. 196-197.
21. Anton Koblar, Drobtinice iz furlanskih arhivov, IMK 1894, str. 22-23.
22. Originalna pergamentna listina v ŽA Šentvid-Podnanos.
23. Spominske bukve fare Šentvid nad Vipavo, str. 3; Zapiski župnika Janeza Kovača, str.3, ŽA Šentvid; Anton Koblar, Drobtinice..., str. 24-25; Karel Capuder, O luteranstvu na Goriškem, Jahresbericht des K. k. Gymnasiums in Görz 1909, str. 3-29 in 1910, str. 3-21; Rudolf Klinec, Marija v zgodovini Goriške, GMD 1955, str. 49-59.
24. Janez Höfler, n. d., str. 149.
25. Cerkev sv. Kozma in Damijana v Podbiju pri Vipavi, Ognjišče št. 5/1974, 62; E. Cevc, n.d.v ES 9,19.
26. Originalna pergamentna listina v ŽA Šentvid-Podnanos.
- 26a. Spominske bukve..., str. 109; K.M. Attems, Vizitacijski zapisniki goriškega, tolminskega in devinskega arhidiakonata I, Gorica 1994, str. 35. Glej tudi Jurij Rosa, n.d., str. 215.
27. Rudolf Klinec, Marija v zgodovini Goriške, GMD 1955, str. 64.
28. Metod Benedik, n.d., str. 224.
29. Stara, a opuščena škofija v mestu Christopolis v Grčiji (Annuario pontificio 1982, Citta del Vaticano 1982, str. 718). Mihael Chumberg je bil imenovan in posvečen za škofa leta 1639: več o njem France Martin Dolinar v »Podoba ljubljanske škofije v rimskih poročilih škofov Rinalda Scarlichija in Otona Friderika Buchheima«, BV 1980, I, str. 29.
30. Catalogus cleri dioecesis Labacensis 1908, str. 12.
31. Anton Koblar, Drobtinice..., str. 25-26.
32. Štefan Kociančič, Goriški arhidiakoni, FPAG 1877, str. 183; Zapiski župnika Janeza Kovača, str. 93; Rudolf Klinec, Marija v zgodovini Goriške, str. 57.
33. Upodobitev je J. W. Valvasor podal v n.d., str. 473.
34. Zapiski župnika Janeza Kovača, str. 102.
35. Štefan Kociančič omenja v zapisu o goriških arhidiakonih, n.d., str. 183, da je bil Križaj arhidiakon v letih 1674-1690 in 1696-1702.
36. Liber visitationis illustrissimi comitatus Goritiae, Venerabilis parochialis Vippaco, str 18, 19 in 30 v Nadškofjskem arhivu Gorica.
37. Karel Mihael Attems, Vizitacijski zapisniki goriškega, tolminskega in devinskega arhidiakonata I, Gorica 1994, str. 35-36; 4, Gorica 2000, str. 584.
38. Spominske bukve..., str. 4-6; Zapiski župnika Janeza Kovača, str. 54-59.
39. Spominske bukve..., str. 5; Maks Miklavčič, Predjožefinske župnije na Kranjskem, Ljubljana 1945, 21.
40. Spominske bukve ..., str. 13 in str. 61.
41. Zapiski župnika Janeza Kovača, str. 200.
42. Spominske bukve ..., str. 89-92.
43. Zapiski župnika Janeza Kovača, str. 104.
44. Spominske bukve..., str. 105.
45. Jurij Rosa, Podružna cerkev sv. Kozma in Damijana v zborniku Št.Vid-Podnanos, Nova Gorica 1996, str. 207-214.
46. Cerkev sv. Kozma in Damijana v Podbrju pri Vipavi, Ognjišče št. 5, str. 62.

TURKI NA PRIMORSKEM

KJE SO VZROKI ZA SKORAJ NEMOTENO TURŠKO ROPANJE IN UGRABLJANJE NAŠIH OTROK

3. del

Skoraj dvesto let je trajalo trpljenje naših prednikov zaradi turške vojske, ki je ropala in ugrabljala naše otroke in jih vodila v daljno Turčijo in se z njihovim razumom in sposobnostjo okoriščala. Takratna država Avstrija dolga leta ni niti poskušala zavarovati slovenskih dežel, ko pa je le nekaj ukrenila v obrambo, je ta bila slaba in neučinkovita. Eden od vzrokov je gotovo v dejstvu, da je bila avstrijska vojska, ki je bila razdeljena po pokrajinah in po grofijah, neučinkovita, čeprav je bila številčno močna. Združitvi pokrajinskih vojsk v enotno avstrijsko vojsko so se vsi grofje upirali in so se združili šele takrat, ko so bili sami ogroženi. Grofje, ki so bili tudi lastniki svoje vojske, so jo raje hranili za zatiranje kmečkih uporov, kot pa za boj proti Turkom. Avstrijska vlada je tudi nerada zahtevala skupen nastop avstrijske vojske, ker je bila močno odvisna od grofov in zato tudi za obrambo avstrijske države nesposobna. To nesposobnost so Turki izkoriščali in stalno ropali južne dežele Avstrije, to je Bosne, Hrvaške in Slovenije.

Poleg tega je bila turška vojska dosti bolj opremljena in organizirana in imela je mlajše in izobražene vojskovodje kot avstrijska, katero so vodili stari, često že senilni grofje, nekateri niso bili zmožni niti jahati na konju, skoraj vsi pa brez vojaške izobrazbe. Avstrijsko vojsko so sestavljali nasilno polovljeni vojaki neavstrijske narodnosti - Čehi, Slovaki, Poljaki, Madžari, Slovenci, Hrvati, ki so govorili slovanske jezike, vmes je bilo le nekaj Nemcev, le poveljstvo je bilo avstrijsko in nemško govoreče. Do vojakov so se vedli nasilno in surovo. Svoje vojake so redno pretepali za vsako figo, jih slabo hranili in stalno zaničevali. Služenje vojske je bila kazen, ki so jo izvajali grofi ali od njih odvisna sodišča. Le nekateri narodi ali pokrajine so si izborile lastno vojsko s poveljniki svojega rodu (npr. Madžari, Hrvati in uskoški Srbi). Takšna avstrijska vojska za turško resnično ni predstavljala velike ovire. Že podatek, da so Turki vodili kopensko vojno

z beneško državo, ki je bila na zahodni meji Avstrije, torej preko avstrijske države, pove, da Avstrije kot države sploh niso upoštevali in z njene strani niso niti pričakovali kakšnih ovir, še manj pa kakšnega napada, celo ne, ko so naropano benečansko blago kar 14 dni vozili preko Avstrije v Turčijo. Avstrijska in grofovska vojska pa je znala neusmiljeno pobijati svoje neoborožene slovenske in hrvaške kmete, kadar so zahtevali vsaj človeku vredno življenje. Tako so neusmiljeno pobijali naše kmete pri vsakem uporu, pa ne samo pri velikih uporih, ki so zavzeli cele pokrajine, temveč tudi pri manjših. Pobitih kmetov sploh niso šteli, ker jih niso smatrali za tega vredne. Znano je, da so samo v velikem slovensko - hrvaškem uporu pod vodstvom Matije Gubca pobili preko 4000 kmetov in požgali preko 150 vasi. Tudi pri drugih uporih ni bilo nič boljše, naše ljudi so avstrijski grofje in vojska pobijali za vsak še tako majhen upor, samo zato, ker so zahtevali normalno človeško življenje. Če upoštevamo, da so naši kmetje vzdignili preko 120 uporov v 1000 letih avstrijske vladavine, se število pobitih slovenskih kmetov povzpne na grozljivo višino. Nekateri ocenjujejo, da so pobili preko 250.000 slovenskih kmetov in to samo zato, ker so hoteli živeti svobodno in brez nasilja. Toda takratna Avstrija je bila nasilna država, tako proti lastnim Avstrijcem, še bolj pa proti Slovencem in Hrvatom. Za boj proti lastnim neoboroženim kmetom so znali uporabiti grofovске in državne vojske, zoper Turke pa ne, ker so se jih bali kot hudič križa. Šele v zadnjih letih, ko so Turki že začeli ogrožati sredino avstrijske države in cesarski Dunaj, so se zganili, se začeli pripravljati in se upirati turškemu ropanju in prisvajanju celih pokrajin. V teh bojih proti Turkom je prišla do izraza hrabrost naših ljudi in nekaterih posameznih grofov, toda zaradi slabega vodenja so se večinoma neuspešno končali. Ena redkih izjem je bila bitka pri Sisku na Hrvaškem, kjer so se posebno izkazali slovenski vojaki, in bitka pod obzidjem Dunaja, ko so

Dunaj rešili Poljaki. V obeh primerih je tekla slovenska in slovanska kri za ohranitev avstrijske tiranije nad našim slovenskim narodom in ostalimi slovanskimi narodi.

Osnovni vzrok za takšno neuspešno upiranje turški sili je poleg že omenjene neučinkovite vojske še odnos avstrijske oblasti do slovenskega in hrvaškega naroda. Avstrijski Nemci so naše prednike in Hrvate gledali z veliko mero nezaupanja in celo strahu. Stalno so imeli pred očmi nekdanje mogočne Celjske grofe in hrvaške plemiške družine. Neprekinjeno so se bali, da se Slovenci ali Hrvati ne bi dvignili in se otresli avstrijskega tlačanstva, zato so turško ropanje in ugrabljanje otrok gledali s hinavsko prikritim zadovoljstvom. Marsikateri avstrijski državnik ni naših slovenskih predstavnikov niti poslušal, ko so prihajali k njemu po pomoč pri obrambi pred Turki, zato so pri Avstrijcih zaman upali na pomoč.

Število Slovencev je zaradi turških ugrabitev naših otrok in avstrijskega pobijanja naših kmetov stalno padalo. Prebivalstvo nekaterih pokrajin se je zelo razredčilo, mnoge vasi so popolnoma izginile, ker ni v njih nihče več živel. K temu so pripomogle še naravne nesreče, kuga in kobilice. V njihove vasi so grofje želeli naseliti predvsem Nemce iz Tirolske in severne Štajerske pa celo iz Bavarske. Nemci pa se v naše kraje niso radi selili. Da bi jih privabili, so jim nudili razne ugodnosti, o katerih si Slovenci niti pomisliti niso upali. V kraje, kjer kljub ugodnostim Nemci niso prišli, so naseljevali Hrvate, ubežnike iz pokrajin pod turškim nasiljem, ki je bilo še hujše kot avstrijsko. Tako so na naš Kras, ki je bil takrat skoraj gol, brez gozdov in plodnih njiv, naselili Hrvate iz Like in Korduna pa Dalmatince in celo ljudi iz Bosne in Srbije.

ZAKAJ NAS JE SLOVENCEV SAMO 1,75 MILIJONA

Po ocenah poznavalcev razvoja našega naroda je dokazano, da smo Slovenci ostali številčno majhen narod predvsem zato, ker so Turki ugrabljali naše otroke in Avstrijci pobijali naše kmete. Upoštevati moramo, da je ugrabljanje trajalo dvesto let in to enakomerno vsaki dve leti, včasih pa celo dvakrat na eno leto.

Vsi ti so se kmalu zlili z našimi ljudmi, saj so takrat govorili skoraj enak jezik in imeli enake običaje. Nemški naseljenci pa so še dolga desetletja in celo stoletja ohranili nemški jezik predvsem zaradi ugodnosti, ki so jih imeli, pa tudi sicer so se držali bolj sami zase. Nekateri avstrijski cesarji so prav zagnano naseljevali nemško govoreče v pokrajinah, katere so smatrali kot nemško pot na obalo Jadranskega morja. Tako so pospešeno naseljevali dolino Soče in Nadiže ter samo obalo ob Tržiču, danes Monfalcone v Italiji.

Sled teh naseljencev se je deloma ohranila v njihovih priimkih ali poimenovanjih, kot na primer:

Ličen, Likar, Likvar, (iz Like), Skok, Skočaj, Skokov (iz uskok)

Bizjak, Bezjak, Vizjak, Bizjan (iz Bizanc), Jančar, Jančič, Jenčič (iz janičar)

Franič, Franetič, Franjec (iz Frane), Bandel, Bandl, Ban (iz Bana)

Trampuž, Trampež, (iz trampenje, tihotapljenje), Bratuž, Bratina, Bratko, Bratkovič (iz brata), Turk, Turek, Baša, Baš, Bašin, (iz paša) itd.

Nemški so se ohranili v popačeni obliki, kot sledi:

Ros, Holc, Bayer, Bauer, Majster, Nemc, Nemec, Švab, Švabič, Berger, Gruntar, Rovtar, Rutar, Rajner, Fišer, Foršter, Šturm, Fajgel, Lander, Vajngerl, Glažar, itd.

Velika večina se je poslovenila in zaživela skupno življenje, bilo pa je nekaj odstotkov tistih Nemcev, ki se niso vključili v naše narodno okolje in so kasneje, predvsem po prvi svetovni vojni, zapustili naše kraje in se vrnili v Nemčijo. To so bili predvsem meščani Gorice (Görz), Trsta in Tržiča.

Takšnega uničevanja, kot smo ga doživljali mi Slovenci in Hrvati, ni doživel noben drug narod Evrope. Dvesto let so nas uničevali Turki, ob tihi podpori Avstrijcev, in tisoč let pobijali Avstrijci, ob vseh mogočih prilikah, pa naj so bili to kmečki upori, državne vojne ali delavske demonstracije.

Po podatkih iz zgodovinskih virov je razvidno, da so ob vsakem pohodu Turki odpeljali najmanj 250 do 500, ob večjih in daljših pa celo do 5000 otrok v Turčijo. Če ocenimo, da so v povprečju ugrabili po 1000 otrok na leto, znaša v dvesto letih turških pohodov najmanj 200.000 otrok. Ko k temu prištejemo še pobijanje avstrijskih grofov naših kmetov, kjer mrtvih večinoma sploh niso šteli, razen tistih, ko so pripravili sodno predstavo (sojenje Matiji Gubcu in tolminskim puntarjem),

je bilo pobitih Slovencev od najmanj 3000 pa celo do 5000 na leto. Tako v 122 uporih, manjših uporov nisem niti štel, dobim zopet grozljivo številko, približno 360.000 pobitih slovenskih kmetov v 1000 letih Torej skupno za slovenski narod izgubljenih 360.000 do 400.000 kmetov in 200.000 ugrabljenih otrok, kar znaša skupno 560.000 do 600.000 slovenskih ljudi, predvsem moških. Slednje je posebno pomembno za razvoj in obstanek slovenskega naroda.

KOLIKO BI BILO DANES SLOVENCEV, ČE BI SE NORMALNO RAZVIJALI

Strokovnjak za razvoj narodov je z upoštevanjem takratne rodnoti in umrljivosti Slovencev ter z oceno zmanjšanja števila odraslih mož izračunal, da bi v 1000 letih, to je od Karantanije pa do leta 1920, pri normalnem evropskem razvoju dosegli Slovenci število najmanj 8, po vsej verjetnosti pa 10 milijonov prebivalcev. Tako pa nas je danes komaj 1.75 milijona Slovencev, do 2 milijonov pa so prebivalci drugih narodov v Sloveniji.

In prav zaradi navedenega in zaradi žalostnega dejstva, da število rojstev Slovencev tudi danes zaradi drugih vzrokov še vedno bolj pada, bi se moral ves naš slovenski narod resno zamisliti, posebno pa še naša vlada, in ukreniti vse, da se število Slovencev poveča in tako prepreči popolno izginotje v naslednjih letih. Nekdaj so nas pobijali Turki in Avstrijci, sedaj pa sami ne znamo omogočiti normalnega razvoja lastnega slovenskega naroda.

Takrat v tistih, kot rečemo turških časih, so naše otroke za korist svoje turške države izkoriščali Turki, ki so jih grobo in nasilno ugrabljali in povzročali strašne duševne bolečine njihovim staršem in vsemu slovenskemu narodu ogromno škodo s številčnim zmanjševanjem slovenskega naroda. To dvestoletno turško ropanje in ugrabljanje je pustilo pri vseh Slovencih težke spomine in stalno sovraštvo do vsega, kar je turškega in ob tem tudi, kar je muslimanskega.

Avstrijcem, državi Avstriji in katoliški cerkvi pa smo nekako vse odpustili, čeprav so oni prav tako krivi, saj so s svojim načinom upravljanja države omogočili Turkom tako nizkotna dejanja. Na njih pade mogoče še več krivde, zaradi tega, ker so preprečevali našim ljudem samostojno obrambo pred Turki.

Krivda tega genocida nad slovenskim narodom pade tako na Turke kot tudi na Avstrijce in katoliško cerkev.

Sicer pa moram ugotoviti, da se danes z našimi otroki okoriščajo zahodni Evropejci, ki jih na znane načine privabljajo v svoje države, kjer jim ustvarjajo ugodno, blagostanja polno življenje in zopet siromašijo našo domovino in ji znižujejo prirastek prebivalstva. Razlika je samo ena, Turki so jih šolali sami, zahodni Evropejci pa jih dobijo šolane že na naše stroške. Bolečine staršev pa so skoraj enake, tujina jih je nekoč grobo ugrabila, danes pa jih ugrabi na pretkan način; bolečina za matere in očete pa je enaka.

Rešitev je samo v tem, da naša država Slovenija čim prej ustvari takšne pogoje v Sloveniji, da bo naša mladina ostala raje doma, kot pa odhajala v zahodno Evropo, kjer je večinoma za naš narod izgubljena. Če Slovenija, predvsem odgovorna slovenska vlada, v kratkem ne bo ustvarila normalnih pogojev za razvoj slovenskega naroda, bomo zanesljivo izumrli in to po lastni krivdi, torej po krivdi ožjega slovenskega vodstva, ki ima več interesa za veliko in združeno Evropo, kot pa za razvoj in ohranitev slovenskega naroda.

(Konec)

Viri:

V. HABJAN, *Mejniki slovenske zgodovine*, Ljubljana
B. GRAFENAUER, *Kmečki upori na Slovenskem*, Ljubljana 1962
B. MARUŠIČ, *Primorski čas pretekli*, Koper 1985
V. SIMONITI, *Turki so v deželi že*, Celje 1999
TURŠKE vojne, članki (V: Oesterreich - Ungarn, Dunaj 1890)
N. KLAJIĆ, *Zgodovina Hrvatov v srednjem veku*, Zagreb
V. von BRAUCHITSCH, *Zakaj so najemniške - plačane vojske neuspešne*, Nemčija
J. OROŽEN, *Slovenske dežele v času turških vpadov*, Celje

Franc Rado Jelerčič

Spomin na okruten zločin nacističnih okupatorjev

V petek, dne 26. septembra 2003 je podružnična šola Vrhpolje praznovala 100-letnico svojega delovanja. V svoj program proslave je šola vključila tudi spomin na 60-letnico, odkar je nemški okupator na kostanje pred tamkajšnjo cerkvijo obesil deset borcev NOV Gradnikove brigade. Nemški okupator je borce zajel na Nanosu pri Blažonu, jih pripeljal v Vrhpolje in tam izvršil gnusni zločin. Med obešenimi so bili v glavnem domačini iz Vrhpolja in Vipave, razen 18-letnega dekleta Pavle Omerza – bolničarke partizanske enote, doma v bližini Cerknice. Med ujetimi je bil tudi borec NOV Albert Kovačič iz Tolmina, ki je hrabro odrinil od sebe stražarja – ta sta ga peljala na morišče – in tako mu je uspelo pobegniti.

Učenci osnovne šole, krajevna borčevska organizacija in Območno združenje borcev in udeležencev NOB Ajdovščina so ob tej priliki pripravili komemorativno slovesnost pri spomeniku teh žrtev na pokopališču. Učenci so pripravili kulturni program, zbrane pa sta pozdravila predsednik borčevske organizacije Vrhpolje Edvard Tončič in predsednik območnega združenja Alojz Soban. Delegacija je k spomeniku položila venec, učenci pa so prižgali svečke.

V imenu Krajevnne borčevske organizacije Vrhpolje in v imenu Območne borčevske organizacije Ajdovščina se iskreno zahvaljujemo učencem in učiteljem šole v Vrhpolju in Krajevni skupnosti Vrhpolje.

Alojz Soban
Krajevno združenje ZB Ajdovščina

PREDSTAVLJAMO VAM

ANTON JEŽ

9. del

NA PRISILNEM DELU V NACISTIČNEM REICHU: DACHAU IN FLOSSENBÜRG / RABSTEIN

Prispeli smo v taborišče Dachau. Še istega dne so nas odpeljali v veliko dvorano, kjer smo se morali sleči do golega. Ostrigli so nas po celem telesu, spolovila pa namazali z jodom. Tu, v tej dvorani smo bili oropani vsega človeškega dostojanstva. Postali smo številke. Te številke so bile zelo visoke. (Opomba: Svoje dachauske številke si nisem zapomnil, ker smo jih kasneje zamenjali s številkami zbirnega-centralnega taborišča Flossenbürg, oziroma njegove podružnice, delovnega taborišča KZ Rabstein, kamor so nas po dachavski karanteni napotili na prisilno delo. Tam sem dobil novo razpoznavno številko 20 073.) V Dachauu so nam po desinfekciji odvzeli civilno obleko, razen spodnjega perila. V zameno za našo civilno obleko pa smo dobili lagersko jetniško uniformo, tj. lahko zebrasto bluzo, hlače in čepico. Nato so nas namestili v karantenski

blok. Štirinajst dni smo čakali v karanteni na transport. Med tem čakanjem smo začeli polagoma spoznavati in doživljati surovo, brutalno ravnanje z brezmočnimi jetniki.

Proti koncu meseca avgusta so nas iz Dachaua v živinskih vagonih odpeljali v Sudete, v kraj Češko Kamenico, kjer je bilo delovno taborišče KZ Rabstein. Do tja smo se vozili dva dni brez hrane. Le na eni postaji so dovolili, da sta šla dva jetnika po vodo za vse v vagonu. Zaradi pomanjkanja posode pa ni bilo vode dovolj za vse. Iz vagonov tudi nismo smeli oditi na opravljanje potrebe, kar je bilo zelo mučno. K sreči smo v kotu vagona v podu opazili nalomljeno desko, ki smo jo s petami toliko razbili, da je odprtina služila svojemu namenu.

Ob prihodu v rabsteinsko taborišče je bil lep sončen dan. Do opoldanskega obroka so nas

razdelili po sobah v novo zgrajenih barakah. Po zelo skromnem obedu, bila je le porcija kolerabne juhe z malo maščobe, smo v večjih in manjših skupinah posedli med barakami v dokaj dobro ohranjeno travo. Naša ljubljanska skupina je obkolila Franca Culkarja, ki nam je pripovedoval o svojih zanimivih doživljajih iz ruskega ujetništva v času ruske revolucije. Proti večeru je bil zbor, na katerem so odbrali skupine za delo pri raznih gradbenih podjetjih. Vsaki skupini so tudi določili kapa - kriminalca, ki naj bi pazil na jetnike in jih priganjal k delu.

Taborišče KL Rabstein pri Češki Kamenici (orig. e) v Sudetih, kjer je oče preživel devet mesecev skupaj s še 67 Slovenci. V Rabstein je bilo vseh poslanih 94.

Kdo so bili ti kapi - kriminalci? Glavni med njimi je bil Lagerälteste - taboriščni starešina znotraj taborišča. V našem taborišču je bil to človek, sposoben surovosti in brezsrčnosti. Bil je kriminalec, obsojen na 32 let zavora zaradi umora. 16 let je že odslužil, ko ga je nacistični ustroj postavil na važno mesto, kjer je lahko dal duška svoji ubijalski naravi. Imel je svojo pisarno in mladega belgijskega jetnika, ki mu je služil in bil *deklica za vse*. V njegovo pisarno so prihajali paketi za internirance, katere pa sta s pomočnikom dodobra prereševala in si prisvojila vse, kar jima je šlo v slast.

Nekega dne, ko smo se vrnili z dela, je prišel k meni pomočnik starešine in dejal, naj pridem ob 18. uri v pisarno, da sem dobil paket. Točno ob šestih sem potrkal na vrata in vstopil na poziv. Za mizo sta sedela Franc, tako se je imenoval starešina, in njegov pomočnik. Na mizi je bila razstavljena vsebina mojega paketa. Bilo je nekoliko prepečenca, kruhovih drobtin in nekaj koruznega zdroba. Poleg pa je bila 2-dcl steklenička žganja in 20 cigaret. Kapo-

starešina je polovico cigaret obdržal zase. Stal sem nekoliko oddaljen od mize. Pa mi reče, naj stopim bliže. Vzel je stekleničko in mi jo pomolil pod nos ter rekel: "Hočeš piti?" Nato je stekleničko hitro umaknil in jo po nekaj požirkih skoraj izpraznil. Ostanek pa je dal pomočniku. Zaradi pomanjkanja hrane sem bil zelo izčrpan. Vsak dodatek h kolerabnim juham je bil dobrodošel. Kruh smo dobili le enkrat na dan, in to košček ne večji od ene žemlje in pol, in sicer zvečer za naslednji dan. Ker pa sestradani želodci niso mogli čakati, smo kruh pojedli takoj, ko smo ga prejeli. Zajtrk je bil zelo skromen. Dobivali smo le 1,5 dcl črne tekočine, ki je bila le po barvi podobna kavi. Ta zajtrk brez kruha je bil edina hrana za dvanajsturno delo, in nato še ura čakanja na omenjeno juho. Kot izreden dodatek k juhi smo dobili v vseh 11 mesecih bivanja v tem taborišču le pet ali šestkrat po nekaj krompirjev. Ko sem dobil krompir prvič, sem ga olupil. Taka je bila domača navada. Ker pa to ni zadostovalo, da bi vsaj nekoliko potešil svoj glad,

sem na koncu pojedel še olupke, ki pa sem jih le s težavo pogoltnil. Sklenil sem, da bom vnaprej jedel le neolupljen krompir, kar bo veliko lažje. Delovišče je bilo oddaljeno od taborišča 25 minut hoje. V naši skupini nas je bilo okrog 50. Odkopavali smo predprostor, kjer naj bi začeli z vrtanjem rova. V izkopanem tunelu naj bi namestili delavnico za izdelavo sestavnih delov za letala. Takih odkopov je bilo sedem. Ko smo delo opravili, so nas nekaj premestili k gradbenemu podjetju, ki je gradilo pretežno jaške za odpadno industrijsko vodo. Tu se je zgodilo nekaj, kar moram opisati. Mladega fanta z Gorenjskega je kapo (kriminalec) neusmiljeno pretepel. Zakaj? Vsi kapi so bili poznani kot dobri organizatorji raznih manipulacij. S krajo krompirja jim je uspelo izboljšati svojo prehrano. Znali pa so si oskrbeti tudi druge dobrine. V njihovem gospodinjstvu so potrebovali tudi vedro za vodo, ki naj bi ga oskrbel prav naš kapo. Na delovišču je bilo tudi skladišče orodja, kamor

smo ga odlagali po delu. Med drugim je bilo tam tudi 6 veder, od teh smo eno rabili za pitno vodo. To vedro je kapo po delu ukradel in ga potisnil v roke nesrečnemu fantu, ko smo bili v štiristopih pripravljeni na odhod. Odgovorni skladiščnik je po našem odhodu ugotovil, da manjka eno vedro. Bili smo oddaljeni že kakšnih petsto korakov, ko je kapo opazil, da gre skladiščnik za nami. Povedal je kapu, da pogreša eno vedro in da ga je verjetno vzel nekdo iz naše skupine. Kapo se je obnašal, kot da ne ve nič. Skupaj s skladiščnikom sta šla vzdolž skupine in jo pregledovala. Kapo je nenadoma skočil k fantu, ki je nosil vedro, ga potegnil iz vrste in ga med psovkami neusmiljeno pretepel. S tem naj bi seveda odvrnil sum, da je on pravi tat. Pretepeni ni znal nemško, zato se ni mogel braniti.

Pri gradbenem podjetju sem delal kake štiri tedne, nato sem delal pri strojih. V preurejenih dvoranah bivše tekstilne tovarne so bili montirani stroji, za upravljanje katerih pa ni bilo dovolj strokovno usposobljenih delavcev. Z gradbišča so začeli odbirati jetnike kovinske stroke. Javili so se ljudje raznih narodnosti, med njimi smo bili tudi Slovenci. Naši odločitvi za takšno delo je botrovalo prepričanje, da bomo rešeni dela na prostem, ki je obetalo z jesenjo in bližnjo zimo močno poslabšanje našega položaja. Večkrat smo, slabo oblečeni, vsi premočeni prihajali v taborišče. Zjutraj smo morali oblačiti popolnoma moko obleko, saj je v taborišču nismo imeli kje posušiti.

V naši delavnici je bil vodja oddelka Stiglitz. Kaj je bil po poklicu, mi ni znano, vedel sem pa že takrat, da o kovinski stroki ne ve veliko. Z jetniki je bil dober in sem dobil zaupanje v tega človeka. Sam ne vem, kako sem po toliko preiskavah obdržal pri sebi 5 mark, ki sem mu jih izročil s prošnjo, naj mi kupi kakšen priboljšek. Ko je zagledal denar, se je ustrašil in dejal: "Ali ne veš, da sem član stranke?" Ustrašil sem se, kaj se bo zgodilo, vendar ni bilo nič hudega. Ta človek mi je večkrat odstopil nekaj grizljajev svoje malice, ki je bila največkrat okisan krompir. Ob kapitulaciji se mi je opravičil, da mi za marke ni ničesar kupil, ker bi naredil kot strankin zaupnik usoden prekršek, če bi pomagal jetniku.

Denar mi je vrnil s pripombo, da ne ve, če bom z njim lahko še kaj kupil, da se ničesar več ne dobi. Tako sva se ob odhodu poslovila. Direktor vseh obratov je bil starejši človek. Verjetno je bil zaposlen že v prejšnji predvojni tovarni. Oblečen je bil civilno in je tedensko ali na štirinajst dni obhodil vse oddelke. Meni so dali nalogo, naj preuredim stružnico, ki je bila narejena za transmisijski pogon, in naj dobi lasten pogonski motor. Prav v času, ko sem montiral motor, je prišel mimo direktor v spremstvu vodje oddelka, ki je direktorja opozoril na koristnost obnove stroja. Direktor je napravo bežno pogledal in se s prijaznim nasmehom, brez besed ozrl proti meni. To sta bila prva dva človeka, ki sta imela človeški odnos do nas, brezpravne delovne raje.

Vodja oddelka nam je tudi dovolil, da med prostim časom izdelujemo male spominke, zase in za razne posameznike po nalogu vodje. Opozoril pa nas je, naj delamo skrivaj in ne na očeh obratnih čuvajev. Izdelovali smo razne predmete, kot npr. ustnike za cigarete, prstane, razno vrtnarsko orodje, igrače itd. Jaz sem izdelal več smetišnic iz aluminijaste pločevine. Na tako množično dejavnost, ki ni koristila vojnemu stroju, je bilo vodstvo večkrat opozorjeno. Očitana je bila nezadostna prizadevnost in tehnične pomanjkljivosti, saj so bili izdelki večkrat neuporabni. Ob takih primerih se je kontrola dela v obratu nekoliko poostrila. Hauptman (Lagerkomandant SS) je kot odgovorni za proizvodnjo prihajal v obrat ves razkačen in s kričanjem kritiziral naše neustrezno delo. Vendar pa s strani vodstva obrata nismo čutili močnejšega pritiska za izboljšanje stanja.

Na našem oddelku v našem obratu, ki se je imenoval "Werk C", smo bili zaposleni večinoma s strugarskimi deli, manjšina pa pri popravilu raznih strojev. Z elektroinženirjem Stanetom Jesihom (bivšim direktorjem Ljubljanske elektrarne) sva bila zadolžena za popravilo precej zamotanega rezkalnega stroja, ki je bil že od vsega začetka neuporaben. Glavna napaka je bila v zapleteni električni napeljavi, bile pa so še druge napake. S popravilom sva zavlačevala do konca vojne, tako da stroja sploh nisva popravila.

Naj omenim nekaj dogodkov o nečloveškem ravnanju SS-stražarjev z jetniki. Naša skupina 50 moških je delala v tedenskih dnevni in nočni izmenah. Delo je trajalo 12 ur. Kot politični zaporniki smo bili tudi pod okrepljeno stražo. Na delo nas je spremljalo osem stražarjev in velik volčjak. Dva stražarja sta hodila spredaj, ostalih šest pa za skupino; pes je krožil okoli nas.

Naša obutev, leseni podplati in zgornji del iz surovega usnja s papirnatimi vezalkami, ki so se premočene rade trgale, je bila zelo neprimerna. Nekemu jetniku se je med pohodom strgala premočena vezalka. Čevlji je postal ohlapen, tako da jetnik ni mogel hoditi. Stopil je iz vrste, da bi si ga zavezal. Takoj ko se je sklonil, je dobil strel v nogo. Ranjenega sta dva tovariša v spremstvu SS-stražarja odpeljala nazaj v taborišče.

Hladnega zimskega dne smo se proti večeru vračali z dela. Med potjo je šibak Rus opazil ob poti kocko premoga. Ker je bil v zunanji vrsti, mu ni bilo težko stopiti nekaj korakov do zaželenih kock, ki naj bi bila dodatek k pičli kurjavi, ki smo jo dobili za naše železne pečice. Komaj se je sklonil, da bi kocko pobral, ga je od zadaj napadel volčjak, ga podrl na tla in začel trgati obleko z ubogega jetnika. SS-ovci so obkolili prizorišče in uživali ob pogledu na pasjo srditost. K sreči je človek padel na obraz in dobil le nekaj pasjih ugrizov v vrat, kar pa je bilo tudi dovolj, da je omedlel. Šele ko so opazili, da je človek nezavesten, so psa odstranili. Štirje jetniki so tovariša nato odnesli v taborišče.

Vojna se je nagibala h koncu. Zaradi nepopustljivosti SS-režima v takratnih razmerah smo še vedno normalno hodili na delo. Nekega dne je morala cela skupina po vrnitvi z 12-urnega dela še pred obrokom oditi pol ure daleč po 5 opek. Nismo imeli nobenega pripomočka za nošenje, le svoje utrujene roke. Šele po vrnitvi v taborišče smo dobili tisto žalostno kolerabno juho. Nekaj dni za tem smo morali, ravno tako še pred obrokom, nositi 80-kilogramske cevi dolge 4m, na drugo gradbišče. Cev sva nosila po dva, za eno cev pa je to trajalo okrog 25 minut. Dogovorili smo se, da daje povelja nosač, ki je na zadnjem koncu cevi. Razdalja med nošenjem v koloni je bila okrog 2 metra. Moj sonosač je bil mlad fant z Jesenic, Bruno Koprivc. Ko smo prišli na odlagališče, je nosač para za nama dal ukaz

za odmetavanje cevi z ramen na kup. Moj sonosač je pomotoma na njegov poziv, meneč, da sem dal povelje jaz, odvrnil cev, ko jaz še nisem bil pripravljen na odmet. Udarec težke cevi na zemljo me je podrl na tla. Dobil sem močan udarec v prsi. Težko prizadetemu so mi tovariši pomagali vstati. Stražar, oddaljen kakih 7 metrov, je verjetno videl cel prizor, ker je gledal proti meni. Prizadet od bolečine sem v afektu razgalil prsi in obupan zavpil: "Prosim, streljajte, da bo konec temu trpljenju." Stražar je s sklonjeno glavo umaknil svoj pogled, ko je videl, da razgaljen čakam na odrešitev. Tovariši so me poprijeli ter me z mojo bolečino v prsih in težko prizadetimi nogami spemili nazaj v taborišče. Ta stražar je bil tretja oseba, ki je pokazal svoje sočutje do trpečega človeka. Vsi drugi so na nas lajali kot psi in povzročali težave v vsem času mojega bivanja v internaciji.

Po tem dogodku je bila moja moč zelo prizadeta. Sestradan, z oteklimi nogami, kar je bila tudi posledica neprimerne in nezadostne prehrane, sem težko hodil. Imel sem občutek, da imam namesto nog dve vreči cementa. Bolezni nisem hotel prijaviti, ker so se iz ambulate vračali le redki. Z veliko muko sem hodil na delo. Veliko zahvalo dolgujem sotovarišem, ki so mi nudili oporo na povratkih v taborišče. Kmalu po tej težki preizkušnji smo iz daljave začuli odrešujoče glasove ruskih topov, kar nam je vžgalo novo upanje na skorajšnji konec vojne. Grmenje topov se je vedno bolj približevalo.

Prenehali smo delati. Iz barak nismo smeli. Skozi okna smo zrl na bližnjo cesto, po kateri je bežala strnjena množica prebivalstva in vojaštva pred hitro napredujočo Rusko armado. Žalostno je bilo gledati mešano množico, ki si je z raznimi prevoznimi sredstvi utirala pot. Mnogo mater je bilo z otroškimi vozički, kakor tudi starke in starčki s palicami.

Kakšen teden smo tako zaprti v barakah čakali in ugibali, kaj bodo naredili z nami. Slišati je bilo tudi glasove, da nas mislijo nagnati v rove in nas pokončati s plinom. Take vesti so se nam zdele verjetne, ker so Nemci delali še večje množične pokole. Ob takih pomislekih si nismo očitali, da smo z neprikritim zadovoljstvom opazovali bežečo množico, ki smo ji privoščili, da na lastni koži občuti, kaj se pravi bežati z

lastnih domov in da končno tudi oni doživijo vojne strahote, ki so jih povzročali napadenim narodom. Mnogi očetje in sinovi v tej bežeči masi so pustošili tudi po naši domovini, pobijali in preganjali nedolžne prebivalce in jih zapirali v svoja uničevalna taborišča, kjer jih je mnogo omagalo in končalo v zrelih krematorijev.

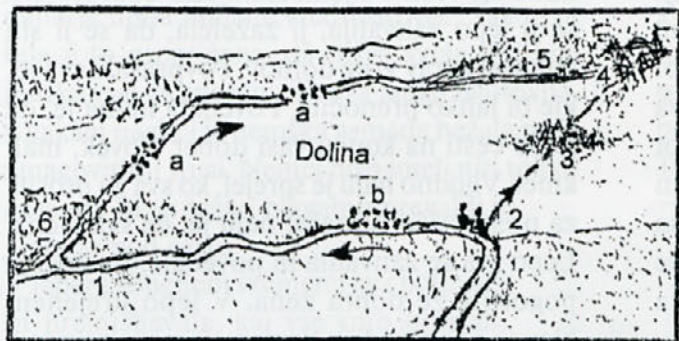
Lepega spomladanskega dne, 8. maja je bil dan znak za apel-zbor. Vsi smo se zbrali na zbornem mestu. Komandant taborišča nam je v nekaj besedah povedal, da bomo zapustili taborišče. Odšli smo v barake po svoje stvari. Pred odhodom smo za popotnico dobili suhe krompirjeve rezine. Nekateri so jih takoj pojedli, kar pa jim je povzročilo hude prebavne težave. Na zboru se nas je zbralo okrog 600. Bolnikov iz ambulate nismo videli. Kaj so storili z njimi, nismo izvedeli.

Po formiranju kolone v štiristopih nas je starešina taborišča Franc, v spremstvu esesovca ponovno preštel in poročal hauptmanu. Le ta nam je pred odhodom še glasno sporočil: "Rusom vas ne bom izročil. Gremo proti Angležem." Ker je bilo med nami

mного Rusov in je vedel, da ti ne bodo šli za njim k Angležem, je ukazal, da naredijo dve skupini. K njegovi skupini je pristopilo le nekaj Nemcev in kriminalci. Razočarani komandant je gledal svojo maloštevilno četo razbojnikov. Ponoči so izginili neznano kam.

Odhod iz taborišča je bil še vedno skupen in še vedno pod stražo. Spremljala sta nas tudi dva voza z vojaško opremo. Kriminalci so vedeli povedati, da bo pobeg med pohodom mogoč, ker se ne bo posebej pazilo. Pod večer smo utrujeni prišli do neke vasi, kjer smo prenočili na senikih. Lepo sončno jutro nas je vabilo. Vstali smo in čakali, da dobimo navodila za nadaljevanje pohoda. Ker pa le ni bilo nobenega znamenja, se nam je zdelo čudno. Pogledali smo na cesto. Tam ni bilo nobenega prometa, nikjer vojaštva, nobenih civilistov. Iz za hiš se je pojavil naš kriminallec, starešina Franc z brzostrelko in revolverjem za pasom. Malo pred senikom se je ustavil in zavpil: "Ven!". Nekako smo ga ubogali. Povedal nam je, da smo prosti, da naj se razdelimo v skupine, ne večje od 20 mož in naj se razidemo.

POT V SVOBODO!

- 1 - cesta, po kateri smo svobodni odšli
- 2 - mesto, kjer sva s tovarišem obstala
- 3 - cerkev, za katero sva mislila, da je kmetija
- 4 - vas, za katero nisva vedela imena
- 5 - cesta proti vasi 4
- 6 - odcep od ceste 1 v smeri proti Pragi
- a - skupini osvobodencev
- b - smer poti naše skupine

Pot v svobodo nam je bila odprta. Bili smo srečni, ko nismo več poslušali zadirljivih ukazov nemške nacistične civilizacije. Jaz sem bil med najstarejšimi. Zaradi oslabelosti in prizadetih nog sem težko dohajal skupino. Ustavil sem se na točki 2, da bi malo počival. Poleg mene se je usedel tudi tovariš Lanzi. Med počitkom sva se razgledovala v smeri najine nadaljnje hoje. V precejšnji daljavi sva opazila cesto, po kateri so se gibale skupine in posamezniki. To naj bi bila tudi najina smer, ker naj bi tam šla tudi naša skupina, za katero sva zaostala. Zdelo se nama je, da bi dolgo pot lahko skrajšala tako, da bi prečkala velik

ovinek čez njive in travnike in tako hitreje prišla do vasi, ki sva jo videla pred sabo. Hojo bi skrajšala vsaj za dve tretjini. V smeri proti vasi 4 sva med drevjem opazila nekaj poslopij 3. Mislila sva, da je tam kakšno večje posestvo, kjer bi morda dobila kaj za najina prazna želodca. Poslopja so bila v ravni črti proti vasi 4, kamor naj bi vodila tudi glavna cesta, kjer so bile vidne skupine ljudi. Vesela sva bila, da bova po skrajšani poti prehitela našo skupino. Krenila sva na pot. Že po nekaj korakih nama je pot prekrizal poljski zajec. Nisva bila vraževerna, vendar sva se spraševala, kaj nama bo prineslo to križanje poti.

Po kaki uri hoda sva prispela na kraj upanja 3, kjer naj bi si privežala dušo in potešila lačna želodca. Na žalost pa sva doživela veliko razočaranje. Namesto kmetije je bila tu mala cerkvena 3, kjer so verjetno ob raznih praznikih obhajali cerkvene obrede. Obšla sva cerkvico po sončni trati. Spredaj je stal velik lesen križ z lepo izdelanim Križanim na kamnitem podstavku. Tovariš Felice Lanzi je bil svetovljan, versko zmeren, ob pristopu h križu pa je padel na kolena in objel hladni podstavek. Začuden sem gledal, kako krčevito objema podstavek Križanega. V trenutkih klečanja in sklonjene glave je imel v mislih prestano gorje in srečno dočakano svobodo. Počasi je vstal in me brez besed, s solzami v očeh pogledal. To dejanje mi je še danes živo pred očmi.

Čez dobre pol ure sva šla mimo šole, ki je bila nekoliko pred vasjo 4. Ob oknu sta stali dve ženski in moški, ki pa so se hitro odmaknili, ko so naju zagledali. Imela sva vtis, da se naju bojijo. Ko sva prišla do prvih hiš 4, sva pri odprtih vratih vstopila v kuhinjo, kjer so bili starejši moški in dve ženski, ki sta stali ob štedilniku. Videla sva veliko posodo s kuhanim krompirjem in prosila zanj. Povabili so naju k mizi in nama dali vsakemu po nekaj debelih krompirjev, ki naj bi zadovoljili najina sestrada želodca. Ko sva pojedla, sva se zahvalila in nadaljevala pot proti središču vasi, kjer bi se odpočila in počakala najine tovariše. Vas je bila že polna bivših internirancev vseh narodnosti, ki so se vračali proti domu iz nekega drugega taborišča in so bili v vasi že prejšnji dan. Povedali so, da so prejšnji dan tudi na silo prišli do hrane in nama svetovali, da si tudi midva na isti način pomagava. Po tem razgovoru sva ugotovila, da je ta sestrada množica ljudi s silo nastopala po vasi, da je prišla do hrane, zato ni bilo nič čudnega, da so se naju ljudje v šoli bali in se odmikali od oken, ko so naju zagledali.

Vas 4 je bila nekoliko dvignjena nad dolino. Med najinim počitkom je minilo že toliko časa, da bi naša skupina že morala priti. Odšla sva torej na nekoliko višji prostor, kjer je bil dober razgled v dolino in kjer sva dobro videla našo cesto 1 in 6. Ugotovila pa sva, da je cesta,

ki vodi v to vas, samo odcep od glavne ceste 1 in 6, po kateri naj bi hodila naša skupina. Takoj sva spoznala najino zmoto in vzrok, da sva ostala sama. Ni nama kazalo, da bi šla nazaj. Zato sva povprašala pri domačinih te vasi 4, ki so nama povedali, da je odcep s ceste 6 na glavno cesto, ki vodi proti Pragi, neviden iz vasi. Vendar ga ni mogoče zgrešiti, če zavijeva na desno po cesti, ki naju bo ravno tako pripeljala na glavno cesto proti Pragi.

Po informaciji sva takoj odšla po cesti, ki sva jo zjutraj gledala s takšnim upanjem, da bova skrajšala najino pot. Vendar nama je ta kos ceste vzel dodatno več kot uro hoda, da sva prišla do priključka ceste, ki se je odcepila proti vasi. Po glavni cesti sva prispela pred nočjo v kraj, katerega imena se več ne spomnim. Utrujena sva se usedla na posekano deblo, ki je ležalo pred kupom posekanih dreves. Ko sva ugibala, kje bova prenočila, je iz bližnje preproste hišice prišla ženska, ki je videla, da sva utrujena in tudi verjetno lačna, kar je ugotovila po najini zunanosti. Vrnila se je v hišo in prinesla vsakemu kos kruha in mleko. Žena nama je žalostna povedala, da je njen sin v vojski, in da že dalj časa nima nobenih vesti o njem. Za njeno dobroto sva se ji lepo zahvalila, ji zaželela, da se ji sin čimprej zdrav vrne domov. Povprašala sva jo, kje bi lahko prenočila. Povedala nama je, da je ob cesti na koncu vasi dober človek, mali kmet. Vljudno naju je sprejel, ko sva ga prosila za prenočišče. Vprašal naju je, če sva lačna. Lepo sva se zahvalila in povedala, da naju je pogostila že dobra žena. V lepo urejenem hlevu s par govedi in konjem nama je pripravil ležišče. Pod odejo sva se do jutra dobro naspala in spočila. Preden pa sva zjutraj odšla, nama je še postregel s kruhom in mlekom. Lepo sva se mu zahvalila in se poslovila.

Spočita sva odšla. Nedaleč od vasi sva na cesti naletela na globok jarek, kakršne smo morali tudi mi kopati ob nedeljah med psovanjem in pretepanjem SS-stražarjev. Taki jarki naj bi bili ovire proti ruskim tankom, kar pa se je izkazalo kot zelo neučinkovito. Rusi so imeli za te normirane jarke tudi normirane valje, katere so spustili v jarek, preko njih pa položili nosilne plošče in jarek je bil v trenutku prehodan. Taka ovira ni Rusov zadržala niti

deset minut. Precej časa sva že hodila po malo prometni cesti, ko sva prišla do večje samotne kmetije. Zaželela sva si malo okrepčila in počitka. Na dvorišču naju je hladno sprejel nemški gospodar. Odvedel naju je v razkošno kuhinjo in ukazal, naj nama pripravijo malo malico. Ženske so nama pripravila vsakemu po nekaj jajc, dobila pa sva tudi zajeten kos kruha in kozarec jabolčnika. Takoj po naročilu je mogočni gospodar odšel, midva pa sva se ženskama zahvalila in okrepčana nadaljevala pot. Nisva hodila dolgo, ko naju je dohitel kmet s konjsko vprego in naju povabil, da prisedevala. Vozila sva se dobre pol ure, ko je moral kreniti na stransko pot. Zopet sva morala pešačiti. Cesta je tekla po nizko hribovitem kraju, poraščenem z drevesi. Tu se nama je nudil pogled na uničeno vojaško opremo. V strmi globeli kakih sto metrov pod cesto so ležali prevrnjeni topovi in kamioni. Za ovinkom pa, glej čudo! Težka vojaška kovinska blagajna v velikosti kakšna dva kubična metra je ležala ob cesti z odprtimi težkimi vrati. Več kot polovica polic je bila še polna zavojev nemških mark. Felice je zavpil: "O kakšno bogastvo, sedaj pa brez vrednosti!" Oba sva bila zelo naivna in mislila, da ta ogromna količina denarja nima nobene vrednosti več. Tako sva bila v to prepričana, da nisva vzela niti ene marke vsaj za spomin. Tu sva lahko ugotovila, v kakšni naglici je nemška armada bežala pred zmagovitimi Rusi. Nemci niso imeli niti toliko časa, da bi to težko blagajno prevalili v globino pod cesto.

V lepem sončnem vremenu sva potovala in premišljevala, kaj vse smo prestali. Vesela sva bila nad porazom osvajalcev številnih evropskih držav in neskončnih ruskih daljav. Proti poldnevu je šlo, ko sva zaslišala topot konjenice. "Rusi!" Dvignila sva zebraste kape in navdušena pozdravila ruske vojake, ki so nama smeje se ozdravljali in nama dali velike kose belega kruha.

Kmalu sva prispela na zelo prometno cesto, ki se je vzpenjala proti prevalu, od koder se nama je nudil pogled na ravninski svet. Na številnih krajih se je še kadilo. Povedali so nama, da so bili še prejšnji dan v tem območju boji. Na vrhu sva se tudi srečala s češkimi legionarji,

ki so bili tu kot kontrola in so Nemcem odvezemali razne stvari, kot npr. kolesa, motorje in druge uporabne reči za lastno uporabo. Ko sva prišla do te skupine, so ugotovili, da sva zelo utrujena. Felice se je z njimi pogovarjal v svojem maternem jeziku, ves navdušen, da sva med Čehi. Med drugim odvzetim materialom so imeli tudi zelo dobro ohranjeno kolo, ki so nama ga dali. Nastalo je vprašanje, kako bova s tovaršem nadaljevala pot. Dogovorila sva se, da se bo vsak peljal kake pol ure, nato pa počakal na primernem kraju, da bo drugi prišel za njim peš. Nato bi se zamenjala. Prvi sem se peljal jaz. Čez približno pol ure vožnje sem se ustavil na nekoliko dvignjenem travniku pod drevesom, od koder sem imel lep razgled na cesto v smeri, od koder bi moral priti Felice. Nedaleč od tu sem videl kadeče se pogorišče hiše. Pripomnim naj, da mi je bilo kolo v veliko olajšanje, ker se je cesta rahlo spuščala. V senci košatega drevesa sem se dobro počutil in odpočil. Čas, ko naj bi me tovarš dohitel, je že pretekel, a njega ni bilo. Počakal sem še kakšno uro, nato pa sem se odpeljal v upanju, da je morda prisedel na kakšno vozilo in ni opazil niti on mene niti jaz njega. Med vožnjo s kolesom si namreč nisem ogledoval mimovozečih vozil, ker sem tovarša pričakoval kot pešca. Okrog druge ure popoldan sem prispel v večji kraj Litomerice. Tu je bilo že nekaj naših tovarišev, ki so mi

Del skupine slovenskih internirancev na povratku v domovino v družbi sanitejke in šoferja v maju 1945 na poti v Prago. Napis na deskah vozila "Svoboda - svoboda zlata - 16 zeber KL Rabstein". Fotografijo je posredoval Jan Marek, zgodovinar, bivši zapornik v tem taborišču.

pokazali kuhinjo, kjer sem dobil porcijo gostejše juhe in kos kruha. Spraševal sem, če je morda kdo videl Feliceja Lanzija, vendar ga ni nihče. Za dobrim tovarišem se je izgubila vsaka sled.

Eden od tovarišev doma iz Posavja je tudi imel kolo. Domenila sva se, da bova skupaj vozila proti domu. Njegovo kolo pa je bilo precej slabo, zato je šel na zbirni prostor, da bi tam dobil boljšega. Med tem časom pa mu je nekdo ukradel njegovo dosedanje kolo, tako da je nazadnje ostal brez vsega, ker na zbirališču ni dobil ničesar. Jaz sem pa ostal brez kolesarskega sopotnika. Sonce je bilo že visoko, ko sem se odpeljal. Na koncu Litomeric me je ustavila pregledna kontrola in zahtevala legitimacijo. Vprašal sem: "Kakšno legitimacijo? Saj vidite po moji obleki, da sem interniranec!?" Odgovorili so mi, da se tudi kak vojni zločinec lahko obleče v tako obleko. Pa sem se spomnil na svojo glavo, na kateri je bila od čela pa do temena gladko zastrizena proga, ki smo jo imenovali *Autobanštrase*. Ko sem jim pokazal zastrizeno lasišče, so bili zadovoljni in so me pustili oditi. Po ravnini sem cesto težko obvladoval. Kolo sem rabil bolj za oporo, kot pa da bi se z njim vozil. Sonce je že zahajalo, ko sem se ustavil pri nekem *bajerju*, oddaljenem od ceste le nekaj korakov. Sezul sem si čevlje, ki so mi jih dali Čehi skupaj s kolesom. Voda ni bila mrzla, zato sem noge nekaj časa namakal, potem pa sem, opirajoč se na kolo, nadaljeval pot. Že v mraku mi je prišel nasproti starejši ruski vojak, ki je vodil dva mlajša ruska interniranca. Kljub temu, da so videli, kako težko hodim, opirajoč se na kolo, sta mi ga hotela interniranca s silo odvzeti. Vojak, ki je videl to namero, je ostro nastopil. Kolikor sem ga razumel, je dejal, da ju je lahko sram, da onemoglemu starejšemu človeku hočeta odvzeti kolo, ki mu je v pomoč pri hoji. To je bilo drugo srečanje z ruskim človekom, ki mi je napravil uslugo in me rešil pred nasilnežema.

Okrog osme ure zvečer sem s težavo prišel do začasnega oskrbovališča, kjer so nudili pomoč in prenočišča mimoidočim. Tu je bil tudi ruski častnik, ki je skrbel za red v tem kraju. Kolo sem prislonil na zid blizu stražarjevega mesta. Častnik je opazil moje kolo in naročil stražarju, da se mora lastnik kolesa pred odhodom javiti pri njem. Po prespani noči na slami sem se čutil precej spočitega. Dobil sem čaj in kos kruha, nato pa odšel, da vzamem kolo. Že sem hotel odpeljati, pa me je stražar ustavil in dejal, da se moram javiti komandantu. Ko sem vstopil v sobo, me je prijazno sprejel. Na kapi je videl slovenski trak in me vprašal, od kod sem. Povedal sem mu, da sem Slovenec – Jugoslovian. Vesel je bil moje izpovedi in takoj je napisal kratko potno dovoljenje, da ne bi imel na potovanju kakšnih težav. To je bil že tretji ruski človek, ki mi je naredil uslugo.

Po ravni cesti sem nekoliko kolesaril, potem pa sem zopet, oprijemajoč se za kolo, nadaljeval pot proti Pragi. Zaradi moje počasne hoje me je dohitel precej stasit interniranec, Dunajčan. Nekaj časa me je spremljal in med razgovorom omenil tudi prevrnjeno vojaško blagajno. Povedal sem mu, da sem isto videl tudi jaz s tovarišem. Vprašal me je, če sva vzela kaj denarja. Odgovoril sem mu, da ne, ker je pač po zmagi nad Nemčijo marka brez vrednosti. Dunajčan se je pa nasmejal in dejal, da sva bila pa res prava naivneža. Odpel si je suknjo in izvlekel šope mark, s katerimi je imel napolnjene vse žepe

Nekdanji sotrpini Dahavci pri spomeniku umrlim sojetnikom na komemoraciji pri taborišču za interniranca Rabstein na severu Češke pri kraju Češka Kamenica (orig. e) po II. svetovni vojni. V sredini najstarejši Anton Jez.

na obleki. Spoznal sem, da ima možakar več smisla za denar, kot sva ga imela midva s tovarišem Lanzijem. Dunajčan ni vzdržal moje počasne hoje, zato se je poslovil z besedami: "Še žal vama bo, da nista izkoristila ugodne prilike!" V resnici je tako tudi bilo, saj je marka obdržala svojo vrednost, meni in tovarišu pa je ostala resnica, da je po toči zvoniti prepozno.

Med hojo me je dohitel pokrit tovornjak, ki je vozil nekaj ruskih vojakov in kako desetino civilistov. Med njimi je bila tudi ranjena ženska srednjih let. Vzeli so me s seboj. Po kratki vožnji je moral tovornjak kreniti z glavne ceste,

ranjena ženska in jaz pa sva izstopila. Stokajoča ženska, s skrbjo, kako bo prišla do Prage, se mi je zasmilila in odstopil sem ji svoje kolo. Hvaležna se je poslovila in počasi odpeljala, vendar hitreje, kot sem ji jaz lahko sledil. Bil sem vesel, da sem ženski v tem težkem položaju lahko pomagal.

Ko sem tako počasi krevsal, me je dohitel težak ruski tank in se ustavil. Potegnili so me na dobro utrjeni hrbet tanka in čez slabe pol ure sem se znašel na glavnem trgu osvobodjene Prage.

(se nadaljuje)

IZ NAŠE KS

IZ DELA KS VIPAVA

V juniju se je sestal Svet KS Vipava. Obravnavali smo prometno ureditev v Vipavi. Seje se je udeležil župan Občine Vipava g. Ivan Princes, občinski tajnik g. Jože Papež, ravnateljica vrtca ga. Meri Uršič, g. Lemut, komandir policije iz Ajdovščine, g. Marko Lavrenčič in g. Iztok Berčič.

G. Iztok Berčič je predstavil načrt za prometno ureditev. Predvidena je gradnja krožnega križišča pri bivši južni vojašnici. Poudaril je prednost krožišča, ker le-to umirja promet. Na Vinarski cesti so predlagali postavitev dveh grbin - ležečih policajev. Celoten odcep je potrebno preplastiti in urediti pešpot ter kolesarsko stezo.

Člani Sveta KS so sprejeli sklep, da se glavna cesta skozi Vipavo uredi skladno s sklepom Občinskega sveta, sprejetim 15.10.1998 tako, da se na vseh križiščih z lokalnimi in regionalnimi cestami in na pomembnih križiščih v naseljih zgradijo pasovi za leve zavijalce. Potrebno je zgraditi oboje - stransko pešpot s kolesarsko stezo. Pešpot naj bo tudi osvetljena. Dogovorili so se tudi o ureditvi brežine na goriški cesti (Frnaža). Brežino je potrebno očistiti in posekati nekaj grmovja in dreves. V to akcijo bomo povabili tudi člane EKO programa, ki uspešno deluje na osnovni šoli.

V juliju se je Svet KS sestal v zvezi z organizacijo prireditve Vipavska trgatev 2003. Povabili smo vse KS v občini k sodelovanju - odzvali sta se KS Slap in KS Manče. Na otvoritveni predstavitvi so sodelovali in se predstavili le krajani KS Slap.

V tem času smo Vipavci dobili novo avtobusno postajališče na nasprotni strani parka. Čeprav bi si Vipava zaslužila boljše avtobusno postajo, smo zadovoljni, da smo uspeli postaviti vsaj začasen montažni objekt. Semanji dnevi se odvijajo po dogovoru dvakrat mesečno. Upamo, da so krajani zadovoljni s ponudbo. V prejšnji številki glasila smo obljubili, da bomo lastnike najlepših balkonov, oken in vrtov nagradili. Fotografije so prinesli: Irena Vovk, Pod gradom 14, Majda Marc, Goriška c. 8 in Bruna Česen, Laurinova 16. Nagradili bomo vse tri ljubiteljice rož, saj so njihove zasaditve enkratne, kljub tako hudi suši, ki nas je pestila od spomladi dalje. Dokazale so, da so njihove pridne roke in skrbna nega bogato poplačane z bujnim cvetjem. Nagrade lahko dvignete na KS ob torkih od 16. do 18. ure.

Zapisala Marija Černigoj

KRAJEVNA SKUPNOST

VIPAVA

objavlja
javni razpis

ZA SOFINANCIRANJE OBNOVE PROČELIJ STAVB NA OBMOČJU OBČINE VIPAVA

Predmet javnega razpisa je sofinanciranje obnove pročelij stavb na območju krajevne skupnosti Vipava. V letu 2003 Krajevna skupnost Vipava za navedeno sofinanciranje namenja skupno 300.000,00 SIT.

Na javni razpis se lahko prijavijo občani in občanke, lastniki in lastnice oz. solastniki in solastnice stavb s stalnim bivališčem na območju KS Vipava.

Interesenti lahko zaprosijo:

- za obnovo pročelja stanovanjskega bloka in stavbe širšega pomena **do 200.000,00 SIT**
- za obnovo pročelja individualne hiše **do 100.000,00 SIT**.

DO SOFINANCIRANJA NISO UPRAVIČENI LASTNIKI NOVOGRADENJ!

Merila za izbor (točkovanje):

- stavba (spomeniško varstvo) **5 točk**
- stavba v ožjem mestnem jedru **4 točke**
- stavbe v okolici **3 točke**

- zidarska + pleskarska dela **5 točk**
- delna zidarska oz. pleskarska dela **4 točke**
- samo zunanje pleskanje **3 točke**

- stavba širšega pomena **5 točk**
- stavba ožjega pomena **4 točke**
- individualna hiša **3 točke**

Izbrani bodo interesenti, ki bodo po zgoraj naštetih merilih dosegli najvišje število točk.

Izbor bo vodila Komisija v sestavi: Boris Ličen, Vlasta Lokar Lavrenčič in Milan Poljšak.

Vlogo morajo interesenti oddati najkasneje do 30. novembra 2003 na naslov: Krajevna skupnost Vipava, Trg Pavla Rušta 6, 5271 Vipava s pripisom **»ne odpiraj – PRIJAVA NA JAVNI RAZPIS ZA SOFINANCIRANJE OBNOVE«**.

Vlogi je potrebno priložiti dokazilo o stalnem bivanju interesenta (fotokopija osebne izkaznice, vozniškega dovoljenja...), dokazilo o lastništvu (solastništvu) stavbe (zemljiškoknjižni izpisek) ter gradbeno dovoljenje (odločba o dovolitvi prigašenih del oz. lokacijska informacija).

Interesenti bodo o izidu razpisa obveščeni v roku 15 dni od poteka roka za prijavo na javni razpis.

*Predsednik Sveta KS Vipava
Boris Ličen, l.r.*

IZ NAŠE OBČINE...

Vroče, žgoče in sušno poletje počasi zapira svoja vrata in kljuko podaja jeseni, ki bo s pridelki nagradila delo pridnih rok, vse ostale pa – če ne drugega - vsaj razveselila s pestro paletto barv. V delovnem duhu je poletje zaključil tudi Občinski svet občine Vipava, ki je na svoji 8. redni seji, 28. avgusta obravnaval vrsto točk dnevnega reda.

Med njimi je v pogovoru z g. Miho Oglajnerjem, komandirjem Policijske postaje Ajdovščina, izpostavil tematiko varnostnih razmer na območju naše občine; predvsem problematiko zlorabe prepovedanih drog in prometno varnost. Svetnike je zanimalo predvsem to, kaj se da storiti na preventivni ravni. Policisti in občani bi morali bolje sodelovati, saj se da z medsebojno konstruktivno komunikacijo lažje priti perečim zadevam do dna; občani naj policiste sprejmejo »za svoje«, ne zgolj kot izvajalce represivnih ukrepov.

V pomoč županu pri njegovem delu je Občinski svet na županov predlog imenoval podžupana in podžupanjo; gospoda Marijana Furlana iz Poreč in gospo Sonjo Božič Pudgar z Gradišča pri Vipavi, ki bosta navedeni funkciji opravljala nepoklicno. V primeru morebitnega predčasnega prenehanja mandata župana, bi funkcijo župana, do izvolitve novega, opravljal podžupan g. Marijan Furlan.

Na avgustovski seji je Občinski svet v prvem branju obravnaval Odlok o ustanovitvi Sveta za varstvo uporabnikov javnih dobrin v občini Vipava. Slednji bo, ko bo imenovana njegova petčlanska sestava, kot skupen organ za vse gospodarske javne službe, namenjen varstvu pravic uporabnikov javnih dobrin v razmerju do izvajalcev dejavnosti gospodarskih javnih služb. Naloge navedenega organa bodo, da:

- usklajuje, varuje in zastopa interese uporabnikov javnih dobrin v razmerju do izvajalcev javnih služb in daje organom Občine Vipava pripombe in predloge v zvezi z izvajanjem gospodarskih javnih služb z namenom, da le-ti sprejmejo potrebne ukrepe za zagotavljanje varstva uporabnikov javnih dobrin
- zastopa interese uporabnikov v zvezi z načrtovanjem in financiranjem javnih služb in s tem povezanih objektov in naprav v razmerju do pristojnih organov Občine Vipava
- usklajuje interese uporabnikov v zvezi z organiziranjem in izvajanjem dejavnosti javnih služb
- zastopa interese uporabnikov v razmerju do izvajalcev storitev, opozarja na pomanjkljivosti ter predlaga izboljšave
- opravlja druge naloge v skladu z zakonom in občinskimi akti s področja javnih služb ter svojim poslovníkom.

Za področje izvajanja gospodarske javne službe ravnanja s komunalnimi odpadki prinašata novosti, na seji v prvem branju obravnavana Odlok o ravnanju s komunalnimi odpadki in Pravilnik o tarifnem sistemu za obračun storitev gosp. javne službe ravnanja s komunalnimi odpadki.

Poglavitna razlika bo v prihodnje v tem, da bodo gospodinjstva plačevala smetarino glede na število članov gospodinjstva (z izjemo družin z večjim številom otrok), ne več glede na stanovanjsko površino kot doslej.

Predvideno je, da se v primeru odsotnosti, daljše kot tri mesece (služenje vojaškega roka, službeno potovanje, delo v tujini, bolnišnično zdravljenje ipd.) uporabniku storitve javne službe stroška ravnanja z odpadki za obdobje odsotnosti ne bo zaračunalo. V takih primerih bo moral upravičenec svoji vlogi za oprostitev plačila priložiti uradni dokument, iz katerega bo razviden vzrok in trajanje odsotnosti.

Olajšava pri obračunu storitve se bo upoštevala tudi pri družinah z več kot tremi otroki. Vlogo z ustreznimi dokazili bo upravičenec vložil pri izvajalcu in jo vsako leto podaljševal. Tako bodo tisti, ki imajo prijavljeno veliko stanovanjsko površino ter manjše število članov, plačevali manj kot sedaj in obratno.

Poudarjena bo dolžnost občanov, da ločeno zbirajo odpadke (papir, steklo, plastika, les...), in sicer v tipiziranih zabojnikih, ostale pa v lastnih zabojnikih ob stavbi. Če v teh ne bo prostora, bodo morali višek komunalnih odpadkov (kot morajo to že sedaj) pustiti v tipiziranih vrečkah, označenih z znakom izvajalca – Komunalno stanovanjske družbe d.o.o. Ajdovščina - KSD d.o.o., sicer se odvoz ne opravi.

Z ekološko osveščenostjo in spoštovanjem pravil si bomo polepšali jesen in vse ostale letne čase in ob tem morebiti premlevali znano misel, da je udobje sprva služabnik, potem postane gospodar. Če nam je »zagospodarilo« na način, da proizvedemo veliko količino smeti, je na nas, da svojemu okolju in naravi služimo tako, da bosta vredna svojega imena.

Pripravila Helena Kobal

INFORMACIJA O GRADNJI HC RAZDRTO-VIPAVA (REBRNICE)

Kot se z magistralne ceste lahko opazi, je gradnja HC preko Rebrnic v polnem teku. Dela potekajo od km 1,3 do 6,28. V naravi je to od meje občine Postojna do trase nad vasjo Podgrič. Izvajalci so izbrani in po zagotovitvi DARS-a dela tečejo po načrtu.

Prav tako tečejo dela od km 10,3 do km 12, v naravi je to odsek od izvoza za Vipavo do stolpa v borovcih na strelišču. Navedeni odsek naj bi bil po napovedih DARS-a predan v promet do konca letošnjega leta. Z odprtjem tega odseka bi bilo priključevanje (uvoz in izvoz) na HC v neposredni bližini stolpa pri borovcih na območju Mlak.

Nedorečen je še odsek med km 6,2 in km 10,3, kjer dela še niso razpisana. V naravi je ta odsek od konca Mlak (nad Dobravo, Porečami, Podbregom, Hraščami) do dela trase nad Podgričem.

Ta odsek je tudi predmet najbolj zahtevnih razgovorov. V ta namen je bila ustanovljena tudi civilna iniciativa v Podnanosu.

Zaradi gradnje HC in vedno večjega prometa na magistralci je v Podnanosu tudi zelo prizadeta prometna varnost, za kar se krajani upravičeno pritožujejo.

Kljub zapletom pri gradnji je predsednik DARS-a, g. Janez Božič na zahtevo župana, g. Ivana Princeza in predsednika Komisije za spremljanje gradnje HC, g. Marka Nabergoja na Občino poslal dopis, kjer zagotavlja, da bo HC preko Rebrnic v celoti končana do konca leta 2007.

DARS si prizadeva, da bi za promet usposobil vsaj eno smer vožnje po HC še pred koncem leta 2007. S tem bi poskušal rešiti že pred koncem leta 2007 enega največjih prometnih problemov v Sloveniji. Gre za pomemben dokument, ki je podpisan s strani predsednika Uprave DARS-a, ki se sklicuje na Odlok o letnem planu razvoja in vzdrževanja avtocest, ki ga je sprejel Državni zbor.

Občina si bo prizadevala, da bo DARS dejansko držal obljubo in se bomo v belo Ljubljano lahko peljali po HC do konca leta 2007 oziroma v eno smer že nekoliko prej.

Pripravil tajnik Jože Papež

* * *

OCENJEVANJE VIN V VIPAVI

Letošnjega 15. avgusta, na šmarni dan, je potekalo že tradicionalno ocenjevanje vin v okviru Društva vipavskih vinogradnikov in vinarjev. Letošnje, enajsto po vrsti, je organiziral lanski zmagovalec Avgust Šraml v svoji kleti v Vipavi s pomočjo predsednika društva, Dušana Benčina. Tradicija narekuje, da vsako naslednje tekmovanje organizira zmagovalec prejšnjega. Tako se bodo drugo leto vipavski vinarji srečali v Zavinu. Tam namreč stoji kmetija g. Branka Furlana, ki je s svojim vinom zelen letos dosegel največ točk. Komisija se je morala odločiti med 40 vzorci različnih vin, ki so jih kletarji prinesli na dan tekmovanja.

Članom društva, ki so bili izbrani v komisijo, so letos pri ocenjevanju pomagali trije gostje iz Francije, ki se ukvarjajo s kletarstvom. Eden izmed njih je bil sin g. Ivana Reharja, Vipavca, ki že vrsto let živi v Franciji. Kot je v zadnjih letih prešlo v navado, je tudi letos g. Rehar podaril medalje in pokal. Slednjega je zmagovalcu izročila posebna gostja, letošnja vinska kraljica Simona Štravs. Med povabljenimi je bil tudi g. Jožef Člekovič, direktor Razvojne agencije Rod, ki skrbi za pospešen razvoj podeželja in obnovo vasi v naši regiji. Po koncu ocenjevanja so vsi prisotni lahko poskusili tekmovalna vina ob prijetnih zvokih okteta Sotočje iz Črnič.

Avgust Šraml

Iz ŠG

IZ ŠKOFIJSKE GIMNAZIJE VIPAVA

Res je, da med počitnicami ni šole – šole s poukom v učilnicah in testi pa nalogami, ocenami. A ona druga šola – šola življenja, nas zmeraj spremlja in uči, če le ji dopustimo, da nam spregovori.

A najprej, kako so »ta pravo« šolo končali naši letošnji maturanti. V junijskem roku je maturo opravljalo 54 dijakov in jo 53 uspešno opravilo (rezultati so bili znani sredi julija). V septembrskem roku je maturo opravila tudi dijakinja, ki ji je v junijskem roku spodletelo pri zgodovini, in še štirje drugi dijaki, ki so morali junija utrditi svoje znanje za končno letno oceno. Tako so vsi dijaki četrtega letnika maturo uspešno opravili in bili po točkah krepko nad povprečjem slovenskih gimnazij. Med njimi je bilo pet takšnih, ki so na maturi dosegli izjemen uspeh – zlati maturanti: Blaž Čermelj, Vanja Kovač, Jasna Rodman, Andreja Vendramin in Marina Vidmar. Od teh petih je Marina Vidmar dosegla vse možne točke na maturi in se uvrstila med dvanajst najboljših maturantov v Sloveniji.

V počitniškem času nas je zopet razveselila Jasna Rodman. Že lansko leto se je uvrstila v slovensko olimpijsko ekipo v znanju kemije. Letos se je znova uvrstila v to ekipo. Na kemijski olimpijadi v Grčiji je dosegla izjemen uspeh in za Slovenijo osvojila bronasto kolajno.

Naši dijaki so med počitnicami dejavni tudi pri pomoči drugim. Trije dijaki so se udeležili poletnega tabora v Koritnici z otroki iz CUIO J.P. Vojka, kjer so pomagali skrbeti za njihove gojence. Kot že vsako leto pa so naši dijaki sodelovali na poletnem delovnem taboru v Banjaluki. Vtise z delovnega tabora je zapisal **Benjamin Tomažič**, dijak 4.a razreda, ki se je udeležil delovnega tabora že tretjič.

V nedeljo, 3. avgusta, smo se dobili v dijaškem domu v Vipavi mladi iz ŠGV, nekaj nekdanjih dijakov ŠGV, pa tudi nekaj mladih od drugod. Imeli smo skupno mašo, katero sta darovala profesor zgodovine Andrej Vovk in svetovalni delavec Bogdan Vidmar. Po maši smo se vsi zbrali

pred domom in skupaj počakali še direktorja Škofijske Karitas Koper, gospoda Mateja Kobala. Prtljago smo namestili v dva kombija in osebni avtomobil in se poslovili od staršev. Vozniki so bili že omenjeni duhovniki. Tekoče smo se vozili do hrvaške meje in jo prečkali pri Zagrebu. Tudi mejo z BiH smo prevozili brez težav, za razliko od prejšnjih let. V Bosni smo najprej šli na škofijo pozdravit škofa. Nato smo šli v župnišče, ki je postalo, za nekaj časa, naš novi dom.

Tako smo začeli...

...tako pa končevali...

...vsi soudeleženi.

Naslednji dan smo se zbudili okrog sedmih, pojedli zajtrk in odšli na delo. Po pol ure vožnje smo se pripeljali pred staro hišo. V bližini je bila lopa in kurnik, kokoši, pes in druge živali pa so se sprehajale tudi mimo nas. Sprejela nas je prijazna gospodinja in mož, kmalu pa smo spoznali tudi njihova otroka in nečaka. Zvedeli smo, da hiša, v kateri živijo, ni njihova in kmalu tudi videli, kaj naj bi počeli naslednjih nekaj dni. Kakšnih sto metrov stran je bil začetek nove hiše - stene hiše. Neometane in nedokončane so stale med slivami, blizu vrta. No, in tako smo se lotili dela. Najprej smo zalili tlak in dozidali, kar je bilo potrebno. Nato smo mešali malto in beton za omet in krono, kopali luknjo za greznico ter jarek za vodo. Kopanje greznice nam je vzelo verjetno največ moči, zaradi suše, kamnine in orodja. Bilo nas je kar precej - vseh skupaj 17, zato smo si vedno delili delo. Medtem ko so nekateri mešali beton, so drugi vozili samokolnice, nekateri barvali ladijski pod in trame, spet nekateri pomagali pri strehi itd. Mislim, da smo se vsi trudili po svojih močeh in v petek zvečer je bil viden sad našega truda. Hiša je bila pokrita in v grobem dokončana - mi smo svoje delo opravili. Tudi mojstri so bili zadovoljni, čeprav so nas grajali, da delamo preveč hitro in zagnano. Mi smo se jim le nasmihali. Na koncu pa smo se vsi poveselili ob odojku. Družina se nam je iz srca zahvalila, dokaz za to pa so bile tudi solze gospodinje. In vsi smo čutili zadovoljstvo v sebi in nihče se ni takrat spomnil na žalje, vročino, nerganje...

V soboto smo odšli naprej. Pot nas je vodila skozi Jajce in Knin v Zadar. Tam smo spali v župniji, kjer delujejo tudi katehumeni in si odpočili v hrvaškem morju. V torek smo dali slovo še toplemu morju in odrinili proti domu. Domov smo prišli v večernih urah in se poslovili.

Verjetno smo vsi občutili srečo, ko smo pomagali drugim in delali za lepšo prihodnost ljudi, ki so še posebej občutili vojno in njene posledice. Videli smo, da je še vedno veliko verskega preganjanja in pa, da smo lahko zadovoljni z življenjem pri nas. Tam so predvsem revni in bogati, srednji sloj je zelo šibek oziroma ga ni. Dobil sem občutek, da je vojna kar močno presekala ljudi: na Srbe in Hrvate, na katolike, pravoslavne in muslimane, na bogate in revne. Verjetno bi moral vsak od nas pomisliti, kako lahko pomaga bližnjemu po svojih najboljših močeh, kako lahko daruje bližnjemu vsaj košček sebe.

Udeleženci seminarja Eurostory v Berlinu ter Polona...

in Irena (na levi).

Že nekaj let zaporedoma so naši dijaki med najboljšimi na tekmovanju raziskovalcev novejših slovenske zgodovine. V šolskem letu 2002/2003 sta prvo nagrado za najboljši seminar dosegli **Polona Kete in Irena Ipavec**, dijakinji 2.a. In nagrada: enotedensko bivanje v Berlinu. Dijakinji sta napisali kratko poročilo:

Na natečaju, za katerega sva izvedeli od profesorice sociologije, gospe Bojane Štekar, sva sodelovali s seminarsko nalogo Prevoznništvo nekoč in danes. V nalogi sva primerjali furmanstvo na območju Slovenije, predvsem pa na Primorskem, nekoč in avtoprevoznništvo s tovornjaki danes.

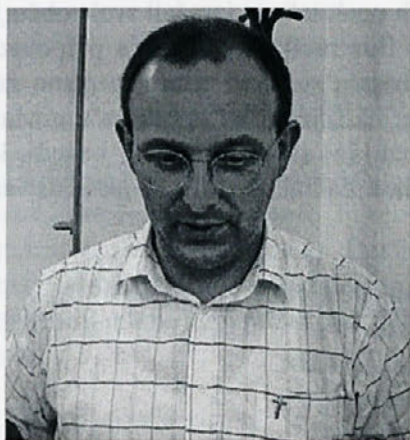
Za nagrado za prvo mesto ter na podlagi preizkusa iz angleškega jezika na Fakulteti za družbene vede sva se skupaj z Majo Toš iz Maribora udeležili mednarodnega poletnega seminarja Eustory. V Berlinu sva preživeli sedem

dni skupaj s trideset mladimi iz desetih evropskih držav: Češke, Belorusije, Poljske, Walesa, Estonije, Rusije, Ukrajine, Norveške, Latvije in Nemčije. V tem tednu smo razpravljali o znanem in neznanem ter kako se s tem soočamo mi mladi. Na seminarju je velik poudarek na projektnem delu. Razdeljeni smo bili v pet delovnih skupin, katere so vsaka s svojim medijem želele raziskovati in predstaviti svoj pogled na drugačnost. Dosežki trdega dela celega tedna so bili radijski in videoposnetki, fotografije, časopis in predstava plesno-dramske skupine. Dosežki celega tedna pa so bile tudi za naju koristne in tudi zelo prijetne izkušnje. V tednu dni vsa spoznali veliko novih prijateljev iz različnih evropskih držav, drugačne poglede na svet in videli veliko zanimivega.

Kot običajno smo tudi letos z vsakim razredom izvedli po en počitniški teden na Ligu, Doleh in v Otaležu.

V mesecu avgustu je Škofijska gimnazija dobila novega rektorja. To je gospod Slavko Rebec, ki je doma iz Pivke. Po izobrazbi je diplomiran teolog in pedagog. V duhovnika je bil posvečen leta 1991. Njegovo prvo delovno mesto je bila župnija Ilirska Bistrica, kjer je bil kaplan. Od tam ga je g. škof poslal na dodaten študij pastorage in pedagogike v Rim. Po vrnitvi iz Rima je bil eno leto kaplan v Postojni. Zadnji dve leti pa je bil upravitelj župnije Godovič.

Novi rektor
ŠGV g.
Slavko Rebec

Za začetek svojega dela na ŠGV si je izbral moto *V šoli je lahko lepo*. Prepričan je, da je to delno že res in si želi, da bi se vsi, dijaki, profesorji in drugi delavci ŠGV vedno lepše počutili tako v šoli kot v domu.

Ob optimističnem začetku njegovega dela vsi skupaj želimo g. Slavku veliko božjega blagoslova.

Počitniški čas so na gimnaziji zaznamovala tudi manjša gradbena dela, s katerimi smo usposobili še eno učilnico, saj smo novo šolsko leto začeli s še nekaj več učenci kot lansko leto. V šolskem letu 2003/04 obiskuje ŠGV 305 dijakov v enajstih oddelkih. Po trije oddelki so v prvem, drugem in tretjem letniku, v četrtem pa sta dva oddelka. V dijaškem domu ŠGV biva 96 dijakov v štirih vzgojnih skupinah. S tem sta obe stavbi polno zasedeni. Šolsko leto smo pričeli z ustaljeno mašo v nedeljo, 31. avgusta. Ker smo se po številu že toliko okrepili, smo letošnjo uvodno mašo imeli v Logu pri Vipavi, saj je postala vipavska farna cerkev že premajhna za vse dijake, njihove starše in domače ter delavce ŠGV, ki se običajno udeležijo te uvodne slovesnosti.

Z začetkom šolskega leta je treba primerno v svoje vrste sprejeti tudi novince. Na manjši prireditvi po koncu prvega tedna pouka, ki so jo pripravili dijaki drugih letnikov, so novinci prisegli, da bodo dobri škofijci. Obvezen je seveda tudi »krst«, ki mora biti po mnenju dijakov čimbolj moker. Ob poletnih temperaturah, ki so se nadaljevale tudi v septembru, pa je bila osvežitev celo dobrodošla.

V septembru pa so že tudi prva tekmovanja. Kot vsako leto, so nas tudi letos razveselili tekmovalci v gorskem kolesarjenju. Ana Tratnik, dijakinja 3.c, ki je letos tekmovala v kategoriji starejših mladink, ki trenirajo v klubu, je zasedla tretje mesto (lani je bila med rekreativci prva), Polona Raspor, dijakinja 2.b je bila med rekreativci v kategoriji mlajših mladink druga.

Kolesarji ŠGV - Polona je prva z leve, Ana pa tretja v prvi vrsti

Šolsko leto se je dodobra začelo. Radi bi ga nadaljevali in končali v smislu globine misli našega blaženega A.M. Slomška, ki pravi:

*Otroška vzgoja
je najimenitnejše delo,
ki ga malokdo prav zna,
čeprav le dvojno opravilo ima:
otroke skrbno varovati,
jih pridno učiti
in vsega dobrega vaditi.*

Da bi jih pridno učili in predvsem čim več dobrega navadili.

Zbral in uredil Vladimir Anžel, ravnatelj

Iz OŠ

POSLUŠANJE PRAVLJIC, ZGODBIC RAZVIJA DOMIŠLJIJO IN BOGATI PISNO USTVARJALNOST OTROK

DRUGOŠOLEC

Tudi v preteklem šolskem letu smo zbirali zapisane »kamenčke« in jih zlagali v mozaik pisnega ustvarjanja. Glasilu Prvošolček, ki je leto starejši, sledi zrelejši **Drugošolec**, ki je bogatejši v izražanju in začuti se razvoj domišljije ter ustne in pisne ustvarjalnosti otrok. Pisno ustvarjanje otrok sem v drugem razredu bogatila s poslušanjem pravljic pri pouku in pri pravljичnem krožku.

Z učenci sem se veliko pogovarjala o dogajanjih, ki so jih doživeli in preko njim znanih lastnih doživetij smo prehajali na podoživljanje pravljic. Ob pravljicah, ki so jih poslušali, so izražali svoja občutja v pogovoru in z ilustracijami ter jih s pripovedovanjem ob poslušanju sošolcev ustno in pisno zaključevali po svoje: nadaljevali so zgodbico z novim zaključkom. Ob izbrani skriti besedi in besedi, ki so jo sami

povedali, smo si skupaj izmišljevali in pripovedovali pravljice. Zatem pa je sledila pisna ustvarjalnost otrok. In kot pravi že **Albert Einstein**:

*»Če želite, da bi bili vaši otroci bistri,
jim pripovedujte pravljice,
Če želite, da bi bili še bolj bistri,
jim pripovedujte še več pravljic.«*

Temu bi dodala: Več pravljic kot otroci slišijo, tem bogatejši besedni zaklad imajo, lažje se ustno in pisno izražajo in izvirnejši so zapisi.

Berite in pripovedujte otrokom pravljice, zgodbe, razložite jim besedice, ki jih še ne poznajo takrat, ko še ne znajo brati in tudi, ko se že naučijo, dokler jih želja ne povleče v začarani svet branja. Takrat Vam bo ves trud bogato poplačan.

Pa dovolj besedi, naj Vam povedo pisarije, čararije izpod peresa otrok, ki so zbrane v **glasilu Drugošolec**.

Marija Nabergoj

Nejc in čarobne škarjice

Nekoč je živel Nejc, ki je imel čarobne škarjice. Škarjice so kar same rezale, kar si je zaželel. V šoli je komaj čakal, da bo treba kaj rezati. Nekoč se je odločil, da odnese škarje šivilji. Šivilja je bila zelo hudobna in za plačilo mu je dala samo krpico blaga. Nekoč se je Nejc splazil do šiviljine sobe, pograbil škarje in odšel domov. Od takrat jih je sam uporabljal.

Mitja

Nekoč je živel Peter, ki je imel čarobne škarjice. Pri pouku so mu same rezljale. Nekega dne jih ni našel. Ves žalosten se je vrnil domov. Doma jih je našel v žepu. Ves srečen je bil, ko jih je našel. Spet je bil vesel.

Nejc

Če bi imel-a čarobne škarjice,

...bi si sešil trenirko. Šel bi po vasi in vsakemu, ki nima dosti oblek, sešil nove obleke.

Klemen

...bi vsak dan rezala z njimi. Če bi me kdo vprašal, naj mu jih posodim, bi jih posodila samo dobrim ljudem. O takih škarjicah lahko samo sanjam.

Lara

...bi vsak dan rezala z njimi. Zožila bi si majico in hlačke.

Petra

Žirafa in grozdje

Nekoč je živela žirafa, ki bi rada videla grozdje. Šla je iz džungle na tovorno ladjo, ki je peljala sadeže. Ko so prispeli na drugi konec morja, je žirafa odšla z ladje. Odkorakala je v gozd in videla medveda, ki je nabiral maline. Vprašala ga je, če je to grozdje. Rekel je: Kje neki! To so maline. Potem je šla v vas. Videla je deklico, ki je nabirala jagode. Vprašala jo je, če je to grozdje. Deklica je rekla: Kje neki! To so jagode. Žirafa je hodila in hodila, dokler ni prišla do čudnih rastlin in videla ljudi, ki so nabirali čudno sadje. Vprašala je, če je to grozdje. Rekli so ji, da je to grozdje. Vprašala je, če ji dajo en grozd. In potem ga je jedla.

Mitja

Raketa in mavrica

Nekoč je živela deklica, ki je zelo rada gledala mavrico. Želela si je, da bi stopila na mavrico. Mamo je vprašala, če ji za rojstni dan kupijo raketo. In res! Ko se je bližal rojstni dan, ji je mama kupila raketo. Ta raketa ni bila prava, temveč je bila igračka. Deklica je bila zelo žalostna, ker je mama ni razumela. Neki večer jo je mama vprašala, zakaj je tako žalostna. Deklica je povedala, da nima prave rakete, da bi šla na mavrico. Nekega dne ji mama kupi pravo raketo. Deklica je bila vesela. Z raketo je odpotovala na mavrico in bila zelo srečna.

Lara

Nekoč je živel marsovček, ki je bil robot. Vedno si je želel videti mavrico. Ko je prišel z raketo na Zemljo, je spraševal, kaj je mavrica. Rekli so mu, da nastane po dežju in da je kot narobe obrnjen U. Nekega dne je srečal dež, a mavrice ni videl, ker mu je voda škodovala. In raje kot bi videl mavrico, se je z raketo vrnil nazaj v vesolje.

Na poti domov pa je srečal mavrico.

Nejc

Pes in mavrica

Nekoč je živel pes, ki je rad gledal mavrico. Bil je deževen dan in pes je bil zaspan. Sonce je kar naenkrat posijalo in prikazala se je mavrica. Pes se je predramil in takoj stekel k mavrici. Ni je mogel prijeto, zato je bil žalosten.

Luka

Lisica in želod

Nekoč je živela lisica, ki je imela rada želod. Enkrat se je odločila, da ga bo šla poiskati. Odšla je. Srečala je volka in ga vprašala, če ve, kje je želod. Pa ni vedel. Prišla je do veverice. Veverica ji je poklonila polno košarico želoda. Lisica ga je veselo odnesla domov in si ga privoščila.

Petra

Lisica in hrast

Bila je lisica, ki je hotela splezati na hrast, da bi opazovala lepoto okrog z višine. Tako je iskala hrast in ga čez nekaj dni našla. A nanj ni mogla splezati, ker je bil hrast previsok. Šla je k bližnjemu kmetu in ga vprašala za lestev. Ko ji jo je dal, je lahko splezala na hrast. Prišla je na najvišjo točko. Ko je pogledala navzdol, se ji je zvrtilo v glavi. Počasi in previdno je splezala nazaj dol in si rekla: nikoli več ne bom splezala na tako visok hrast.

In še dandanes lisice ne plezajo na drevesa.

Nejc

Palčki in želodi

Nekoč so živeli palčki, ki so zelo radi jedli želode. Nekega dne so sklenili, da jih gredo poiskati. Iskali so jih in iskali in takoj prišli do velikega drevesa. Najmlajši je vprašal, če je to hrast. Povedali so mu, da je hrast. Splezali so na drevo. Palček Samo je sklenil, da bodo tu živeli. Zvrtal je luknjo za domek. Šel je po želode in se vrnil s polno košarico. Zvečer so se greti ob kaminu. Ko je odbila ura polnoč, so palčki legli v posteljo in zaspali.

Lara

Kaj bi delal-a, če bi bil-a drevesni palček ?

Če bi bil drevesni palček, bi skrbel za gozd. *Mitja*

Če bi bil drevesni palček, bi skrbel za drevo. *Luka*

Če bi bila drevesni palček, bi skakala z drevesa na drevo in bi metala želode. *Petra*

Če bi bila drevesni palček, bi si zgradila hišico na hrastu. *Lara*

Če bi bil drevesni palček, bi ves dan plezal po drevesu. V krošnji bi si naredil leseno hišico. Vanjo bi splezal po viseči lestvi. Skrbno bi čuval svoje drevo. *Nejc*

Kaj bi gradili ?

Jaz bi zgradila leseno uto. *Lara*

Jaz bi si zgradila leseno hišico na drevesu. *Petra*

Jaz bi zgradil leseno hišico v gozdu. *Mitja*

Jaz bi si zgradil štirinadstropno hišo iz lesa. *Klemen*

Jaz bi zgradil tridesetnadstropni nebotičnik. *Luka*

Katera žival bi rad bil ?

Če bi bil žival, bi bil papagaj, ker bi lahko govoril. *Mitja*

Če bi bil žival, bi bil konj. *Klemen*

Jaz bi bil hrček Cofko, ker mi je zelo všeč. *Luka*

Jaz bi bila lisica. *Petra*

Če bi bila žival, bi bila veverica. Želim si, da bi plezala po drevesu. *Lara*
Rad bi bil modri kit, ker je največja žival na svetu. Dolga je okoli petindvajset do trideset metrov.
Nejc

Pogovarjali smo se s svojimi starši :

Kako so se včasih sankali...

Tata in mama sta se sankala z železnimi sankami po cesti. Smuči skoraj niso imeli. Najljubša športa sta bila sankanje in kepanje. Zime so bile daljše.

Mitja

Moja mama se je sankala z vrečo. V vrečo so dali seno. Potem so šli na hrib in se spustili v dolino. Mama pravi, da je bilo zelo lepo.

Lara

Ko je bila moja mama majhna, so bili v družini štirje otroci. Imeli so le ene sanke. Te jim je napravil oče in niso tekle preveč dobro, ker je bil sprednji del iz aluminija. Zato so se otroci znašli sami. V vreče umetnega gnojila so natlačili do polovice seno. Nato so šli za vas in se spuščali po hribčku. Vreče so sneg močno zgladile in stlačile, tako da je nastala prava proga za bob.

Moja mama pravi, da je bilo takrat lepše, ker se je sneg dalj časa obdržal.

Nejc

Ko sta bila moja starša še majhna, so bile zime bolj hude. Bilo je več snega. Njihovi starši niso imeli denarja, da jim bi kupili sanke ali smuči. Otroci so si pripravili posebne sanke. V vrečo so zatlačili slamo in jo zvezali. Nanjo so sedli in se spustili po bregu navzdol.

Petra

Moja mama se je sankala tako, da je dala v »žakelj« seno. Temu so rekli bob. Usedli so se nanj in se spustili po klancu navzdol.

Klemen

Zimska šola v naravi

V petek smo šli v šolo v naravi. Vozili smo se štiri ure z avtobusom. Ko smo prispeli na Roglo, smo se odpravili v hiške. Čez nekaj časa smo šli na kosilo in potem smučat. Drugi dan so nam dali karte za na vlečnico. Vsak dan smo smučali. Tako je minilo nekaj dni. V torek zvečer smo šli v disko. Naslednji dan smo imeli tekmovanje in zmagal je Oliver. Ob pol sedmih zvečer smo prišli domov.

V šoli v naravi je bilo lepo. Pogrešal sem šolo – pouk.

Mitja

ZBIRANJE ODPADNEGA PAPIRJA

Tudi letos bomo v OŠ Draga Bajca Vipava organizirali zbiranje starega papirja. Če imate doma ali v podjetju kaj odpadnega papirja, bomo veseli, če ga boste dali šolarjem ali pa sami pripeljali pred garažo ob otroških igriščih 6.10., 7.10., 13.10., in 14.10. med 7.30 in 13.30 ter med 15. in 17. uro. Papir naj bo zvezan z vrstico ali v kartonski škatli. Že vnaprej se vam najlepše zahvaljujemo za pomoč.

Vodja akcije Klavdij Bajc

IZLET V MÜNCHEN

V navadi je, da če pridno delaš celo leto, si lahko za uspešen zaključek privoščiš kaj lepega, nenavadnega, nekaj pač, kar ni kar samo po sebi umevno.

Izlet v München s skupino mladostnikov iz Centra za usposabljanje invalidnih otrok Vipava, gotovo ni vsakdanja stvar in potrebuje kar nekaj priprav in poguma. Seveda pa mora biti najprej ideja, potem želja in nato še volja.

Začelo se je z listanjem revije Pet, v kateri naslov članka »Nikoli dolgočas« ni dovolil, da bi stran kar preskočili. Članek je govoril o posebnem šolskem centru Wartweil v bližini Münchna, na obali Amerskega jezera. Kar je bilo še posebej pomembno, je bila informacija, da je zgrajen popolnoma brez ovir. To namreč še vedno ni običajna stvar. Tudi drugi podatki o centru so bili zelo zanimivi. Wartweil naj bi bil prostor, ki omogoča srečevanja, bivanje v naravi, izobraževanje, šport in igre, stik s kulturnimi objekti in dogodki. Pisalo je, da ga obkrožajo parku podobne površine, ki dajejo možnost spoznavanja tamkajšnje flore in favne, sprehode v bližini jezera, da je na dvorišču igrišče (z gugalnico za invalidske vozičke in zvočnimi igrali), da nudijo prostore za druženje, igralnico, biološki laboratorij. Pomembno je bilo tudi to, da je center v bližini Münchna. Udobno bivanje v kombinaciji z možnostjo ogleda bavarske prestolnice je kar vabilo k akciji.

Načrti, vzpostavljanje stikov in organizacija izleta je potekala že v prejšnjem šolskem letu. Vendar, ker so zaključki vedno tako natrpani in vsak že čaka, da je konec, se je izvedba izleta prenesla na začetek novega šolskega leta 2003/04.

Začeti z izletom je v bistvu nekaj zelo lepega. Skupno doživljanje skupino ponovno poveže in zbliža. Na potep smo se odpravili zgodaj zjutraj v ponedeljek. Devet mladostnikov, spremljevalci, šofer našega kombija in vodička. Prvi dan je bil v znamenju vožnje. Ampak ne dolgočasne. Pokrajina, po kateri smo se vozili, je bila nova in zato vabljiva. Kljub temu smo na kraj našega bivanja prispeli v poznem popoldnevu, utrujeni in lačni. Ko smo začeli polniti želodčke s pripravljeno večerjo, smo že vedeli, da se jim bo ta teden dobro godilo. Tudi sob in kopalnic smo se razveselili. Dovolj prostora za gibanje, kopalnice in WC-ji prilagojeni in opremljeni s pripomočki.

Po večerji še kratek sprehod, da smo se prepričali o okolici in igralih, ter plan za naše bivanje na Bavarskem. Prednost smo dali ogledu mesta München in njegovih znamenitosti. Vsako jutro smo se po zajtrku odpeljali do mesta in v njem ostali do večera. Izbirali smo glede na interese in možnosti. Najprej živalski vrt, velik in poln zanimivih živali; naslednji dan Tehnični muzej in njegova pestrost; še naslednji dan Moderna pinakoteka, ki diši še po novem z zbirko svojih umetniških del; in dopoldne pred odhodom še letališče, svetlo in polno popotniškega vzdušja. Tako so bili zaznamovani dopoldnevi po mestu. Popoldanski čas smo preživljali na vrvežu tržnice, ulic in uličic, med fasadami zanimivih stavb in izložbami trgovin. V katero izmed njih smo tudi vstopili in si kaj lepega kupili. Proti večeru smo se vrnili. Najprej na večerjo, po njej pa smo se podali raziskovat okolico in preizkušat igrala. No, en večer smo zavili tudi v tipično bavarsko pivnico. Brez tega pač ne gre, če si na izletu na Bavarskem.

Za konec?! V bistvu ga ni. Le kup novih idej in veselja.

Ena gasilska na letališču v Münchnu.

ŠOLA V NARAVI - TEDEN, DRUGAČEN OD OSTALIH

Za nami je tisti mali delček v mozaiku usposabljanja naših otrok, za katerega si vedno neizmerno želim, da bi ostal vsakemu posamezniku v najlepšem spominu.

V tednu novih doživetij, letos od 6. – 13. septembra, se trudimo posvetiti drug drugemu in skupini brez nestrpnosti in hitenja. Vzamemo si čas za sproščen pogovor, za izpolnitev želja posameznikov, za pesem ali igro. Zvečer se skupaj odpravimo spat. Ni nam težko pobožati zaspane glave in

vsakemu posebej zašepetati kaj lepega na uho. Vse te drobne pozornosti se kasneje med letom bogato obrestujejo, saj je z otrokom najlažje delati, če čuti, da ga imaš rad, da je sprejet, da ga spoštuješ.

Tudi letos smo teden, drugačen od ostalih, preživeli v Domu Dva topola v Izoli, kjer so prostori in plaža prirejeni invalidom. Mesto Izola in okolica pa nam omogočajo spoznavanje obalnega sveta in uresničevanje programa spoznavanja družbe za skupino 5. razreda.

V sončnem sobotnem dopoldnevu smo

Po vrnitvi z občudovanja podvodnega sveta ob piranski obali.

se najprej odpeljali na ogled solin v Sečovljah. Malico na letališču smo izkoristili za ogled vzletov in pristankov manjših športnih letal. Po ogledu mesta Portorož smo se vkrcali na ladjo Sub-aquatic. S palube smo opazovali Portorož, Piran, Pacug in Fieso. Z nekaj težavami zaradi ozkih prehodov smo se spustili v podpalubje in pod vodo opazovali jate ribic, posamezne ježke, spužve, rake in vetrnice. V spomin otrok so se zelo vtisnile kamnite plošče nekdanje rimske ceste in veliki črni grozdi školjk klapavic. Prav na rimsko cesto so se spomnili vedno, ko je voziček premetavalo po kamnitih izolskih ulicah.

Toplo morje in ozračje nedeljskega dne smo izkoristili za dopoldansko in popoldansko čofotanje po morju, urjenje v plavanju, nastavljanje soncu, v igri s kamenčki in valovanjem morja. Komaj smo našli čas za beleženje vtisov v sliki in besedi, v posebne, za šolo v naravi izdelane delovne zvezke. Večer nas je popeljal v mesto, kjer smo si kot pravi turisti skoraj vsak večer privoščili sladoled. Ponedeljek je bil svež in deževen. Nakup kartic v mestu se je spremenil v tekmo z dežjem. Izgubili smo jo in se nekoliko osveženi vrnili. Dan smo izkoristili za pisanje domov, za izdelovanje izdelkov iz školjk in za družabne igre.

Na torek nas je uslužbenec Doma zapeljal v Piran. Najprej smo si ogledali akvarij, kjer nas je tudi letos sprejela izredno prijazna gospa. Sledilo je potepanje po ozkih piranskih ulicah, spoznavanje značilnih visokih ozkih hiš in oken s polkni. Ogledali smo si »gospoda z violino« in opazili različne ladje v mandraču in dlje na morju. Tudi sredo ni bila primerna za odhod na plažo, saj se je sonce boječe skrivalo. Odšli smo na ogled marine in še naprej do Simonovega zaliva.

Pot nas je vodila tudi mimo izolske tržnice z bogato ponudbo svežega sadja in zelenjave.

Založena je bila tudi ribarnica, kjer smo spoznali številne ribe.

Popoldne smo ob svetilniku nabirali školjke. Neplanirano smo se srečali z gojenci, ki so že pred mnogimi leti zapustili naš Center. Živijo v bivalnih skupnostih Sončka po vsej Sloveniji. Skupaj pa so se na lastno željo zbrali na počitniškem tednu v Elerjih in si tega dne ogledali Izolo. Lepo je slišati, da se v naši ustanovi spletajo tako trdne prijateljske vezi, ki družijo še desetletje, morda še več. Četrtekovo jutro nas je spet prebudilo s soncem in na plaži smo ga uživali v polni meri. Ko smo popoldne nameravali kopanje in sončenje nadaljevati, so nas nad morjem pričakali kar grozljivi črni oblaki. Pojavile so se že prve strele in brez obotavljanja smo se obrnili in hitro zapustili plažo.

Zapihal je maestral in z varne razdalje smo opazovali visoke valove in besno penjenje morja. Veliko jadrnico, ki je še maloprej ponosno plula, je premetavalo razburkano morje. Zjutraj tako mirno in modro morje se je pokazalo v vsej svoji moči, postalo je penasto, sivo, zeleno.

Ves teden smo se srečevali z novo pridobitvijo izolskega turizma, turističnim vlakcem. V turistično pisarno smo odšli po informacije. Ogledali smo si začetno postajo in v petek, takoj po zajtrku, smo bili njegovi prvi potniki. Zapeljal nas je po Izoli, do Belvedera na eni in ladjedelnice na drugi strani. Več kot eno šolsko uro smo potovali. Doživetja smo obujali še popoldne, ko nas je spet privabilo morje, modro, mirno, čisto. Pogledovali smo zdaj nebo, zdaj morje, da bi ugotovili, katero je bolj modro ali kot rečemo »umito«.

V sobotnem dopoldnevu smo zapisali in narisali še zadnja doživetja, se sprehodili po Izoli in teden zaključili po kosilu ob prihodu domačega kombija.

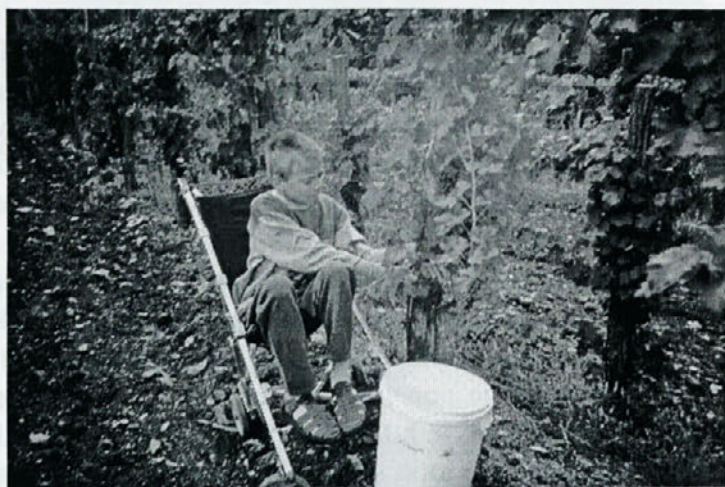
Teden šole v naravi je samo eden od mnogih v šolskem letu. Izkušnje pa mi govorijo, da prav ta teden skupnega bivanja, doživljanja, spoznavanja drug drugega vnaša kanček drugačnosti tudi v vse ostale dni, tedne, mesece šolskega leta.

*Helena Kravos, spec. pedagoginja
vodja šole v naravi*

TRGATEV PRI BENČINOVIH

Letos se je trgategv začela že avgusta, zato smo morali pohiteti in že 2.9. organizirati trgategv za naše otroke. Povabili smo vse otroke nižjih razredov, vključno s petim. Pridružili sta se nam tudi dve mami otrok iz prvega razreda.

Po zajtrku nas je naš voznik Tomaž peljal v bližnjo vas Lože. Iz vasi smo se peljali še malo po poti ob potoku do velikega vinograda, ki je star tri leta. Otroci so hitro opazili, da je to rdeče grozdje, ki je raslo še tako nizko, da ga je vsak dosegel. Nekateri otroci so se tudi z vozička trudili obirati. V roke smo jim dali vinogradniške škarje in jim pokazali, kako naj grozd odrežejo, da se ne bodo urezali. Urezal se ni nihče, le Larisi je padlo polno vedro grozdja čez manjši breg, a ga je bila takoj

Grozdek, grozdek, dober dan, naj s teboj se posladkam...

pripravljena pobrati. Pri delu so vztrajali, nihče ni tožil, da je utrujen. Med delom smo tudi prepevali. Zmotili so nas le novinarji, ki so želeli od otrok izvedeti, kaj delajo in kako se počutijo. Simona je bila pripravljena povedati pesmico o grozdu, pa tudi Goran in Andrej sta dodala nekaj besed. Z našim komentarjem pa smo želeli povedati, kako pomembno je, da naši otroci preživijo čim več časa v naravi, da opazujejo in se seznanijo z delom ter da se družijo, kar je edina prava integracija.

Grozdje smo še narezali v košaro, da smo ga lahko odnesli v šolo. Opazili smo še nasad jablan, v katerem so jih tudi naši otroci pred nekaj leti posadili. Nato smo se odpeljali na domačijo, kjer smo opazovali, kako grozdje meljejo in stiskajo. V kleti smo poskusili še grozdni sok – mošt, ki se bo čez dva meseca spremenil v vino in ga otroci ne bodo več pili. Ker je bil že čas za kosilo, smo pohiteli v Center.

Danica Benčina

BRNELO JE NA NAŠEM DVORIŠČU

Pozor, pripravljeni,...

Bil je lep, sončen popoldan, kot veliko podobnih v mesecu kimavcu. Vendar je bil le nekoliko drugačen, poln pričakovanj in negotovosti.

To je bilo tisto popoldne, ko se koledarsko poletje poslavlja in odstopa mesto jeseni. Mi pa smo se umikali na rob dvorišča in pripravljali mesto našim obiskovalcem.

Oči naših gojencev so se ozirale proti cesti, minute čakanja so bile dolge. Kmalu smo od daleč zaslišali brnenje motorjev in vrisk vseh nas se je prepojil z njimi.

Motoristi so svoje jeklene konjičke razporedili po dvorišču. Bili so kot na razstavi: težki motorji, črni, modri, rumeni, na dveh ali treh kolesih, ročno izdelani, z različnimi dodatki, izredno zanimivi. Veselje je doseglo svoj višek, ko so bili motoristi pripravljeni za prvo vožnjo naših gojencev skozi Vipavo. In potem je sledila še druga, tretja in četrta vožnja. Bilo je enkratno, fantastično – tako je dejal Urban. Čeprav je bil čas za večerjo, nihče ni bil lačen in kar nismo se mogli posloviti.

Lahko rečem, da so to izredno prijazni in čudoviti fantje in moške, ki so pripravljeni pričarati veliko veselja in radosti tudi tistim, ki so drugačni od njih.

Nevenka Tkalčič

VARSTVENO DELOVNI CENTER VIPAVA

V Centru za usposabljanje invalidnih otrok Janka Premrla Vojka Vipava se je v zadnjih treh letih oblikovala skupina varovancev, ki so zaključili šolsko usposabljanje, vendar še vedno rabijo posamezne terapije, ki jih nudi zavod, ter varovancev, ki zaradi različnih vzrokov ne morejo bivati v lastnih družinah. Večina teh otrok je na vozičkih in rabijo popolno nego in oskrbo.

Že v okviru Centra za usposabljanje invalidnih otrok so nastali zametki varstveno delovnega centra, vendar so strokovna izhodišča te dejavnosti narekovala organizacijo varstveno delovnega centra izven zavoda.

V dogovoru z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve smo kar lep čas iskali primerne prostore v Vipavi, kamor bi se preselila dnevna dejavnost varovancev.

Primeren prostor se je končno našel v lanskem letu. Koncem junija letošnjega leta so se zaključila adaptacijska dela v stavbi, last Gregorja Bratine, v kateri je bila pred tem pekarna, in 1.9.2003 je Varstveno delovni center Vipava začel z dejavnostjo. Trenutno je v Varstveno delovnem centru 13 varovancev, z njimi delajo štirje strokovni delavci. Predvidevamo, da se bo z leti število varovancev večalo. Kapacitete Varstveno delovnega centra Vipava so 25 varovancev. Z njimi bo v bodočnosti delalo 5 do 6 strokovnih delavcev.

Varstveno delovni center Vipava se je pridružil Varstveno delovnemu centru Ajdovščina, ki oskrbuje že 39 varovancev in upravno sodita oba pod Center za socialno delo Ajdovščina Dejavnost obeh Centrov v celoti financira Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Varstveno delovna centra zagotavljata življenjsko-delovni prostor osebam, ki zaradi invalidnosti potrebujejo posebno organizirano dejavnost, ki jim omogoča ohranjanje pridobljenih znanj in delovnih spretnosti ter pridobivanje novih socialnih in delovnih navad. Delo je organizirano tako, da jim daje možnost, kljub invalidnosti, opravljanja koristne, vendar njihovim zmožnostim in sposobnostim primerne dejavnosti v pogojih, ki so čimbolj podobni običajnemu delovnemu okolju ostalega prebivalstva.

Varstveno delovni center Vipava je velika pridobitev za varovance, njihove svojce, strokovne delavce pa tudi za sam kraj Vipava.

Antonija Škvarč

NOVO ŠOLSKO LETO V VRTCU

Čas dopustov in počitnic je za nami. Podobno kot šola tudi v vrtcu začnemo novo leto. Večina otrok je poleti imela daljšo prekinitev, zato jim september pomeni spremembo, za nekatere otroke pa povsem nov začetek. Nov začetek, v novem okolju, z novimi prijatelji, z novimi odraslimi, v okolju z drugačnimi pravili, z drugačnim dnevnim redom kot doma...

Naši malčki pri igri s testom

Vse to zahteva od staršev in vseh nas, ki se z otroki ukvarjamo, veliko strpnosti in prijaznosti, topline in razumevanja; obenem pa vztrajnosti, doslednosti in potrpežljivosti.

In kako smo začeli novo šolsko leto po uvedbi devetletke?

V vrtec v Vipavi je letos vpisanih 96 otrok starih od 1 do 6 let. Razdeljeni so v pet starostnih skupin. Vse so polno zasedene. Vzgojno osebje bi si želelo manjše število otrok po skupinah, saj so igralnice za naš novi način dela občutno premajhne.

Letos imamo eno prosto igralnico, katero uporabljamo v telovadne namene in za ureditev dodatnih igralnih koticov.

In kako naprej?

Ob spoznavanju bližnje in daljne okolice, ob doživljanju lepote narave, ki jih prinašajo letni časi, ob ostalih izvirnih vsebinah, dodatnih interesnih dejavnostih ter seveda ob nepogrešljivih srečanjih s starši, se bomo trudili, da bo naše življenje, čeprav v starem in nefunkcionalnem vrtcu, čimbolj zanimivo, ustvarjalno in prijetno.

Klavdija Petrič, vzgojiteljica

Iz društev

RAZMETANO PODSTREŠJE 2003/04

Največja nevarnost za večino od nas ni, da je naš cilj previsok in ga zgrešimo, temveč to, da je prenizek in ga dosežemo.

Michelangelo B.

V oktobru pričnemo z novo sezono aktivnosti Društva RAZMETANO PODSTREŠJE. Praznujemo deseto obletnico delovanja. Letos si lahko v naših delavnicah najmlajši, osnovnošolci, dijaki in starejši pridobijo zanimiva znanja iz tujih jezikov, plesa, šaha, kitare, motorjev (gokart). Obiščejo lahko igralnice, literarne večere, potopisna predavanja, priložnostne igrice.

Letos bodo prostori društva odprti vsak prvi petek od 19.00 do predvidoma 21.00 za vse mlade, ki bi se radi srečali, poklepetali ob dobrem filmu ali... To je velik projekt, ki vodi k ustanovitvi Mladinskega kulturnega centra v Vipavi. Skupaj s strokovnimi sodelavci (psihologi in pedagogi) smo na podlagi vprašalnika, izkušenj in v okviru društvenih možnosti izdelali okvirni načrt organizacije, vsebine in delovanja mladinskega centra. Izsledke vprašalnika, katerega je izpolnilo dvesto mladih, starih od 13 do 23 let, si lahko preberete na koncu sestavka. Smiselno bi bilo, da bi sicer dobro sodelovanje med društvi, klubi in drugimi, ki imamo prostore v Stari šoli, še poglobili in organizacijsko dorekli. S tem korakom bi se dejavnosti, vsaj našega društva, poglobile in razširile na še večji krog obiskovalcev.

V prostoru Društva Razmetano podstrešje, ki je opremljeno z galerijskimi vešali, so v zadnjih sedmih mesecih potekale štiri razstave slik in fotografij, upamo, da je to izziv za vse ustvarjalce, za nova ustvarjanja in razstavljanja.

V Društvu Razmetano podstrešje si prizadevamo za čim večji obisk otrok in mladih in ker menimo, da moramo omogočiti vsem enako možnost obiskovanja interesnih dejavnosti, so obiski delavnic in vseh dogajanj pri nas brezplačni. Tudi vsi mentorji in sodelavci društva vodijo projekte prostovoljno in neplačano. Vsem, ki nas ali nas boste materialno, moralno ali strokovno podpirali, se iskreno zahvaljujemo, saj bomo le tako zmogli uresničiti naše načrte in ideje, ki bodo popestrile utrip kraja.

Vsem morebitnim in dobrodošlim donatorjem nekaj naših števil:

TRR pri NOVA KBM d.d. 04751-00001505 46. Davčni zavezanci nismo, imamo pa davčno številko 27261646.

Obiščete nas lahko tudi na naši spletni strani www.drustvo-rp.si ali se oglasite na tel.: 3665343. Tu smo vam na voljo za vprašanja, kritike, nasvete...

Vprašalnik

1. Spol:	Moški – 52,5%	2. Starost:	od 13-14 let – 41%
	Ženski – 47,5%		od 14-15 let – 29,5%
			od 15-23 let – 29,5%

3. **Se Ti zdi, da obstaja v Vipavi potreba po ureditvi posebnih prostorov za mlade?**

- a) Da. - 99%
b) Ne. - 1%

4. **Če bi v Vipavi ustanovili Mladinski kulturni center, bi ga Ti obiskoval?**

- a) nikoli – 2,5%
b) redko (1-2krat na mesec) – 2,5%
c) pogosto (vsak teden) – 26%
d) vedno (večkrat na teden) – 7,5%
e) ne vem – 13%
f) odvisno od družbe, prijateljev – 48,5%

5. **Ob katerih dnevih v tednu bi moral biti Mladinski kulturni center odprt? (izberi tri možnosti)**

a) ponedeljek	e) <u>petek</u>
b) torek	f) <u>sobota</u>
c) sredo	g) <u>nedelja</u>
d) četrtek	h) vsak dan
	i) drugo: _____

6. **Ob kateri uri naj bi se Mladinski kulturni center odprl?**

a) <u>ob 14h</u>	e) <u>ob 18h</u>
b) <u>ob 15h</u>	f) ob 19h
c) <u>ob 16h</u>	g) ob 20h
d) <u>ob 17h</u>	h) drugo: _____

7. **Do kdaj naj bi bil Mladinski kulturni center odprt?**

- a) do 21h
b) do 22h
c) do 23h
d) drugo: 20.30 ali dokler se dejavnost ne konča

8. **Katere od naštetih aktivnosti, ki naj bi bile na voljo v Mladinskem kulturnem centru, se Ti zdijo najbolj zanimive?**
(dopiši še svoje predloge; možnih je bilo več odgovorov)

- a) plezalna stena – 44,5%
b) namizni tenis – 48%
c) računalniška mreža – 67%
d) biljard – 71%
e) cyber cafe – 18%
f) gledanje filmov – 68,5%
g) klepetalnica v živo – 44,5%
h) namizni nogomet – 52,5%
i) drugo (Tvoji predlogi): šah; igre z žogo; žuri za rojstni dan; tečaji: ročnih del, kuhanja, slikanja; prostor za vaje glasbenih skupin, karaoke, ples; koncerti; razstave; TV; živa glasba; inštrukcije; predstavitev fakultet

USTVARJALNE DELAVNICE 2003/04

IGRALNICE

Dobre volje smo vsi, pridruži nam se tudi ti.

Igrrač, zabave je obilo, imamo pravo razvedrilo.

Igralnice bodo potekale vsak četrtek od 16.30 do 17.30

Starost: 4-7 let

Vesna Ferjančič 366391, Maja Rehar 3665350, Jakoba Šraml 3687030

ITALIJANŠČINA

Vabljeni vsi novi in stari znanja željni navdušenci italijanščine.

Dobimo se vsak četrtek ob 17.30 do 18.30

Vesna Ferjančič 3665910, Maja Rehar 3665350, Jakoba Šraml 3687030

KITARA

Vsi, ki bi se radi naučili osnov kitare, nas obiščite. S seboj prinesite za igranje usposobljeno kitaro in voljo do igranja.

Sobota od 16.30 17.30

Miha Golob 031380824 ali 031822569, Anže Premrl 3665962

GOKART

Za varno vožnjo potrebuješ čelado, rokavice in delovno obleko.

Pridi v sobotah ob 15.00 do 16.00 pred Gasilski dom v Vipavi.

David Fučka 031793952 ali 3665041, Simon Golob 031544594 ali 3687160

PLES IN GLASBA

Uživajte v dobri glasbi? Vas noge same popeljejo v ples, ko zaslišite dober komad?

Pridružite se nam v ponedeljkih od 17.00 do 18.00

Starost od 12 let dalje

Marjanca Gostiša 3665818 ali 031590403, Ana Koren 3640052 ali 051334101

ŠAH

Vsi, ki bi se radi naučili igrati šah pa tudi tisti, ki ga že znate, pridite k uram šaha.

Petek od 17.30 do 18.30

Monika Fajdiga 031880228 ali 3685250

LITERARNI VEČERI

Predvidoma vsako četrto soboto v mesecu bomo gostili bolj ali manj znane pesnice in pesnike.

Ljubitelji, pa tudi ustvarjalci pesniške besede, pridružite se nam z obiskom ali novim ustvarjalcem.

Polona Puc 3665483, David Puc 031575272 ali 3665483

PLANET ZEMLJA

Letos bomo s pomočjo diaposnetkov obiskali dežele od Zambije do Moskve in od Mongolije do Nove Zelandije.

Pridružite se nam vsak drugi petek ob 19.00

Štefan Rehar 3665831

Naštete dejavnosti potekajo v prostorih Društva Razmetano podstrešje v drugem nadstropju Stare šole v Vipavi, če ni navedeno drugače.

Obiskovalci morajo upoštevati hišni red in dogovorjen način obnašanja na Stari šoli.

Naštete dejavnosti so na ogled na naši spletni strani www.drustvo-rp.si. Pokličete lahko tudi na tel.: 3665343.

Izsledki vprašalnika o Mladinskem kulturnem centru.

Glede na izražene želje mladih smo se v Društvu Razmetano podstrešje odločili, da bi lahko v okviru društva odprli Mladinski kulturni center, če je ta v interesu mladih in v okviru društvenih možnosti.

Namen tega vprašalnika je bil ugotoviti, ali obstaja interes med mladimi za ustanovitev Mladinskega kulturnega centra in kakšno vrsto zabave naj bi center ponujal. Sodelovanje pri tej raziskavi je bilo anonimno. Vprašalnik je izpolnilo in oddalo 200 mladih v mesecu maju 2003.

Prosim, glej izpolnjen vprašalnik.

Za Društvo RAZMETANO PODSTREŠJE
Nataša Nabergoj in Martina Naglost

ABONMA 2003/2004

Spoštovani!

Vroče dolgo poletje se počasi preveša v jesen. Pri Zveze kulturnih društev Ajdovščina smo Vam tokrat pripravili bogato in pestro ponudbo najrazličnejših večerov, ki bodo zagotovo zadovoljili prav vse še tako izbrane okuse.

Gledališki abonma:

- Slovensko narodno gledališče Drama Ljubljana: Krst pri Savici
- Gledališče Koper: Arzenik in stare čipke
- Primorsko dramsko gledališče Nova Gorica: Pohujšanje v dolini Šentflorjanski
- Primorsko dramsko gledališče Nova Gorica: Oblika mize
- Prešernovo gledališče Kranj: Push-up 1-3
- Primorsko dramsko gledališče Nova Gorica: Čakajoč Godota

Glasbeni abonma na dvorcu Zemono:

- 16.10.2003 prvi koncert v sklopu Kogojevih dni: Ansambel MD7 - umetniški vodja Pavel Mihelčič (sodelujejo Matej Zupan-flavta, Jože Kotar-klarinet, Matej Krajter-pozavna, Katja Krajnik-viola, Igor Mitrovič-violončelo, Luca Ferrini-klavir, Franci Kverh-tolkala)
- 20.11.2003 Jovan Kalundija - violina in Nadja Kalundija - klavir (Beograd)
- 18.12.2003 - Trio Arion (Pija Brodnik -sopran, Slavko Goričan-klarinet, Vladimir Mlinarič-klavir)
- 22.1.2004 Andreja Kosmač - klavir, Matej Zupan - flavta
- 19.2.2004 Coro polifonico di Ruda, zborovodkinja Fabiana Noro (Italija)
- 18.3.2004 Vivien Galletta (estrada pevka), Voljan Grbac - tenor (prvak Reške opere) in Vladimir Babin - klavir; (Hrvaška)
- 22.4.2004 Komorni godalni orkester Slovenske filharmonije

Zakaj abonma?!

- plačali boste manj (cene neabonmajskih vstopnic bodo višje)
- imeli boste stalni sedež v Kulturnem domu v Ajdovščini
- o vseh prireditvah vas bomo obveščali na dom
- sta pomislili, da je abonmajska izkaznica lahko darilo!

VPIS ABONMAJA

Abonente bomo vpisovali od 22.septembra do 25.septembra 2003 na sedežu Zveze kulturnih društev Ajdovščina, c. IV.Prekomorske 1, Ajdovščina med 9.00 in 11.00 in med 13.30 in 15.30.

CENE ABONMAJEV

6 gledaliških predstav	10.000,00 SIT
7 koncertov	10.000,00 SIT
oba abonmaja	15.000,00 SIT

Upokojenci, dijaki in študentje imajo 2.000,00 SIT popusta.

Telefonskih rezervacij abonmaja ne sprejemamo!!

Izven abonmajski koncert:

20.september 2003 ob 20.00 na dvorcu Zemono Akademski zbor COLLEGIUM MUSICUM, Beograd (Srbija in Črna gora). Zbor spada med najboljše ženske zборе doma in po svetu. Za seboj ima že 2500 nastopov po celem svetu in pet LP plošč. Repertoar zbora obsega glasbo od 11.stoletja pa vse do moderne in avantgardne glasbe. Zbor vodi Darinka Matić-Marovič.

ČE PADEŠ, LAHKO VSTANEŠ

Ljudje mislijo, da samoodpoved jemlje svobodo.

Ne vedo, da edino samoodpoved daje resnično svobodo, ker nas osvobaja od nas samih, naših strasti, ki so največji tiran.

Femelon

Alkoholiku še pred kratkim, dokler se mu niso pojavile kakšne zdravstvene komplikacije, sploh niso priznavali statusa bolnika. Imeli so ga za pokvarjenca, ki ga ni mogoče popraviti. Odrivali so ga, zaradi svojega obnašanja pa je tudi sam dričal na rob družbe. Takšna je usoda slehernega alkoholika, če se uspešno ne zdravi in rehabilitira.

Človek v svojem življenju lahko med ostalim izbira tudi med piti ali ne piti. Če izbere pitje alkoholnih pijač, se skoraj sigurno vpiše v listo alkoholikov. Zdravljenje odvisnosti od alkohola je za alkoholika korak k velikim spremembam in drugačnemu načinu življenja. Po zaključenem zdravljenju ostane človek ranljiv in občutljiv za dogajanja v svojem okolju. Pomembno je, da se v takih trenutkih pogovarjamo z ljudmi, ki so podobne korake že napravili. Ti ljudje vedo, kdaj nekdo potrebuje njihovo pomoč in podporo.

Taki ljudje se združujemo v klubih zdravljenih alkoholikov. Klub zdravljenih alkoholikov Ajdovščina je bil ustanovljen leta 1972. V teh tridesetih letih je klub obiskovalo preko 400 zdravljenih alkoholikov. Naš klub je v teh tridesetih letih organiziral poleg rednih tedenskih sestankov vrsto predavanj, izletov in srečanj. Letos je klub zdravljenih alkoholikov Ajdovščina organiziral srečanje zdravljenih alkoholikov Primorske.

Pri lovski koči v Gojačah smo se na srečanju zbrali zdravljeni alkoholiki iz 12 klubov. Skupaj preko 300 zdravljenec in njihovih svojcev. Srečanje je potekalo v prijetnem vzdušju z raznimi razvedrilnimi igrami, glasbo in kar je za nas posebno pomembno, v razgovoru in izmenjavi izkušenj. Zavedamo se, da delo v klubu daje možnost, da tam dobimo iskrene prijatelje in novo primerno družbo. Tu je tudi primerno vzdušje za urejanje odnosov v družini in skrb za lastno fizično in psihično zdravje.

Taka srečanja, kjer vidiš nasmejane obraze, razposajene otroke, zadovoljne družine, so dokaz, da so stvari v življenju premagljive, a najprej moraš premagati samega sebe.

Ludvik Curk - Viko

* * *

CENTER ZA USPOSABLJANJE SLOVENSKE VOJSKE

Vsak dan se ob 7. uri začne redna športna vadba

Ko se večina ljudi šele prebuja, je v Vojašnici »Janka Premrla – Vojka« v Vipavi že zelo živahno. Kandidatke in kandidati za poklicne vojake Slovenske vojske namreč začnejo svoj delovnik s krepkim in zgodnjim zajtrkom ob 6. uri. Usposabljanje v Centru je naporno in potrebno se je najesti in si nabrati moči za napore naloge, ki so pred njimi. Dobra psihofizična pripravljenost je nujna za opravljanje vojaškega poklica. Z redno športno vadbo ob 7. uri krepimo moč, vztrajnost in

Spoštovati državno zastavo pomeni spoštovati slovenski narod in domovino

naloge. Vojaki, ki odhajajo od nas, spoštujejo vojaške vrednote in razumejo pomembnost skupinskega dela. Vojaške veščine, kot so: pravilno, usklajeno in hitro izvajanje postrojil, spretno in učinkovito ravnanje z orožjem in vojaško opremo ter njuno uporabo in vzdrževanje, taktični postopki na bojišču, radiološka, kemična in biološka zaščita posameznika, utrjevanje in maskiranje, vzpostavljanje in vzdrževanje zvez, samopomoč in dajanje prve pomoči so ključne za samostojno in učinkovito opravljanje bojnih nalog. Ob 17. uri se delavnik konča. Takrat se kandidati lahko družijo v fitnesu, telovadnici, na nogometnem stadionu z atletsko stezo ali igriščih za košarko, mali nogomet, odbojko, tenis in roket. V Centru je dobro založena knjižnica z internetnim kotičkom, na voljo je tudi dnevno časopisje. Kandidati radi obiskujejo Vipavo z okolico, ki ponuja široko paleto športnih, kulturnih in družabnih zmogljivosti.

Aktivno preživljanje prostega časa

Center za usposabljanje Slovenske vojske usposablja kandidate za vojaške osebe, vojake in mornarje za vojaške poklice ter pripadnike pogodbene rezerve. Sodeluje pri organiziranju in izvajanju vojaškega usposabljanja poveljstev, enot in zavodov Slovenske vojske. Kandidate v Centru usposabljam po treh zahtevnih vojaških programih:

TEMELJNO VOJAŠKOSTROKOVNO USPOSABLJANJE

Program je namenjen kandidatom, ki niso odslужili vojaškega roka in se želijo zaposliti v Slovenski vojski. V njem se usposobijo in izurijo za preživetje na bojišču ter za samostojno opravljanje bojnih nalog v različnih razmerah. Traja 60 delovnih dni in je podlaga za nadaljevalno strokovno usposabljanje.

OSNOVNO VOJAŠKOSTROKOVNO USPOSABLJANJE - 1. DEL

Pettedenski zelo intenziven program je namenjen kandidatom za vojake, ki so odslужili vojaški rok. V njem osvežijo vojaško znanje in veščine, spoznajo novo oborožitev in opremo ter izboljšajo psihofizično pripravljenost.

Skupni cilj programov je: tehnično in taktično usposobljen vojak

OSNOVNO VOJAŠKOSTROKOVNO USPOSABLJANJE

Specialistični programi so namenjeni pripadnikom stalne sestave in pogodbene rezerve. Vojaki se v programih usposobijo in izurijo za vojaške poklice v Slovenski vojski.

Mateja Trošt

* * *

KVINTET VENTUS NA ŠKOTSKEM

V sredini meseca avgusta, ko večina pevskih zborov in skupin preživlja zaslužene počitnice, se je za člane vipavskega kvinteta Ventus zgodil eden njihovih vrhuncev. Med najhujšo vročino, ki je letos udarila še posebej močno, smo odpotovali na prijetno ohlajeno Škotsko, kjer nas je ob množici najrazličnejših umetnikov gostil tradicionalni in svetovno znani Edinburški kulturni festival.

Naj kvintet in njegovo delovanje vendarle najprej podrobneje predstavim. Kvintet Ventus iz Vipave sestavljamo: 1. tenor Marjan Fajdiga, 2. tenor David Puc, bariton Damijan Škvarč ter basista Silvo Škvarč in Ciril Suban. Vodi ga. Katarina Čibej. Kvintet deluje šesto leto. V tem času se je s svojim uspešnim delom že dodobra uveljavil tako na Primorskem kot tudi v širši Sloveniji. Že od

Priprava na nastop

samega začetka sodeluje na tekmovanju Primorska poje, kjer je v svojih petih nastopih v konkurenci moških zborov dosegel vidne uvrstitve, enkrat 2. in trikrat 3. mesto. Ta dosežek ga uvršča v sam vrh malih pevskih skupin na Primorskem.

V svojem kratkem, a intenzivnem delovanju je kvintet večkrat gostoval tudi v tujini. Dvakrat je obiskal Italijo, kjer je leta 2001 na povabilo ljubljanskega nadškofa kot glavni zbor sodeloval na srečanju vseslovanskih cerkvenih

dostojanstvenikov v Rimu, že štirikrat pa je gostoval tudi pri slovenskih zdomcih v Nemčiji, dvakrat v Stuttgartu ter po enkrat v Münchnu in Ingolstadt.

Svoj prvi vrhunec je skupina doživela konec leta 2001, ko je izdala svojo prvo zgoščenko z naslovom Premrlove. Zgoščenka vsebuje dvajset povečini neznanih in tudi neizvajanih skladb velikega slovenskega skladatelja Stanka Premrla, med drugim tudi avtorja slovenske himne.

V lanske sezoni pa je skupina izpeljala nov projekt, izdajo zgoščenke slovenskih božičnih skladb za moške zборе. Na zgoščenki z naslovom Božične tako najdemo 18 znanih in manj znanih božičnih pesmi, izdelek pa smo v božičnem času z nekaj koncerti predstavili tudi po Sloveniji.

Sedaj pa zares na Škotsko. Težko pričakovani trenutek odhoda nas je še zadnjič zbral v domači dolini, nato pa smo odleteli v London in dalje v Glasgow, največje mesto na Škotskem. Po krajši vožnji smo se zasidrali v starodavnem in zgodovinsko bogatem Stirlingu, kjer smo stanovali v nadvse prijetnem družinskem hotelu, zgrajenem v veličastnem viktorijanskem slogu. Že takoj naslednji dan smo začeli z ogledovanjem mestnih znamenitosti, od številnih turistov pa smo se razlikovali predvsem v eni stvari – če je le bilo mogoče, smo vsako znamenitost začinili vsaj s pesmijo ali dvema. Tako smo zapeli na stirlinškem gradu, v mogočni katedrali Holy Rude, na vrhu šestdesetmetrskega spomenika škotskemu heroju Wallaceu – pozabili pa nismo niti na italijansko restavracijo in mestno železniško postajo. Tudi pri navdušenih mimoidočih je trema kmalu popustila, zato so nam vselej bučno zaploskali.

Ker se je naš glavni koncert v Edinburghu hitro bližal, smo se odločili, da to pravljično mesto obiščemo že dan prej. Že ko smo stopili z vlaka, smo se lahko prepričali, zakaj je kulturni festival, ki se v avgustu odvija v tem mestu, tako znan in spoštovan po celem svetu. Nepopisne množice obiskovalcev so se vile po vseh glavnih ulicah, med njimi pa nič manj nastopajočih, ki so vsak na svoj način poskušali pritegniti njihovo dragoceno pozornost. Celo mesto – en sam oder. Navdušeni smo se priključili dogajanju in si izborili svojih nekaj kvadratnih metrov glavne mestne promenade. Tako smo se namenili zapeti nekaj pesmi in ljudi povabiti na koncert, ki smo ga imeli naslednji dan. Zaradi bučnega dogajanja smo izbrali nekaj poskočnejših in veselih slovenskih pesmi, ki so takoj zaustavile mimoidoče. Vsi so se čudili, da pet fantov poje ubrano večglasno, in v nastavljeni nahrbtnik se je kmalu skotalilo nekaj debelih britanskih kovancev. Užitek, ki pevca v trenutku poplača za ves njegov trud.

Škotska - izlet na podeželje

Na večer smo si na dvorišču mogočnega edinburškega gradu ogledali še tradicionalni Edinburgh Military Tattoo, veličastno prireditev, na kateri se v povorkah in različnih koreografijah predstavijo gardni bataljoni škotske armade, ob njej pa tudi polki iz mnogih drugih držav, Švice, Južne Koreje, Združenih držav Amerike in drugih. Spektakel se je z glasnim pohodom orkestrov, bobnarjev, plesalk in predvsem škotskih dud odvijal pred skoraj deset tisoč gledalci z vseh celin sveta. Naši gostitelji so se za nas še posebej potrudili, saj nas je uradni napovedovalec pred začetkom celemu avditoriju posebej predstavil, napovedal naš koncert, nekaj besed pa je namenil tudi domači Vipavski dolini in Sloveniji. Odgovorili smo z glasnimi vzkliki in z razprto slovensko zastavo.

Generalka pred koncertom je torej več kot uspela, zato smo naslednji dan pokončnih glav spet obiskali Edinburgh in poiskali slavno St Giles' Cathedral, kjer je sledil glavni dogodek – opoldanski koncert. Po ogrevanju in upevanju, ki je privabilo že precej radovednežev, smo nastopili sredi ogromne temačne katedrale, gotske mojstrovine, v kateri so bili kronani vsi škotski kralji, ki so kdaj vladali tej deželi. Zapeli smo trinajst pesmi, med njimi dve renesančni rojaka Gallusa, dve ruski pravoslavni ter druge narodne in umetne slovenske. Čisto na koncu smo predvsem domačine pozdravili še z najbolj poznano škotsko tradicionalno pesmijo o jezeru Lomond. Petje v akustično bogati katedrali je v hipu zbralo več kot sto obiskovalcev, ki so nas nagradili z dolgimi aplavzi. Slovenska pesem je zadonela širom po svetu.

V naslednjih dneh smo si – zdaj še bolj sproščeno – ogledali še nekaj drugih krajev na škotskem podeželju, pogledali smo tudi v največji Glasgow, obiskali pravo destilarno viskija, počastili grob škotskega junaka Roba Roya, povsod po stari navadi seveda »kakšno rekli« in slednjič stopili na

obrežje največjega škotskega jezera Loch Lomond. V posebno mističnem trenutku smo še enkrat zapeli pesem o jezeru in tako uresničili svojo tiho željo.

Posebno presenečenje je bilo tudi srečanje s škotskim vokalnim kvartetom Moonglow, s katerim smo pri slavnostni večerji pri naših gostiteljih zapeli več pesmi. Ker smo s svojim petjem popolnoma navdušili njihovo priletno, a energično umetniško voditeljico, smo pod njenim vodstvom zapeli nekaj škotskih pesmi. Večer se je potem končal tako, da so se vsi posedli, Ventus pa je z začasno dirigentko izvedel pravi mali koncert. Na koncu smo si s kvartetom izmenjali tudi nekaj notnega materiala.

Naše gostovanje se je tako približalo svojemu koncu, saj nas je v torek že čakalo letalo za London. Po novicah o vročinskem valu v domovini smo se od Škotske še težje ločili. Polni prijetnih vtisov, predvsem pa prezadovoljni z uspelim koncertom, smo se potem le vrnili domov.

David Puc

Loch Lomond

(Jezero Lomond)

*Ob tistih čudovitih bregovih
in onih prelepih pobočjih,
kjer sonce jasno sije na Lomondsko jezero,
sva z mojo drago rada kdaj zašla,
na prečudovite bregove jezera Lomond.*

*O, ti krenil boš po glavni, jaz slabotni poti,
in prej ko ti bom jaz na Škotskem,
a drage svoje več ne srečam
na prečudovitih bregovih jezera Lomond.*

*V dolini se senčni razšla sva midva,
ob strmih lomondskih gorah.
V škrlatu žareče gorovje kipi,
a lunica tiha v mraku blede.*

*Drobce ptički pojó in divje rože cvetó
in vodovje spi v soncu,
za strto srce pa ni druge pomladi,
čeprav se v žalosti gorje omili.*

*O, ti krenil boš po glavni, jaz slabotni poti,
in prej ko ti bom jaz na Škotskem,
a drage svoje več ne srečam
na prečudovitih bregovih jezera Lomond.*

MED OLJKAMI IN PRIJAZNIMI LJUDMI JUŽNE ITALIJE

Poletni čas izkoristimo vsak po svoje, eni ljubijo gore, drugi morje, tretji dolga potovanja. Občutki in razna doživetja, ki jih prinesemo domov, nas še dolgo spremljajo. Letos sva z možem odkrivala

Panorama "Foggia e il Tavoliere" s hišo, ki sameva

deželo v južni Italiji ob zahodni obali Jadranskega morja, ki me je tako navdušila, da sem se odločila zapisati nekaj svojih vtisov o njej.

Z veseljem sem sprejela povabilo sorodnikov, da obiščeva kraj, ki je od Vipave oddaljen 1140 km v pokrajini Apulija (Puglia) v južni Italiji. Kraj se imenuje Poggio Imperiale, kjer je tudi sedež občine. Okrajno središče pa je mesto Foggia. Kraj je dobil ime po genovskem princu Placidu, ki se je leta 1750, ko je potoval tod mimo, tu ustavil

Glavni trg v Poggio Imperiale, kjer potekajo prireditve

oživijo, ko se vsi vračajo domov na dopust. Domačini radi potožijo, da mladi živijo čisto drugače kot oni, in da se vse bolj izgublja stare navade in običaji, zato počasi, a vztrajno izginja avtohtonost kraja. Industrijskih obratov je malo, domačini živijo v glavnem od kmetijstva in uslužnostnih dejavnosti. Mlade vleče na delo v banke, na pošto, železnico, v finance, carino in drugam. Zemlja je tu zelo rodovitna. Z namakanjem dosežejo trikratni pridelek. Kulture, ki jih največ gojijo, so žito, oljka, paradižnik, sladkorna pesa, vinska trta in vse vrste južnega sadja. Oko se mi je kar samo ustavilo na stoletni figi ali smokvi z obsegom debla več kot meter in pol. Krošnja je bila podobna velikemu odprtemu dežniku. Njen lastnik Tonino mi je povedal, da je to kraljica vseh fig v okolici. Posebno lepoto pokrajine pa predstavljajo veliki nasadi oljk in prav pedantno obdelana zemlja pod njimi. Mogočne oljne krošnje so še iz rimskih časov zahtevale desetmetrsko razdaljo med drevesi. Sedaj je razdalja že manjša zaradi drugačne vzgoje oljčnih krošenj. Oljno olje je vse bolj iskano, zato mu še vedno cena raste. V avgustu dozori paradižniki *per salsa* (za mezgo), ki jih za majhen denar pod vročim soncem pobirajo najeti delavci iz Tunizije, Albanije, Poljske in od drugod. Tri tedne prej jih poškrbijo, da vsi istočasno dozori in jih zato samo enkrat pobirajo. Paradižniki rastejo brez opore, drug ob drugem. Pobirajo jih ročno,

Tako so naznanili začetek avgustovskih prireditev

in ustanovil to naselje. Izhajal je iz družine Imperiale, zato bi lahko ime kraja prevedli v Imperialov grič. Prve družine so prihajale sem iz Albanije, pozneje tudi iz Neaplja. V spomin na albanske priseljence je še danes v kraju ulica Via dei Albanesi.

Poggio Imperiale je za naše pojme bolj trg kot vas, domačini pa pravijo, da je vas s cca 2000 prebivalci. Pred leti je to število doseglo tudi 5000. Mladi so prisiljeni iskati delo v velikih mestih na severu Italije in v tujini. O tem pričajo prazne hiše, ki pa v poletnem času

Spomenik padlim na trgu

tako da sadiko izpulijo in plodove otresejo v plastične zaboje. Cena zanje pa je borna, plačilo v obrokih, zato to kulturo postopoma opuščajo.

Največ posejejo pšenice, imenovane *grano duro* (pšenica za ostro moko) in imajo odlične in poceni kruh. Prav zaradi velikih površin orne zemlje, posejane z žitom, je okolica Foggie velika žitnica Italije še iz časov Bizanca in Rima. Imenujejo jo Tavoliere. Zelo znan je kruh *altamura*, ki ga mesijo ročno in pečejo v velikih

pečeh. Prodajajo ga v Ameriko in ga tja vozijo z letali.

Zemljo so tu kmetom razdelili po zadnji agrarni reformi, ki se je izvajala od juga Italije proti severu, tako da je naselje Poggio Imepriale prišlo na vrsto leta 1952. Prvo večjo reformo je napravil že Mussolini, ki je tem krajem dal delo in jih gospodarsko dvignil, zato ga imajo drugače zapisanega kot mi. V drugi agrarni reformi je država nudila kmetom nakup do šest ha zemlje pod zelo ugodnimi pogoji: plačilo na obroke

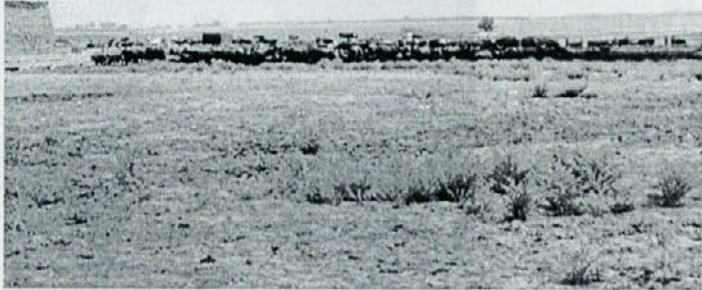
za dobo 30 let. Ta ukrep je bil čisto drugačen od naših povojnih pogledov, ko se je država bala bogatega kmeta in mu je zemljo še jemala. Vsak kmet je skupaj z odmerjenim posestvom v enem kosu dobil tudi lepo in prostorno zidano hišo z gospodarskim delom. To so bile tipske hiše, postavljene na vsakem gospodarstvu posebej. Danes po večini samevajo in propadajo, ker se ljudje vozijo obdelovat zemljo z raznimi prevoznimi sredstvi in stanujejo v Poggio Imperiale in

Mogočni nasadi oljk

drugod. Na določeno število takih hiš je bila postavljena večja, to je bila šola za kmečke otroke. Država je tem kmetom pozneje omogočila tudi namakanje.

Deset kilometrov od Poggio Imperiale leži ob obali blatno jezero Lago di Lesina veliko 51 km², kjer se mešata morska in sladka voda. Jezero nudi dobre pogoje jeguljam, ribičem pa bližji dostop na morje. Ob tem jezeru imajo veliko farmo bivolov. Iz mleka teh živali delajo izvrsten mehki sir *mozzarella di bufali*. Lesina je novo naselje ob morju,

Pogled na bivole, v ozadju blatno jezero Lago di Lesina

znano po velikem kopališču Marina di Lesina, ki sprejme več tisoč ljudi in je prav v avgustu najbolj zasedeno. Po dolgi peščeni plaži hodijo temnopolti ljudje in v polomljeni italijanščini kričijo *Tutto per cinque euro* (Vse po pet evrov). Pred vhodom v kopališče je veliko stojnic z južnim sadjem in razno kramarijo.

Domačini so zelo zgovorni in prijazni ljudje. Zanimivo jih je poslušati, ko govorijo v dialektu, ki ga še Italijani s severa ne razumejo. Takoj po našem prihodu v kraj je sosed Tonino že prinesel v hišo paradižnike in jajca, Placido pa sadje, kumarice in domače rdeče vino, po okusu podobno našemu merlotu. Tudi tu je vino zelo poceni. Zvečer se po stari navadi usedejo pred hiše na majhne stolčke in se do pozne noči naklepetajo in ohladijo. Še pred osmimi leti so se po ulicah

Fichi d'India (indijska figa, opuncija), rastlina s sladkimi in sočnimi sadeži, ki jih obirajo z rokavicami zaradi številnih bodic

Velike in bogate grobnice za njihove pokojne, vmes še klasični grobovi

glavnem trgu in se povesejijo. Vse leto pred tem zbirajo prispevke za organizacijo teh prireditev. Kljub temu, da je v kraju moč kupiti vse, še vedno dobro prodajajo ulični trgovci, ki od jutra do večera na glas ponujajo svojo robo iz avtomobilov in kamionov. Gospodinje jih poznajo že po glasu in pridejo iz hiš. Kupčija je hitro sklenjena. Cene so vse v okroglih številkah in nižje kot v trgovinah. Na te trgovce se gospodinje še najbolj zanesejo.

Za večino južnih krajev je značilno, da so družinske vezi silno močne, in da dajo veliko na rodbino, iz katere izhajajo. Ko se predstavijo, takoj povedo, kdo so njihovi sorodniki, ki jih poznajo do petega kolena in še dalj. To se dobro vidi tudi na njihovem pokopališču v Poggio Imperiale, kjer so v zadnjem času zrasle velike in bogate družinske grobnice, podobne kapelam ali celemu naselju hiš umrlih. Med temi pa so še vedno tudi običajni stari klasični grobovi. Vest o smrti v družini naznanijo z velikimi plakati ali oglasi, ki jih nalepijo na pročelje hiše umrlega in tu tudi dolgo ostanejo. Umrlim evangeličanske vere napišejo na grobnico ali spomenik citate iz evangelija, ki ga je izbral sam pokojnik ali njegovi sorodniki. Ob žalovanju glasno izražajo svoja čustva in dolgo časa žalujejo za pokojnimi. Družina je zanje še vedno velika vrednota, na polju delajo samo moški, ženske skrbijo za dom in družino.

Kaj veliko o Sloveniji niso vedeli, še vedno imajo predstavo le o Jugoslaviji. Poskušali smo jim razložiti našo samostojnost. Sicer pa vedo, da bomo kmalu v Evropi tudi politično. Živelimo v glavnem med preprostimi ljudmi, po večini so to veliki kmetje, ki so s traktorji odhajali na polja po tretji uri zjutraj, kajti vročina je bila neznosna.

Ker pa je svet vedno manjši, se je tudi tam našel človek, ki je celo nekaj več vedel prav o naši Vipavi. To sem slučajno izvedela med pogovorom in se seveda zanj zanimala in izvedela, da je sorodnik družine TOZZI, katere gost sem bila. Povedali so mi, da živi gospod v kraju Sannicandro Garganico, ki je oddaljen nekaj kilometrov od Poggio Imperiale. Osebnost sicer nisem mogla do

udeleževali rednih večernih promenad v ta hmašnih oblekah, ločeno samski po eni ulici, poročeni po drugi. Ko pa se je že razvedelo za mlade simpatije, so njihovi starši takoj začeli spraševati, če ima izvoljeni zet kapo na glavi, kar je pomenilo in še danes pomeni socialno varnost bodočih nevest.

Včasih je bila navada, da so tujca najprej vprašali: Da chi sei? (Čigav si?) Chi sono i tuoi parenti? (Kdo so tvoji sorodniki?)

V avgustu prireajo vsako leto petnajst dni različne prireditve, ker so v tem času doma vsi njihovi, zaposleni drugje. Zberejo se na

Tako objavijo žalostno vest o smrti v hiši.

njega, zato sem izrazila željo, da bi mi napisal kaj o svojem bivanju v Vipavi v zimi 1941/1942. Po dveh dnevih mi je že poslal prijazno sporočilo, ki ga je sam napisal, pri 86 letih. Iz njega sem izvedela, da je to gospod Di Nunzio Antonio, roj. 1917 v Poggio Imperiale, ki je bil

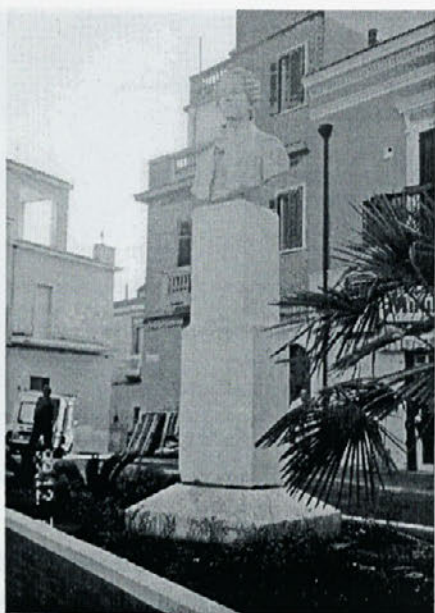
*Periodo di guerra 1940-45
- Gennaio 1942 - a Tripacco (90)
dal 15 Novembre 1941 al 15 Marzo 1942
nelle Caserma Militare, per corso di*

vpoklican v redno italijansko vojsko in dodeljen v Vipavo, kjer je živel od 15.11.1941 do 15.3.1942. V svojem zapisu se spominja, da je bilo takrat v Vipavi zelo mrzlo, burja je pihala 120 km na uro, da je voda zmrzovala in da je tu spoznal dobre ljudi ter gospodično Ivanko, ki je takrat bivala na št. 24 v ulici blizu vojašnice in ga je naučila pesmico Spavaj, spavaj, Milka moja... Seveda me je s tem sporočilom prijetno presenetil s tako živimi spomini na Vipavo po 62 letih. Mladost nas zaznamuje za vse življenje. Gospodična Ivanka je verjetno bivala v današnji Lavrinovi ulici na št. 9.

Ob koncu lahko zapišem, da sem to deželo in ljudi resnično spoznala od blizu, kajti čisto nekaj drugega je opazovati neko deželo iz hotelske sobe ali pod vodstvom vodiča, kakor pa živeti med domačini, z njimi jesti in piti, se pogovarjati, dovoliti, da ti pokažejo vse, kar imajo, kar znajo pridelati, piti njihovo vino, jesti njihov kruh in vse, kar jim zemlja daje, z njimi moliti in plesati ter tudi žalovati ob njihovih mrtvih. To je bilo zame veliko doživetje.

Čas odhoda je kmalu prišel. Ta dan se je zbrala vsa ulica, ljudje so nas pozdravljali in vabili, naj še pridemo. Spomin na sonce, morje, zemljo in delo pridnih domačinov, ki imajo še vedno izredno kulturni in čustveni odnos do svoje zemlje, pa ostaja v meni.

Magda Rodman

Spomenik princu Placidu Imperiale

ZA DOM IN DRUŽINO

ČAS DOPUSTOV

Kdor dobro pozna človeško naravo in njene zakonitosti, ve, da v njej utripa tak življenjski ritem, v katerem se menjavata delo in počitek.

Tudi Stvarnik sam je – kakor beremo na prvih straneh Svetega pisma – »sedmi dan počival od vsega svojega dela« (Prva Mojzesova knjiga 2,3). Za človeka je ta »sedmi dan« najprej in predvsem nedelja - dan, ko naj se »ne dela«; v širšem pomenu pa je ta »sedmi dan« tisti čas v letu, ko naj si človek res oddahne in si nabere novih moči za delo, ki ga čaka.

Ta sedmi dan oddiha ni nikakršno lenarjenje, ampak človekova potreba in celo dolžnost. Letni dopust je za vsakogar, ki vestno in odgovorno opravlja svoje delo ali službo, ena temeljnih pravic. Današnji človek, ki živi v vrtincu stalne napetosti, nujno potrebuje miru in sprostitve, da se znova okrepi. Saj dostikrat nimamo časa niti v miru pojesti, kaj šele v miru se pogovoriti s svojim Bogom.

Kakor spanje ni nekoristno zapravljanje časa, temveč nabiranje moči za novi dan, tako je tudi čas oddiha človekova sveta dolžnost. Kdor si ne privoščiti zasluženega dopusta, greši zoper peto Božjo zapoved (»Ne ubijaj«, Druga Mojzesova knjiga 20,13), ker ogroža svoje zdravje. Kdor se ne zmeni za te naravne zakonitosti, bo prej ali slej na lastni koži občutil posledice svoje pretirane zagnanosti. Kdor torej pošteno dela, se mora tudi pošteno odpočiti.

Kulturni in verni ljudje pa se moramo zavedati, da počitka in miru ne potrebuje le naše telo. Čas počitka mora biti tudi čas duhovne umiritve in poglobitve. Slabo bi ta čas izkoristil, kdor tedaj ne bi vzel v roke dobre knjige, razmišljal o temeljnih življenjskih vprašanjih, se več pogovarjal s svojo ženo in otroki, iskal bolj živega in osebnega stika s Stvarnikom, ki mu še posebej govori po lepotah narave, in skušal odkriti njegove načrte in boljše udejanjati njegovo voljo, ki nas notranje osvobaja in osrečuje.

Kristjan naj bi v času oddiha vzpostavil novo ravnovesje med svojo vsakdanjo dejavnostjo, prizadevanji in opravili na eni strani in notranjo tišino, mirom in zatapljanjem v skrivnosti vere in življenja na drugi. Tako ne bo le hlatal za tem, da bi čimveč imel, ampak predvsem hrepenel po tem, da bi čim več in čim boljši bil. Ali kakor je zapisal pesnik Gradnik:

Ne le za vsakdanji kruh -

človek je telo in duh.

Saj še gora in drevo

raste v zemljo in nebo.

Šele v miru in zbranosti, tam, »kjer tišina šepeta«, kot bi rekel France Avčin, se človek zave svojih korenin in obenem svojih višin, svoje nadzemske razsežnosti. Do globin svojega bitja se lahko umirimo samo, če nam je živo pred očmi skrivnostna Božja vsenavzočnost in čudovita resnica, da smo otroci in ljubljenci večne Ljubezni.

To pa lahko najgloblje doživimo v dnevih zbranosti na duhovnih vajah. Duhovne vaje so potrebne vsem, še posebej mladini in zakoncem. V njih se osebneje in zavestneje srečamo s Kristusom. Mir srca - to veliko vrednoto - najdemo le v tesni navezi z Njim, ki ga Sveto pismo imenuje »naš mir« in po katerem postajamo »novi ljudje«, pomirjeni in spravljani med seboj in z Bogom.

Letni dopust je torej dragocena priložnost, da se člani družine bolj povežejo med seboj, se več pogovarjajo in si bolj zaupajo. Tako utrjujejo medsebojno razumevanje in edinost, hkrati pa se usposabljaajo za neminljivo sožitje z Njim, ki ga pesnik Dragotin Kette imenuje »Stvarnik harmonije«.

Janez Zupet

MISEL NA IZSELJENCE

Vsako leto praznujemo izseljensko nedeljo ali nedeljo Slovencev po svetu. Na kratko razmislimo o tem žgočem problemu za naš mali narod.

Vsak človek ima svoj rojstni kraj. Nekateri vse življenje preživijo v njem, drugi se selijo iz kraja v kraj in se le redko ali nikoli ne vrnejo vanj. Mnogi Slovenci so odšli na tuje za boljšim kosom kruha ali pa so bili rojstni kraj prisiljeni zapustiti iz ideoloških razlogov. Tem je takratna oblast celo odrekla domovinsko pravico. Znani poljski pesnik je zapisal, da mora »rodoljub umreti na tujem«. V starem Rimu je bilo izgnanstvo, odvzete pravice bivanja v domovini, najstrožja kazen, takoj za usmrtnitvijo, ker je človeku odrezala korenine. Veliko Slovencev in Slovenk, ki so odšli v svet, čuti tako. Zato moramo kaj storiti, da bi naša slovenska družba postala bolj pozorna nanje, na njihove želje in pričakovanja. Zanje pa prosimo, da bi ostali zvesti Bogu in domovini.

Naših rojakov po svetu, ki se še zavedajo svojega narodnega izvora, je okrog pol milijona, torej 20% vseh Slovencev. Živijo v vseh državah zahodne Evrope, v čezmorskih državah pa največ v ZDA, Kanadi, Argentini in Avstraliji.

Za vsak narod pomeni izseljevanje odtekanje njegove krvi in zato neke vrste narodno rano. Res je, da je včasih izselitev nujna, ko doma ni dovolj dela ali demokracije, a kljub temu narod občuti izselitev kot veliko škodo. Res je, da lahko izseljenci svojemu narodu v marsičem pomagajo, vendar so izseljenci za narod dolgoročno izgubljeni. Res je tudi, da nekateri na tujem dosežejo višje mesto v družbi, toda vsaka izselitev je vendarle boleča.

Glavno vprašanje naših izseljencev je, kako čim dlje ohraniti svoje slovenstvo. Narodnost je namreč velika vrednota, notranja zahteva vsake vrednote pa je, da se ohranja. Vplivi tujega okolja so tako močni, da se jim na daljši čas ni mogoče upirati. Vplivi domovine pa so čedalje šibkejši. Če sta oba zakonca Slovenca in če je v njunem kraju dobro organizirana slovenska skupnost, je ohranjanje slovenstva mogoče tri ali štiri rodove. Seveda imajo dolžnost, ohranjati svojo narodnost, najprej izseljenci sami, vendar je tudi domovina dolžna, da jim pri tem po najboljših močeh pomaga.

Možnosti za pomoč našim rojakom na tujem so postale veliko večje, odkar se je Slovenija osamosvojila. Samostojna Slovenija ima za Slovence precej več posluha, kakor ga je imela prejšnja

država. Pomaga jim pri urejanju dokumentov, državljanstva, premoženja v domovini ipd. Pomaga jim tudi prek različnih organizacij, kulturnih in šolskih ustanov. V okrilju Cerkve delujejo Rafaelova družba, društvo Slovenija v svetu in Katoliško središče Slovencev po svetu. Radio Ognjišče ima redno tedensko oddajo – v nedeljo popoldne – za naše rojake po svetu.

Kako naj izseljencem pomagamo posamezniki? Najprej z rednimi stiki, obiski, pismi, telefonskimi pogovori itd. V veliko pomoč jim bo, če jim bomo pošiljali slovenski tisk, zlasti tisk za odraščajoče otroke, saj se otroci materinščine lahko hitro naučijo. Pomembne so tudi avdio- in videokasete s slovenskimi pesmimi in motivi.

Sloenci po svetu so veliko naredili za našo slovensko osamosvojitev in še vedno delajo za prepoznavnost našega naroda in države v svetu. Bili so in so še vedno naši najboljši ambasadorji. Žal pa njihovo navdušenje za domovino v zadnjih letih spet upada. Razočarani so namreč, ker domovina ne zna ali pa morda tudi noče izkoristiti tega, kar ji ponujajo. Doživljajo tudi nepričakovane težave ob prošnjah za podelitev državljanstva, pri volitvah in raznih drugih zadevah. Prav nič spodbudna ni letošnja napoved, da bo vlada zaradi varčevanja najbrž zaprla Urad za Slovence po svetu, ki se ukvarja s problemi izseljencev.

Ko je lani naše rojake v Argentini prizadela huda gospodarska kriza, ki ji ni videti konca, smo se v domovini lepo odzvali. Na pobudo Družine se je pri škofijski Karitas Ljubljana zbralo več kot 30 milijonov tolarjev. Žal je to le kapljica v morje ob velikih stiskah naših ljudi v Argentini. Ali ne bi bilo lepo, da bi se tudi letos odzvali in jim pomagali? Tako bo nedelja Slovencev po svetu dobila pravo mesto, mi pa bomo imeli mirno vest, da smo storili svojo dolžnost.

Janez Zupet

NA OBISKU PRI GOSPODU PATRU ANDREJU IVANU BOŽIČU V VIPAVSKEM KRIŽU 27.8.2003

V Dolgi Poljani se je leta 1928 rodil kmečkim staršem deveti otrok Andrej Ivan Božič, naš letošnji zlatomašnik in misijonar, ki se je po 45 letih misijonskega služenja v Braziliji vrnil v Slovenijo in sedaj živi in dela v kapucinskem samostanu v Vipavskem Križu. Lahko smo nanj ponosni, saj je učen človek z znanjem dvanajstih knjižnih in šest plemenskih jezikov, kristjan iz naše dekanije, Slovenec, ki ni imel niti ene ure pouka slovenščine, pa je kljub temu sam zavestno ohranjal materni jezik, daleč od domovine in svojih ljudi.

Z gospodom Jožetom Korenom iz Vipave, njegovim nekdanjim sošolcem iz kapucinskega samostana, sva ga obiskala in zaprosila za pogovor. Prijazno naju je sprejel. Pokazal nama je pridige Janeza Svetokriškega v originalu in razkazal dragoceno samostansko knjižnico, nakar je sledil zanimiv in prijeten pogovor z njim.

Lepo pozdravljeni, g. Pater Andrej Božič, v tem lepem samostanu v Vipavskem Križu in hvala, ker ste naju sprejeli na pogovor za objavo v našem listu VG ter pristrčne čestitke ob Vašem lepem zlatomašnem jubileju, ki ste ga obhajali tudi v Budanjah, letos 24. avgusta na Jernejevo nedeljo.

Vaša življenjska pot je zelo zanimiva, polna doživetij in spoznanj, saj ste bili 45 let po svetu. Pred leti ste se vrnili v domače kraje in še vedno lepo govorite slovensko. Kako Vam je to uspelo? Od kje ste črpali moč, da ste sami ohranjali pri življenju slovenski jezik?

To ni nobena skrivnost, se lahko pove, materin jezik je vedno materin jezik. V življenju nisem imel te sreče, da bi lahko hodil v slovenske šole, nasprotno, slovenski jezik je bil zaničevan. Tako sem 13 let obiskoval v Italiji italijanske šole do leta 1953 in 1954 odšel v Brazilijo in tu ostal 45 let. Sploh nisem videl nobenega Slovenca. Tam smo govorili portugalsko ali špansko ali pa jezike plemen. Kako sem ohranil slovenski jezik? Na kratko povedano, jaz sem bral na glas, posebno Družino. Zame je prinesla vedno novice, čeprav po mesecu dni. Ko sem bral, sem prav kričal, da sem sam sebe slišal. Enkrat se spominjam, da smo se vozili po tistih rekah dneve in noči in je bil

z nami tudi Indijanec. Jaz sem na glas govoril slovensko. Pa me je vprašal: "Pater misijonar, kakšen jezik pa govorite?" Jaz pa sem mu odgovoril: "Tiho, tiho, to je najlepši jezik, to ni vaš, to ni tvoj, to je moj materin jezik". Mislil sem si, da dokler bo moja mama živa, jaz ne smem pozabiti materinega jezika. Njej sem pisal večkrat na leto. Mama mi je umrla 1969, ko sem imel več ali manj že obljubo patra generala, da se bom vrnil domov, ko bom končal neko delo. To se takrat ni zgodilo. Moral sem na to čakati še 10 in še 10 in še 10 let. Šele leta 1998 sem od patra generalika dobil ukaz, naj se pripravim na odhod. Tako sem zapustil univerzo v Cortivi in se istega leta vrnil nazaj v Slovenijo.

Leta 1944 ste v Benetkah peli novo mašo in odšli v Brazilijo. Kaj vse ste počeli v Braziliji in kakšne šole ste tam še končali?

Veste, človek se vse življenje uči. Bogoslovje sem končal leta 1953 in bil posvečen v duhovnika v Benetkah od blaženega Janeza XXIII, ko je bil patriarh in kardinal v Benetkah. V Padovi sem sprejel misijonski križ in odšel v misijone v Brazilijo. Tam sem opravil doktorat iz filozofije na katoliški univerzi. Praktično sem dopoldan učil, ponoči pa sem študiral in se izobraževal na mnogih področjih. Tako sem končal leta 1969 civilno pravo. Ko smo praznovali ta moj uspeh, sem isti dan izvedel, da mi je umrla mama. V San Paulu sem magistriral iz teologije in diplomiral iz psihologije. Leta 1955 sem bil v Cortivi na katoliški univerzi imenovan za prof. sv. pisma in gregorjanskega petja, kjer sem bil 30 let tudi profesor. Tu sem učil

Pater Andrej sprejema diplomo civilnega prava leta 1969 v Londrini v Braziliji

zgodovino, na državni univerzi pa zgodovino, filozofijo in estetiko. Leta 1961 sem bil organizator in prvi ravnatelj inštituta Sv. Frančiška, to je bila gimnazija in trgovska šola za fante in dekleta. Bil sem tudi ustanovitelj državne in katoliške univerze v državi Parana. Lepo in odgovorno delo je bilo za mene, ko sem bil kancler v škofiji Palmas, v državi Parana. Nekaj časa sem učil kot profesor na katoliški univerzi v Manousu v Amazoniji. Med zelo pomembne datume sem si zabeležil tudi leto 1996, ko sem prejel potrdilo o državljanstvu Republike Slovenije in leta 1998 dovoljenje za vrnitev v Slovenijo ter dekret ministra generala, da postanem član slovenske Frančiškove province, prej sem bil član beneške province. In končno sem 6.7.1999 prejel odlok patra provinciala, s

katerim me je imenoval za gvardijana kriške skupnosti in namestnika magistra za novince. Istega leta sem bil 2.3. imenovan za uradnega eksercista Koprške škofije za nedoločen čas. Vmes pa je bilo tudi še kaj.

Pri katerem delu ste imeli največ veselja?

Najbolj me veseli to, da sem po statistiki krstil 7015 Indijancev in da jih je od mojih študentov in bogoslovcev 265 postalo mašnikov in od teh je kar 6 škofov. Tega sem zelo vesel. Tudi v Sloveniji sem že doživel zelo lepe dogodke v pastoralnem delu, posebno kot eksercist za Koprsko škofijo.

Kolumbija - Bratstvo kapucinov na tečaju o aktualizaciji v cerkvenem pravu 1984. P. Andrej Božič med njimi v sredini z brado.

Vaša misel, da je lepo biti milijonar, še lepše pa misijonar, je ob zlati maši kar odmevala iz budanjske cerkve, tako lepo ste to povedali. Lahko nam to še malo razložite?

Ja, gotovo. Milijonar, to je propaganda po TV, vsi poznajo ta izraz. Milijon dobimo tako, kar pride pasivno, misijonar pa je najprej misos, to je tisti, ki je poslan, in tisti, ki živi in dela za božje kraljestvo v deželi z drugim jezikom in drugo kulturo. Zmeraj je bolj veselo dati kot sprejeti. Misijonar da, milijonar pa dobi.

V svojih pridigah večkrat omenjate Indiose kot revno ljudstvo in poudarjate, da so srečni in veseli ljudje. Kako bi to razložili - revni in srečni ljudje?

Po naši kulturi, po naših kriterijih mislimo, da moramo imeti toliko obleke, velike avtomobile in hiše, televizije, računalnike in drugo. Tam nimajo avtomobilov, so same reke in ni cest, jih ne rabijo, je vroče in ne rabijo oblek. Oni ne potrebujejo veliko. Oni imajo, kar mi nimamo. Ne poznajo zime, je vedno vroče, je veliko vlage, gozd je vedno zelen, imajo sadje vse leto, tudi zelenjavo in ribe vsak dan sveže, zato ne rabijo hladilnikov. Tam je pravi komunizem, malo drugače, kar je moje, je tvoje in obratno. Vse delijo. Niso obremenjeni, tudi ne bodo umrli od dela. Oni pravijo: "Calma e paciensa - Brazilija je naša". Mi pa iščemo vedno več in nismo nikoli zadovoljni. Je pa med njimi še dosti gobavcev ob ekvatorju, čez vso Brazilijo, Afriko do Indije. Bolezen ni sama po sebi nalezljiva. Nalezljiva je, če pride do okužbe preko kakšne ranice ali odgrnine. Ko bolna mama rodi, je otrok zdrav. Za take matere smo poskrbeli in jim dali zdravila za tri leta. Dojenčke smo jim vzeli in tudi zanje poskrbeli, tako za hrano kakor tudi za zdravila, seveda preventivno. Po treh letih je mama ozdravela in dobila spet nazaj zdravega otroka. Ta bolezen je ozdravljiva, samo stane veliko denarja.

Z domačinom v Parana - Brazilija leta 1969

Med prvoobhajanci v Curtitibi - Parana 1959

so mene težko pustili. Sedaj bo leto dni, odkar so mi pisali dolgo pismo. Naučili so se pisati. Kaj je to dolgo pismo? To je samo ena stran 1 m in 95 cm iz računalnika. Toži se jim po meni. Tudi jaz sem imel po njih še hujše domotožje, ko sem prebral to dolgo pismo. Če bi zaradi domotožja umirali, bi bil jaz že mrtev.

Ste jim odgovorili?

Seveda. Vse novice, kakšne težave imajo oni in kako jaz tu živim in kako bi bilo, če bi jaz še živel med njimi. Sedaj imajo že svoje novomašnike in tudi že prvega škofa domačina. Oni bodo šli sami naprej.

Naši Indios ne poznajo prehladov, se potijo 24 ur na dan in gre vse slabo ven. Če pride naš človek s prehladom med nje, jih vse okuži in bodo umrli vsi s starši vred. Tam imajo veliko zemlje in pridejo beli iskalci zlata. V te kraje prinesejo prehlad in aids, to je zanje pogubno.

Imate še kaj nostalgije po teh ljudeh, ste jih težko zapustili?

Jaz sem jih težko zapustil, pa tudi oni

Kako so sprejemali evangelij?

Z veseljem, sicer so monoteisti. Imajo svojega boga TUPAN. A ko pride do krsta, so zvesti. Vsaka žena ima svojega moža in vsak mož svojo ženo. Misijonar pa mora graditi naprej.

Ste imeli pomočnike in sodelavce?

Seveda sem imel, tudi domorodce. Ti poznajo vse poti, so potovali z menoj v barki. So vajeni tistega podnebja. Spijo v vrečah, pol metra od tal zaradi kač. V šoli so se veliko naučili in s svojim znanjem radi pomagajo pri delu. Dobro poznajo vso naravo, vse živali. Poslušajo z ušesi, naslonjenimi na zemljo in že vedo, kje se gibljejo kače.

Prepotovali ste pot iz evropske civilizacije v latinsko selvo in se zopet vrnili nazaj v našo civilizacijo. Kje bi po vašem mnenju danes sploh bila civilizacija? V Evropi ali selvi?

Jaz bi tako rekel, da kljub vsemu, kar imamo tukaj na razpolago, avione, avtomobile, računalnike, televizijo, mobitele, živi človek polno življenje le v tišini. Našo civilizacijo smo izčrpali, smo nervozni, agresivni, povrh vsega smo še egoisti. Naši Indios so preprosti in hočejo živeti v svoji svobodi. Tišina je božji dar. V zahodni civilizaciji smo izgubili mir in tišino ter stik z naravo. Zato mislim, da je morda res več civilizacije v selvi.

Sami ste povedali, da ste bili med domorodci tudi zdravnik in medicinska sestra, svetovalec za vsak primer, dušni pastir in še marsikaj. Kaj vse ste za njih storili?

Pred odhodom v misijone sem se za to tri leta pripravljaj v Padovi, čeprav nisem vedel, kam bom šel, tudi za delo v zdravstvu. Ob odhodu iz Padove leta 1954 sem dobil kar dovolj priprav in

zdravil za majhne operacije. V Italijo sem tudi pošiljal zdravstvena poročila o številu umrlih, o boleznih, ki tam razsajajo in drugo. Potem nisem več tega delal, ker ti podatki niso ravno v čast Braziliji. Ko sem bil med Indiosi, sem maševal tudi med gobavci, jim delil obhajilo, jih mazilil po hišah in delil zdravila. V imenu škofa sem jim napravil tudi nekakšen statut za sindikalno delo in jim ga prinesel. Bili so tako veseli, da so me objeli. Če imajo bolezen v kosteh, čutijo hude bolečine, če pa je na koži, ni bolečin. Zanje smo dobivali preko Karitas iz Nemčije zdravila. A oni so od nas bežali, ker so imeli tak "kompleks" in se na ponovno zdravljenje niso vračali.

Kako ste se privajali na podnebje, hrano, obleko, bivalne in druge razmere med staroselci?

Zbolel nisem nikoli. Nisem imel niti malarije. V začetku pa sem hudo trpel, kakor vsi drugi priseljenci. Zakaj? Naše telo zamenja vse celice na vsakih sedem let. Ko se zamenja podnebje, se to hudo čuti. Najtežje je seveda prvo leto, potem vsako leto manj. Zaradi stalne vlage, bi lahko rekli, da je to stalna savna, telo izgublja na teži.

S konjem od kapele do kapele - misijonsko delo leta 1964 v Braziliji

Ob ponovnem povratku domov še danes čutim podobne težave, čeprav sem že pet let doma. Nisem še prav doma, nisem še cel Slovenec. Dušo in srce in hrepenenje imam še tam.

Kot kaplan železničarjev potuje po reki Jguaqu leta 1964

Kako ste premagovali velike razdalje? Kakšna prevozna sredstva ste uporabljali?

V južni Braziliji so široke ceste. Tam sem uporabljal konja, imel sem tudi kolo, motocikel in džip. V Amazoniji pa ni cest, so samo barke. Vse gre bolj počasi. Potovali smo tudi 30 dni od podružnice do podružnice.

Ste se želeli vrniti v domovino?

Rečmo, da ja, čeprav sem se v 45 letih tam tako privadil, da sem se počutil kot doma. Portugalščina je bila zame kot materni jezik in tam niso niti vedeli, da nisem Portugalce, tudi v šoli ne. Če me pa moj predstojnik ne bi poklical nazaj, jaz ne bi silil. Podzavestno pa sem si želel, ker kri ni voda. Manjkalo mi je dialog, da se počutiš nekdo, in da morda misli drugi tako kot ti. Res je, Indios mislijo, ampak mislijo po svoje.

Vaše pridige so vedno tako ljudske, misli poveste zelo preprosto in razumljivo, zato imam občutek, da nosite v sebi nekaj Janeza Svetokriškega. Bo držalo?

Upam, da ja. Ko pridigam v vaši lepi cerkvi, opažam, da ste Vipavci izjema. Ko mašnik govori izpred oltarja, vsi ljudje tako poslušajo, z ušesi in nosom. Odmev gre med vas in se vrne nazaj. To je lepo.

Kako se sedaj počutite v tem lepem samostanu Franciškovich bratov v Vipavskem Križu kot gvardijan in kako gledate na svojo bogato življenjsko pot?

Najprej se tu počutim doma v sončni Vipavski dolini, počutim se tudi v bratstvu. Ko si misijonar želi domov, si želi tudi bratstva in pogovora in misijonar ima kaj povedati. 50 let sem že mašnik, koliko je to maš, pridig. Vsi iščemo Boga, da bi se z njim pogovarjali. "Kjer dva ali trije pridejo skupaj v mojem imenu, tam sem jaz". To je doživeti bratstvo.

In za zaključek bi našim Vipavcem povedal še tole: Veste, ko gre človek po svetu, nese s seboj neko orientacijo, kje je sever in kje jug. To orientacijo sem nesel v življenje s seboj tudi jaz. Človek gre po svetu in išče in išče in ne najde in da najde, se vrne domov in doma najde. In to je tisti mir in občutek, da si doma in slišiš, da je frdirbano frdirbano. Misijonar nese s seboj v svojem srcu, v svojih možganih, pod svojo kožo svojo zibelko in jaz sem nesel s seboj zlato zibelko iz Vipavske doline. Doma sem imel zibelko, sem deveti otrok, moja zibelka ni bila zlata, uboga je bila, ampak zdrava. V teh vrednotah je preprostost. Očeta sem izgubil, ko sem imel samo 6 mesecev. Domov sem prvič prišel na obisk k svoji mami leta 1962. Takrat mi je ona takole rekla: "Ko si se ti rodil 5. avgusta leta 1928 ob 7. uri in 25 minut, sem rekla Devici Mariji: Vzemi ga, Marija, ta je tvoj otrok in ti si njegova mati in da boš vedel, Marija je tvoja mati!" In res me je vse to v življenju spremljalo, nikoli se nisem počutil sam, Marija je hodila z mano.

"Zlatomašnik pater Andrej Božič, bod' pozdravljen" - v Vipavskem Križu 23.3.2003

Pater misijonar Andrej, hvala za vašo pripoved, bilo nama je lepo v vaši družbi. Želimo vam trdnega zdravja in še dolgega duhovnega poslanstva med nami.

***Magda Rodman
Jože Koren***

ZA RAZVEDRILO

SESTAVIL VLADIMIR ANŽEL	ZEMLJA Z VSEM, KAR OBSTAJA NA NJEJ	OSREDNJA VIPAVSKA TURISTIČNA PRIREDITEV	ENKA	MEHIKA, SREBRNO BELA KOVINA	KRAJ PRI LJUBLJANI	REDEK NEBESNI POJAV	LEVI PRITOK RENA V ŠVICI	RIKO DEBENJAK	PANJ ZA SEKANJE DRV	RIMSKA TRI	NOGOMETNI KLUB
SVETNIK, KI IZ MOŠTA NAREDI VINO	S	V	E	T	I	M	A	R	T	I	N
LASTNIK VINOGRADA	V	I	N	O	G	R	A	D	N	I	K
POKRAJINA V GRČIJ	E	P	I	R	AVTOM. OZN. KRAJNA KEM. OZNAKA ZA TELUR	K	R	RAZLIČNA SAMO- OLASNKA OPRAVILNA POLJU	A	I	
RIMSKI ZGODOVINAR	T	A	C	I	T	GRŠKI BOG VETROV TEŽA OVOJNINB	E	O	L	ŽIVLJENSKO POMEMBNA TEKOČINA	BEOTUJEC
DEL KONJSKE OPREME (EDNINA)	V	A	J	E	T	ZGORNJA OKONČINA	R			A	
NEDOKONČNO OBLIKOVAN PISNI SESTAVEK, ORIS	O	S	DRUŽINA ITALIJANSKIH IZDELOVALCEV GODAL		REDKO ŽENSKO IME URADNI SPIS	A	A	GRŠKA ČRKA PODVODNA SKALA	R	O	
MODEREN PLES	S	K	A	KANDIRAN POMARANČNI OLUPEK TRIZLOŽNA PES. STOPICA	A	R	A	N	Č	I	N
DOVAJANJE VODE ODDELO- VALNIM ZEMLJIŠČEM	N	A	M	A	K	A	N	J	E	OBRAT ZA PROIZVODNJO OLJA	NASLOV ZA NAJVIŠJEGA CERKVEN. DOSTOJANST- VENIKA
BURMANSKI POLITIK, GEN SEK. OZN	U	T	A	N	T	BOG GOZDOV, POLJ, PASTIRJEV IN ČRED V GRŠKI MITOLOGIJ	GRŠKI BOG LJUBEZNI OSEBNI ZAJMEK	E	R	O	S
VINORODNA RASTLINA	T	R	T	A	ITALIJANSKI VELETOK RISA, LINJA	P	O		LOJZE VIDMAR ZDRAVILLO, KI VSEBUJE OPIJ	L	V
PREBIVALEC SEVERNO AFRIŠKE DRŽAVE	E	G	I	P	Č	A	N	DEL VOZA	O	J	E
AVT. OZNAKA KARLOVCA	K	A	ŽENSKO IME ODMEV, JEK	E	R	N	A	POLOŽAJ PRI ŠAHU GLAVNI ŠTEVNIK	P	A	T
	ŠOLSKA NALOGA GRŠKA ČRKA	T	E	S	T		RIMSKI STENOGRAF TADEJA CIZARA	T	I	R	O
NERODNA, DEBELA ŽENSKA	E	H	A	ZAMAKNJ- NOST, ZANOS	T	R	A	N	S		
MOŠKO IME	I	V	O			DOBESHDNA NAVEDBA TUJEGA BESEDILA	C	I	T	A	T

REŠITEV IZ 65 ŠT. VG

1. Algol, obraz, meta 2. Gobi, Dejak, Ličen 3. Nabergoj, kos, Igo 4. Agroind, Irak, top 5. Trošt, Ivan, Bruno 6. kozarec, prehlad 7. Ventus, emu, gnajs 8. Ital, mašilo, etat 9. pero, kreten, zver 10. ime, šerpa, Jim, ole 11. notar, alka, Toroš 12. Otmar, Golak, Sinj 13. derbi, liska, saje 14. logar, utež, oljar. **Spirala:** al, Golob, Razmetano podstrešje, raj, Lože, Tura, Goldoni, Pivk, tango, bide, Jaklič, Egon, Aja, Elo, Njasa, ksi, libreto, meteor, gaber, Gojko, situla, tvor, iskalo, gram, teran, Zoro, Indira, Krhne, zmota, Klara, Šolta, Štivan, begonija, Prekmurec, Prule, tera, semiš

Darinka Furlan, Francija

Vesela sem vsake številke Vipavskega glasa, kajti za nas, ki živimo v tujini, so Vaše informacije še bolj dobrodošle.

Ljuba Žorž Demšar, Škofja Loka

Navdušena sem nad vsebino Vipavskega glasa in želim, da bi še dolgo vztrajali pri tem delu.

Hermína Mercina, Nova Gorica

Ob branju Vipavskega glasa obujam spomine na ljudi iz Vipave, ki sem jih dobro poznala. Hvaležna sem Vam, ker mi Vaš časopis krajša ure v domu upokojencev.

Zahvala

Uredniški odbor VG se zahvaljuje g. Ivanu Reharju iz Francije za pokal, ki nam ga je izročil ob svojem obisku v rodni Vipavi, kot priznanje za uspešno delo.

PRISPEVKI ZA VIPAVSKI GLAS OD 30.6.2002 DO 30.9.2003

Mira Bajc	Beblerjeva 9	2.000 SIT
Barbara Benčina	Avstralija	7.000 SIT
Marija Bizjak	Gradišče	5.000 SIT
Ana Pavlin - Florjančič	Škofja Loka	2.000 SIT
Anica in Štefan Furlan	Francija	5.000 SIT
Marica Gul	Lože	5.000 SIT
Andrej Kobal	Podkraj	5.000 SIT
Valentina Kogoj	Budanje	2.000 SIT
Dorica Makuc	Nova Gorica	5.000 SIT
Hermína Mercina	Nova Gorica	1.000 SIT
Bernarda Mihalj	Nova Gorica	2.000 SIT
Marija in David Nabergoj	Ajdovščina	10.000 SIT
Alda Posavec	Ljubljana	1.000 SIT
Marija Praček	Gradnikove br. 13	1.000 SIT
Lelija Sancin	Trst	5.000 SIT
Ana Stecca	Opčine	5.000 SIT
Majda Štefin	Vojana Reharja 18	5.000 SIT
Štefka Torkar Rehar	Francija	4.707 SIT
Margerita Tratnik	Beblerjeva 37	1.000 SIT
Olga Trošt	Podraga	1.000 SIT
Urška Žgur	Lože	1.000 SIT
Ljuba Žorž Demšar	Škofja Loka	5.000 SIT
Skupaj		80.707 SIT

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

Svoje prispevke lahko nakažete tudi na žiro račun *KS Vipava* 01336-6450860755 s pripisom ZA VIPAVSKI GLAS.

VIPAVSKI GLAS - **glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA**
SEPTEMBER 2003
700 izvodov

Uredniški odbor:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Nada Kostanjevic, Vladimir Anžel, Boris Ličen in Breda Butinar - lektorica

Sodelovali so še: Alenka Tratnik, Franc Kralj, Franc Rado Jelerčič, Alojz Soban, Marija Černigoj, Helena Kobal, Jože Papež, Avgust Šraml, Marija Nabergoj, Klavdij Bajc, Tamara Srebot, Helena Kravos, Danica Benčina, Nevenka Tkalčič, Antonija Škvarč, Klavdija Petrič, Nataša Nabergoj, Martina Naglost, Ludvik Curk - Viko, Mateja Trošt, David Puc, Janez Zupet, Jože Koren

VSEBINA

Vipavska trgateg 2003	stran 1
<i>Iz naše preteklosti</i>	
Petstoletnica posvetitve cerkve sv. Kozma in Damijana	stran 3
Turki na Primorskem (3. del)	stran 10
Spomin na okrutni zločin nacističnih okupatorjev	stran 13
<i>Predstavljamo vam</i>	
Anton Jež (9. del)	stran 13
<i>Iz naše KS</i>	
Iz dela KS Vipava	stran 21
Javni razpis za sofinanciranje obnove pročelij stavb na območju občine Vipava	stran 22
<i>Iz naše občine</i>	
Iz naše občine... ..	stran 23
Informacija o gradnji HC Razdrto-Vipava	stran 24
Ocenjevanje vin v Vipavi	stran 24
<i>Iz ustanov in društev</i>	
Iz ŠGV	stran 25
<i>Iz OŠ</i>	
Poslušanje pravljic, zgodbic razvija domišljijo in bogati pisno ustvarjalnost otrok	stran 28
Zbiranje odpadnega papirja	stran 31
<i>Iz CUIO</i>	
Izlet v München	stran 32
Šola v naravi – teden, drugačen od ostalih	stran 33
Trgatev pri Benčinovih	stran 34
Brnelo je na našem dvorišču	stran 35
Varstveno delovni center Vipava	stran 35
<i>Iz otroškega vrta</i>	
Novo šolsko leto v vrtcu	stran 36
<i>Iz društev</i>	
Razmetano podstrešje 2003/04	stran 36
Abonma 2003/04	stran 39
Če padeš, lahko vstaneš	stran 40
Center za usposabljanje slovenske vojske	stran 40
Kvintet Ventus na Škotskem	stran 42
Med oljkami in prijaznimi ljudmi južne Italije	stran 44
<i>Za dom in družino</i>	
Čas dopustov	stran 48
Misel na izseljence	stran 49
Na obisku pri gospodu patru Andreju Ivanu Božiču v Vipavskem Križu	stran 50
<i>Za razvedrilo</i>	
Križanka	stran 55
Pisali so nam	stran 56
Zahvala	stran 56

Ajdovščina

SP 0

VIPAVSKI

2003

352.9(497.4 Vipava)

0077979,66

LEARNICER KNIŽNICA

COBISS